FUNDAȚIA
“ALBA IULIA 1918 PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI”

DACOROMANIA

1 NOIEMBRIE 1599
INTRAREA TRIUMFALĂ A LUI MIHAI VITEAZUL ÎN CETATEA ALBA IULIA

NR. 111
ALBA IULIA – 2023

DACOROMANIA

România este patria noastră și a tuturor românilor.
E România celor de demult și-a celor de mai apoi
E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.
Barbu Ştefănescu Delavrancea

DACOROMANIA, NR. III/2023

ALBA IULIA, 1 NOIEMBRIE 1599, INTRAREA TRIUMFALĂ A MARELUI MIHAI VITEAZUL ÎN ALBA IULIA

După victoria asupra lui Andrei Bathory, în bătălia de la Șelimbăr (18/28 octombrie 1599), Mihai Viteazul a intrat triumfător în Cetatea Alba Iulia, în data de 1 noiembrie 1599, primind cheile orașului chiar din partea episcopului catholic Demetrius Napragy. Deși nu a fost recunoscut de Dieta Transilvaniei decât ca un guvernator imperial, Mihai a fost conducătorul de facto al Transilvaniei. Voievodul avea încuviințarea împăratului Rudolf al II-lea, care dorea să păstreze Transilvania răzvrătită sub control politic.

În „Românii supt Mihai-Voievod Viteazul", istoricul Nicolae Bălcescu ne descrie în cuvinte

alese fericitul eveniment. Mihai Viteazul, prin opera sa politică, devenise deja un laitmotiv pentru întreaga societate românească. Bălcescu a editat volumul în contextul revoluției de la 1848, pentru a sublinia relevanța dorințelor naționale și de a-i însufleți pe toți cei care doreau emanciparea românilor.

Într-aceea, Mihai-Vodă, ridicându-și tabăra de la Sibiu, înaintă cu încetul spre Alba-Iulia. Prin toate orașele pe unde trecu în cale, locuitorii alerga înainte-i cu daruri, slobozind pușți în semn de veselie și primindu-l cu mare dragoste și entuziasm. Apropiindu-se de Alba Iulia, locuitorii orașului și ai județului îl întâmpinară cale de o leugă (2200 de metri) înainte cu multă cinste și daruri. În capul lor era episcopul catolic Dimitrie Napragy, încunjurat de tot clerul său.

El felicită în numele poporului pe domn de sosirea sa, urându-i tot felul de fericiri, o domnie vecinică asupra țării Ardealului, ce el dobândise cu sabia, o viață îndelungată și izbânzi multe, care să se adauge unele peste altele. În aceeași zi, luni 1 noiemvrie, Mihai-Vodă intră cu mare pompă în capitala Ardealului. Dorința ce adesea avea de-a face întipărire popoarelor printr-o strălucită priveliște, adăogându-se la vesela îmbătare a unei izbânzi de atâta vreme dorită, făcu pe Mihai de puse în această intrare triumfală o podoabă neauzită în părțile noastre.

Intrarea s-a făcut prin poarta Sf. George. De la această poartă până la palatul domnesc, sta înșirați ostașii de ambele părți ale uliței în mai multe rânduri, în dosul cărora se grămădise mii de mii de popor. Înainte venea episcopul și clerul său, isnafurile (corporațiile) orașului, apoi o bandă de muzică ce se compunea de opt trâmbițe, care cu multă armonie modula sonurile lor, de atâtea tobe de oțel pre obiceiul turcesc, de un bun număr de flaute și flașnete. În urma acestei orchestre, venea Mihai, călare pe un măreț cal alb. Opt paji învestiți cu mare eleganță încunjura calul domnului. Înaintea lui opt seizi(grăjdar domnesc) duceau de frâu opt cai acoperiți cu șele prețioase, lucrate cu aur și argint, și împodobiți cu pene mari.

Mihai purta pe cap un calpac unguresc împodobit cu o egretă neagră de pene de erodiu legate cu aur; o manta lungă albă de mătase țesută cu fir, având pe de lături țesuți vulturi de fir; tunică albă de aceeași materie, lungi ciorapi de mătase albi, garnisiți cu pietre scumpe și botine de saftian galben; de brâu atârna o pală de Taban împodobită cu aur și rubine. O ceată de zece lăutari țigani urma îndată după domn, cântând imnuri naționale. Apoi venea o mulțime de boieri și ofițeri strălucițți, toți călări, și o numeroasă trupă de soldați.

Lângă domn se ducea steagurile lui Andrei Bathory luate în bătălie. Ele erau desfăcute și plecate spre pământ, spre semn că Ardealul e supus. Astfel, în mijlocul concertului trâmbițelor, tobelor și altor instrumente, la sunetul clopotelor și vuietul tunurilor, la care se unea strigările de bucurie ale poporului, intră Mihai în capitala Ardealului și trase la palatul domnesc." („Românii supt Mihai-Voievod Viteazul", de Nicolae Bălcescu).

O întrebare care naște și astăzi controverse este dacă a dorit și realizat conștient unirea celor trei țări române. Cred că un răspus pertinent a dat marele istoric A.D. Xenopol: „Prin aceasta, Mihai realizase, fie cât numai pentru o clipă, unitatea politică a țărilor române, fapt de o însemnătate nemăsurată, dacă nu ca o încoronare a năzuințelor trecute [...] desigur ca o apucare înainte a țintei pe care poporul românesc [...] trebuie să o aibă pentru viitor". Este ținta pe care „poporul românesc" a urmărit-o până în 1918. Aici credem că stă importanța „momentului" Mihai Viteazul și nemurirea lui în istoria românilor. Căci, spune Nicolae Iorga, „A-l uita pe Mihai Viteazul, acum și întotdeauna, ar fi să ne uităm pe noi înșine, să părăsim memoria noastră".

Vom încheia cu o cugetare a lui Mihai Eminescu, care ne învață cum trebuie priviți cei care tratează cu nepermisă ușurință istoria: „Degeaba piticii moderni ar îmbrăca zalele lor mâncate de rugină dacă nu pot umplea sufletele cu smerenia și credința celor vechi".

Dumitru HENEGAR

Ştim cine, când şi în ce împrejurări au fost duse osemintele pământeşti ale Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail” de la Plăviceni din Ţara Românească

„O viaţă avem români, deşteptaţi-vă, că am dormit destul!”
Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi Moldovei

Argumente convingătoare

Osemintele domnitorului Mihai Viteazul, primul unificator al neamului românesc au fost duse, în anul 1648, din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului - Alba Iulia şi Arhiepiscopia Ardealului „Sfânta Treime” la Mănăstirea Plăviceni „Sfântul Arhanghel Mihail” din comuna Slăviteşti, judeţul Teleorman.

Mihai Viteazul

Doamna Stanca

Matei Basarab

Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului Alba Iulia (macheta)

Mănăstirea Plăviceni

Mănăstirea Arnota

➔ Mănăstirea Plăviceni „Sfântul Arhanghel Mihail" a fost construită de către rudele doamnei Stanca (soţia lui Mihai Viteazul) de marele vornic Dobromirescu şi a soţiei sale, jupâneasa Elina în anul 1648. Pe inscripţia de pe pisania mănăstirii, păstrată la Muzeul din Turnu Măgurele rezultă data de **20 mai 1648.**

Pe terenul respectiv, iniţial a fost o mănăstire de lemn, cunoscută sub denumirea de **„Mănăstirea Alunişul"** construită de doamna Stanca soţia lui Mihai Viteazul.

Legenda spune că la sfârşitul secolului XVI-lea doamna Stanca s-a ascuns din calea năvălitorilor turci în pădurea de la Plăviceni.

Doamna Stanca a promis că dacă va scăpa cu viaţă, va construi o mănăstire, fapt realizat sub numele de **Mănăstirea Aluniş „Sfântul Mihail"**.

➔ Mihai Viteazul ajuns la domnie în Ţara Românească în anul 1593, a aderat la „Liga Sfântă" în anul 1594, formată din ţările creştine europene (Statul Papal, Spania, Veneţia, Mantua, Toscana, Ferrara, Marele Cnezat al Moscovei, Principatul Transilvaniei, Ţara Românească şi Principatul Moldovei sub domnitorul Aron Vodă).

Domnitorul Mihai Viteazul dorea să aplice „Planul Dacic" privind unirea celor trei ţări româneşti Ţara Românească, Ardealul şi Moldova având ca exemplu pe strămoşii geto-daci care sub conducerea regelui Burebista (70 î.e.n. - 44 î.e.n.) au reuşit să întemeieze primul stat centralizat puternic care a rezistat timp de patru decenii.

➔ Mihai Viteazul la data de 2/12 mai 1595 a trimis la Alba Iulia, capitala Principatului Transilvaniei, o delegaţie complexă formată din:

- Eftimie, mitropolitul Târgovişte
- Teofil, episcopul Buzăului
- Mitrea, mare vornic
- Hristea, vornic
- Dimitrie Preda şi Borca, logofeţi
- Dan şi Teodosie, vistieri
- Radu Buzescu şi Stamate, postelnici şi
- Vintilă şi Radu, cluceri.

Delegaţia a fost primită de principele Sigismund Bathory iar la data de 20 mai 1595 au încheiat şi semnat cunoscutul tratat de alianţă, care ulterior nu s-a mai respectat.

➔ La data de 7 august 1595, principele Sigismund Bathory care deasemenea era în „Liga Sfântă" s-a căsătorit la Alba Iulia cu arhiducesa Maria Cristina.

La nunta respectivă a fost invitat şi Mihai Viteazul cu familia, care, însă nu a putut participa, deoarece oastea turcească condusă de Sinan Paşa era la Dunăre şi ameninţa Ţara Românească. În schimb Mihai Viteazul a trimis la Alba Iulia pe reprezentanţii săi, boierii Stroe, Buzescu şi Radu Calonfirescu, cu daruri scumpe de nuntă.

➔ În perioada 19-31 decembrie 1596, Mihai Viteazul împreună cu banul Mihalcea, Radu Buzescu şi alţi boieri din Ţara Românească, s-au aflat la Alba Iulia. Cu această ocazie s-a discutat şi „Planul Josika" privind unele anticipaţii de legături matrimoniale între familia cancelarului Iösika Istvan / Ştefan Iosika şi a familiei lui Mihai Viteazul, în vederea unirii neamului românesc.

Familia lui Jösika Istvan, a fost de origine valahă, care în decursul timpului s-a integrat nobilimii maghiare.

Sigismund Bathory, între timp, a creat discordie între pretendenţii care doreau să preia tronul Transilvaniei. Pentru al îndepărta pe Ştefan Jösika, a colaborat cu Ştefan Bocskay, consilierul său apropiat,duhovnicul, iezuitul Alfonso Carrillo şi cu comisarii imperiali.

Dieta din acel an de la Alba Iulia, s-a desfăşurat în mod special în Palatul Princiar, renunţându-se la Catedrala romano-catolică „Sf. Mihail" din Alba Iulia, unde se desfăşura înainte cu regularitate.

După ce Ştefan Jösika a intrat în Palatul princiar uşile au fost blocate de gărzile maghiare, fiind arestat, iar ulterior a fost adus în cetatea Sătmarului unde la data de 1 septembrie 1598 a fost decapitat.

➔ Domnitorul Moldovei, Aron Vodă care a aderat la „Liga Sfântă" în anul 1594, în acelaşi an a încheiat o înţelegere cu principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, prin care recunoştea suveranitatea Moldovei.

Ulterior Aron Vodă a recunoscut doar supremaţia Papei Clement al VIII-lea şi a împăratului Rudolf al II-lea, considerându-se egalul principelui. Sigismund Bathory datorită situaţiei create, a ordonat arestarea domnitorului Moldovei, Aron Vodă. O gardă alcătuită din 400 mercenari unguri condusă de căpitanul cetăţii Hust (Regiunea Transcarpatia) Gaspar Kornis, la arestat la Iaşi împreună cu familia, la data 25/26 1959 fiind duşi şi reţinuţi la Castelul Martinuzzi de la Vinţu de Jos, aflat aproape de capitala principatului, Alba Iulia.

La scurt timp Aron Vodă a decedat, fiind otrăvit.

Prin grija lui Mihai Viteazul, a fost înmormântat în vechea Mitropolie Ortodoxă a Bălgradului din sec. XV-lea iar în anul 1597 rămăşiţele pământeşti ale domnitorului Aron Vodă au fost reînhumate în noua Mitropolie construită de Mihai Viteazul.

Urmare tragicului eveniment, văduva lui Aron Vodă împreună cu fiul Bogdan, au fost trimişi acasă.

După înfrângerea lui Mihai Viteazul de la Mirăslău din 18 septembrie 1600, nobilimea maghiară din Alba Iulia a profanat sfântul locaş mitropolitan, iar mormântul lui Aron Vodă a fost distrus, fapt relatat de Mihai Viteazul la data de 3 februarie 1601 într-o corespondenţă cu marele duce de Toscana, cu mare amărăciune şi indignare:

„… încă şi în biserica mea pe care o clădisem mai înainte, au intrat şi au dezgropat oasele lui Aron Vodă, care de atâta timp era înmormântat şi ale altor boieri de-ai mei şi le-au zvârlit afară. Aşa neomenie nu au făcut nici păgâni”.

Aron Voda

Gaspar Kornis

Castelul Martinuzzi - Vinţu de Jos, jud. Alba

➔ La sfârşitul anului 1596, la sosirea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, a fost întâmpinat de mitropolitul ortodox al Bălgradului/Alba Iulia, Ioan de Prislop, care se afla într-o bisericuţă modestă din oraşul de jos, pe malul cursului vechi al râului Ampoi.

În această bisericuţă din oraşul de jos au ajuns credincioşii români, deoarece au fost alungaţi de unguri din vechea Mitropolie Ortodoxă a Bălgradului din sec. XV-lea, deoarece era în zona actuală a cetăţii şi se afla în apropierea Episcopiei Maghiare Romano-catolice Sf. Mihail, precum şi a cancelariei principatului şi a locuinţelor conducătorilor unguri. Prezenţa Mitropoliei Ortodoxe a românilor în apropierea acestora nu a mai fost acceptată.

Mihai Viteazul a rămas surprins neplăcut, când a văzut şi a constatat existenţa şi condiţiile precare în care funcţiona Mitropolia Ortodoxă a Românilor din Alba Iulia.

Sursele documentare, printre care în special ale prof. dr. în istorie Gheorghe Anghel, cercetător la Muzeul Unirii din Alba Iulia timp de 40 de ani, dintre care peste 20 ani în funcţia de director la acest muzeu important din România, rezultă că Mihai Viteazul fiind o personalitate şi în cadrul Ligii Sfinte, a intervenit la principele Sigismund Bathory, pentru a aproba construirea unei clădiri corespunzătoare unei mitropolii.

Iniţial, principele Sigismund Bathory a aprobat să se repare vechea clădire în care a funcţionat anterior mitropolia.

Mihai Viteazul un bun creştin al credinţei străbune - ortodoxia - a reuşit în anul 1597 să construiască o nouă clădire pentru mitropolie, tip răsăriteană, alături de vechea clădire a mitropoliei şi a unor clădiri anexe care au fost reparate, funcţionând în continuare în cadrul mitropoliei.

Mihai Viteazul a adus la Alba Iulia pe renumiţii zugravi de biserici şi mănăstiri: Petre Armeanul, Mina şi Nicolae din Creta pentru a zugrăvii noua clădire a mitropoliei.

În acelaşi timp Mihai Viteazul a luat unele măsuri deosebite şi cu mult curaj, privind consolidarea credinţei străbune în Transilvania, prin ridicarea Mitropoliei Ortodoxe a Bălgradului la rang de Arhiepiscopie a Ardealului, subordonând-o în acelaşi timp Mitropoliei Târgoviştei din Ţara Românească.

Marele nostru istoric Nicolae Iorga despre această Mitropolie Ortodoxă de la Alba Iulia afirma: „ a fost cel mai trainic şi de mai folos aşezământ al neamului românesc de peste munţi”.

Mihai Viteazul convingându-se de situaţia deosebit de grea în care se afla biserica ortodoxă din Ardeal, împreună cu credincioşii români, a hotărât şi a lăsat prin testament pentru urmaşii săi la domnie, ca anual domnitorii Ţării Româneşti, să sprijine Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului, cu suma de 6000 galbeni.

Ultimul domnitor al Ţării Româneşti care a sprijinit Mitropolia de la Alba Iulia a fost Constantin Brâncoveanu, care a donat şi moşia de la Merişani-Argeş - pe lângă alte bunuri materiale bisericeşti.

➔ În luptele de la Şelimbăr din octombrie 1599 a fost ucis oşteanul Danciu din Brâncoveni o personalitate de mare importanţă din Ţara Românească.

Boierul Danciu a fost mare vornic, fiul lui Vâslan din Caracal şi al Mariei fiica Calei din Brâncoveni şi **tatăl viitorului domn al Ţării Româneşti Matei Basarab**.

Mihai Viteazul s-a preocupat îndeaproape de funeraliile boierului oştean Danciu care a fost ucis în luptele de la Şelimbăr, pe care l-a înmormântat cu ceremonia religioasă cuvenită în Mitropolia construită de domnitor în anul 1597. **Osemintele şi mormântul boierului Danciu s-au aflat în această mitropolie până în anul 1648, când fiul său, domnitorul Matei Basarab al Ţării Româneşti, a organizat acţiunea de mutare a osemintelor tatălui său, de la Mitropolia lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Arnota unde s-a stabilit necropola familiei, încă din anii 1633-1636**.

➔ Matei Basarab, fiul boierului Danciu, s-a născut în anul 1580 în Brâncoveni, iar în perioada 1632-1654 a fost domnul Ţării Româneşti.

Epoca lui Matei Basarab a fost o perioadă de dezvoltare culturală, dar mai ales de sprijinire a credinţei străbune, mai ales prin construcţiile de mănăstiri şi biserici. A ridicat din temelie 46 de biserici, inclusiv în sudul Dunării la Vidin şi Sistov, sprijinind şi mănăstirile de la Muntele Athos fiind considerat Ctitor Bisericesc al Neamului Românesc. În timpul său s-a introdus limba română în locul celei slavone, în documentele oficiale şi în legislaţie.

La vârsta de 20 de ani Matei Basarab era ostaş în armata lui Mihai Viteazul, cu rangul de mare căpitan de darabani, alături de tatăl său Danciu din Brâncoveni.

Matei Barasab, între anii 1633-1634 a ctitorit una dintre cele mai frumoase mănăstiri din ţară, Arnota, care se află în localitatea Costeşti din judeţul Vâlcea.

Stareţa mănăstirii Arnota - Ambrosia, povesteşte că „Matei Basarab a zidit, mănăstirea în acest loc, deoarece înainte de a fi domn, găsise scăpare în aceste locuri, ascunzându-se în nişte stufărişuri, fiind urmărit de turci". Situaţie similară într-un fel cu Mănăstirea de lemn Alunişul de la Plăviceni construită de doamna Stanca.

În semn de recunoştinţă, mănăstirea a fost construită cu scopul de a se clădi necropola familiei, fapt confirmat de acţiunile întreprinse şi realizate în continuare.

În anul 1648, domnitorul Matei Basarab, fiind în relaţii favorabile cu principele Transilvaniei Gheorghe Raköczy a organizat aducerea osemintelor tatălui său Danciu din Brâncoveni din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului şi reînhumarea lor la Mănăstirea Arnota care nu întâmplător are hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril".

Pe lespedea mormântului s-a săpat următorul text: „Aicea zac oasele creştinului şi binecredinciosului şi a noastră rudă, boiaren, jupânului, Danciului Vornicului Brâncoveanu şi prilejuindu-se moartea în Ţara Ardealului, acolo i s-au îngropat trupul în Mitropolia Bălgradului, în cursul anilor 7108(1599), iar fiu-său prealuminatul Ion Matei Basarab voevod, Domnul Ţării Româneşti, într-al 16 an de domnile a lui trimis-au pre credinciosul Mării Sale Dragomir Vel Vornic, îi aduse oasele de le-au îngropat în această sfântă mănăstire Arnota care e zidită din temelie de Măria-Sa".

Acţiunea de aducere a osemintelor tatălui său Danciu, a fost bine organizată, împreună cu personalităţile româneşti creştine din Ţara Românească, cu privire la deplasarea la Alba Iulia în anul 1648.

Mormântul tatălui său Danciu, se afla alături de mormântul lui Mihai Viteazul, existente intacte de la înmormântarea lor, în interiorul Mitropoliei Ortodoxe a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului „Sfânta Treime" construită de domnitor în anul 1597. Cu această ocazie unică din anul 1648, acceptată şi de principele Gheorghe Raközy I, s-a realizat în mod sigur, deshumarea osemintelor din amândouă morminte şi mutarea lor în Ţara Românească. În perioada respectivă s-a construit Mănăstirea de la Plăviceni „Sf. Mihail".

Mănăstirea a fost construită pe moşiile şi cu cheltuiala boierului mare vornic Dragomir Dobromirescu fiul vestitului Dobromir, mare Ban al Craiovei şi a soţiei sale Elina, fiica lui Radu din Brâncoveni, rudă apropiată cu domnitorul Ţării Româneşti Matei Basarab.

Mănăstirea a fost terminată la data de 2 mai 1648 aşa după cum rezultă şi de pe frumoasa pisanie existentă.

Cu aducerea osemintelor pământeşti ale lui Mihai Viteazul şi a boierului Danciu, a fost delegat chiar marele vornic Dragomir ctitorul Mănăstirii de la Plăviceni, Sfântul Mihail, care, printre puţinele mănăstiri are hramul „Sfântul Mihail".

Descoperirea întâmplătoare a osemintelor lui Mihai Viteazul în anul 2010 la Plăviceni, după peste 360 de ani a fost o minune divină. Stareţul Teoctist Moldoveanu, împreună cu călugării de la mănăstirea „Arhanghelul Mihail" de la Plăviceni vor trebui să fie sprijiniţi de urgenţă, pentru confirmarea adevărului istoric şi prin test ADN dacă până în prezent nu s-a realizat.

În vederea confirmării adevărului istoric, deosebit de important, referitor la această acţiune rugăm şi facem un apel insistent la personalităţile competente,

de a efectua testul ADN, având în vedere personalitatea lui Mihai Viteazul, Primul Unificator al Neamului Românesc, mai ales că suntem şi în Anul Centenarului şi având în vedere posibilităţile existente:

Craniul domnitorului Mihai Viteazul se află în casetă la Mănăstirea Dealul.

Osemintele domnitorului sunt la Mănăstirea din Plăviceni.

La Mănăstirea Cozia se află mormântul Maicii Teofana (Tudora) mama lui Mihai Viteazul.

Bibliografie

Nicolae Bălcescu, Românii supt Mihai Voievod Viteazul
Nicolae Iorga, Istoria lui Mihai Viteazul, vol. I, vol. II
Anghel Gheorghe, Mihai Viteazul, ctitorul bisericii Mitropoliei Transilvaniei de la Alba Iulia
Silviu Dragomir, Mormântul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală de la Alba Iulia
Dacoromania, nr. 6, Breviar Mihai Viteazul
Dacoromania, nr. 2, Mihai Viteazul, primul unificator al neamului românesc şi Alba Iulia capitala celor trei ţări româneşti: Ţara Românească, Moldova şi Ardealul - secvenţe

În revista Dacoromania nr. 112 vom prezenta în continuare argumente convingătoare, care să confirme, cine, când şi în ce împrejurări au fost duse osemintele lui Mihai Viteazul la Mănăstirea „Arhanghelul Mihail" la Plăviceni din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului de la Alba Iulia.

Ec. Ioan STRĂJAN

Continuare în Dacoromania nr. 112

Articol extras din revista Dacoromania Nr. 90/2018

La Parohia Ortodoxă Maieri II Alba Iulia,

Comemorarea Voievodului Mihai Viteazul la 424 de ani de la intrarea triumfală în Alba Iulia

După un șir de activități și manifestări organizate de Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, împreună cu celelalte ONG-uri cultural-patriotice din Alba Iulia, dedicate importantului act istoric privind soarta României, prin intrarea triumfală în urmă cu 424 de ani, la 1 noiembrie 1599 a marelui voievod Mihai Viteazul în Alba Iulia, suita manifestărilor dedicate acestui eveniment s-au încheiat duminică 05 noiembrie 2023, cu un Parastas de pomenire oficiat la bustul voievodului din fața Bisericii Ortodoxe de la parohia Maieri II Alba Iulia, paroh preot-protopop Teofil Slevaș.

La evenimentul creștinesc, au luat parte enoriașii parohiei prezenți la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, oficialități locale în frunte cu primarul Gabriel Pleșa, însoțit de viceprimarul Emil-Antoniu Popescu, consilierul personal Claudiu Nemeș și alți membrii ai Consiliului local. De asemenea, au participat membrii Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, a Revistei „Dacoromania”, implicați direct în organizarea tuturor acestor evenimente și manifestări. Au fost prezenți și membrii ASTREI în frunte cu președinta Maria Cioica, reprezentanți ai Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR) - Filiala Alba și alți reprezentanți locali.

La finalul parastasului, după cuvântul preotului, care a evocat importanța momentului atât religios cât și istoric, a punctat și subliniat importanța istorică a evenimentului petrecut în urmă cu 424 de ani, prin intrarea în Alba Iulia a lui Mihai Viteazul, atât primarul Gabriel Pleșa, cât și ec. Ioan Străjan, directorul revistei „Dacoromania”, a cărui crez este istoria neamului românesc.

În urma acestor manifestări, concluzia care se desprinde ne îndeamnă să iubim, pacea, credința strămoșească, neamul, țara, istoria, personalitățile care au făurit istoria neamului și au contribuit la realizările și statornicia pe aceste meleaguri, prin sacrificii a poporului român!

Dragomir VLONGA

Ziua Naţională „Horea, Cloşca şi Crişan”, marcată aproape în anonimat la Alba Iulia, organizată de iniţiatorul legii, jurnalistul Laurian Stănchescu

Pe platoul din fața Obeliscului lui Horea, Cloșca și Crișan s-au desfășurat manifestările dedicate Zilei Naționale „Horea, Cloșca șiu Crișan”, la care participanții au fost în mare parte, în ciuda vremii însorite,doar organizatorii. Li s-au alăturat câțiva ofițeri rezerviști și reprezentanții unor partide politice sau oameni cu interes electoral în perspectiva alegerilor de anul viitor. O prezență inedită a fost cea a fostului primar al municipiului Cluj-Napoca, Gheorghe Funar, care a depus o coroană de flori la mausoleu, așa cum au făcut de altfel și alți politicieni sau patrioții din cadrul Fundației „Alba Iulia 1918, pentru Unitatea și Integritatea României”.

După slujba religioasă oficiată de pr. Radu Tuțui și cuvântul de bun-venit al primarului Gabriel Pleșa, activitatea a continuat după scenariul pus la punct de Laurian Stănchescu. Astfel, s-a constituit în mod simbolic „Tribunalul Moților”, format din: primarul Gheorghe Pleșa, Gheorghe Funar, Letiția Aman, Tiberiu Claudiu Bârsan și Daniela Anca (ultimii 2 fiind urmașii lui Horea). „Aici în Transilvania trebuie luminată istoria noastră foarte mult, pentru că are multe ascunzișuri. Vă rog să mă credeți. Și o să prezint astăzi niște documente absolut extraordinare pe care le arăt juriului (...). Aceste documente vor face lumină. Să vedeți că nu este atât de vinovat Franz Josif, pentru că el, în 1781, a dat un edict prin carte abolea șerbia, iar nobilimea maghiară de aici nu a vrut să audă de așa ceva. Și atunci a început Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan (...). Vreau să vă spun că împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei îl aștepta pe Horea să ajungă acolo, voia să-l salveze”, a spus Laurian Stănchescu, publicul asistând parcă la o piesă de teatru în aer liber.

Robert GHERGU

Martiri și Eroi ai Națiunii Române
Proces Istoric împtriva Austriei Imperiale
după 238 de ani

"ROMÂNII CEI MAI VECHI LOCUITORI AI PĂMÂNTULUI" AUGUSTE DE GERANDO

Făcând referire la locuitorii Transilvaniei, Auguste de Gérando, senior de Szek, ginere al contelui maghiarofon Teleki Emerik, scria la Paris, în anul 1845, următoarele:

"Valahii (românii – n.n.) sunt în Transilvania cei mai vechi locuitori ai pământului."

(Les Transylvanie et ses habitants – Paris, 1845)

Baronul Auguste de Gerando a fost un istoric francez care s'a căsătorit în 1840 cu Emma (1809-1893), fata nobilului Emerik Teleki care a apartinut uneia dintre cele mai vechi familii maghiarofone. Luna lor de miere a constat într'o călătorie în toate localitățile din Transilvania, care mai apoi s'a materializat în două volume publicate în 1845. A fost membru străin al Academiei Maghiare de Științe.

Împăratul Iosif al II-lea, cu prilejul primei sale călătorii în Transilvania, la 1773, nota despre românii ardeleni: „Aceşti săraci supuşi români, care sunt, fără îndoială, cei mai vechi şi mai numeroşi locuitori ai Transilvaniei, sunt chinuiţi şi împovăraţi cu nedreptăţi de toată lumea, fie unguri, fie saşi...".

Impresiile de călătorie ale Împăratului evocau atât vechimea şi numărul mare al românilor în comparaţie cu ungurii şi saşii, cât şi chinurile la care aceştia erau supuşi de către minorităţi.

Pe de altă parte, de aceea, între 1791-1792, românii din Transilvania au alcătuit o petiţie – SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM – pe care au adresat-o Împăratului Leopold al II-lea prin care cereau anumite drepturi (de egalitate) în temeiul originii lor daco-romane, a vechimii şi continuităţii lor neîntrerupte în Transilvania şi al întâietăţii lor pe acele pământuri faţă de unguri.

Am găsit documentul istoric în Arhiva Academiei Maghiare din Budapesta!
Laurian Stănchescu - istoric, scriitor, jurnalist!

Denunțul împăratului Austriei Franz Josef - împotriva propriului Imperiu

Document istoric - din Arhiva Imperială a Împăratului Austriei - Franz Josef!
Laurian Stănchescu - istoric, scriitor, jurnalist!

Maria Tereza interzice tortura în Transilvania, Bucovina și Banat

După înfrângerea turcilor în apropiere de Viena în 1683, Transilvania s-a luptat zadarnic cu influența austriaca în creștere, iar alianțele cu Turcia în timpul domniei lui Emeric Thököly și cu Franța în timpul lui Francisc II Rakóczi s-au dovedit a fi fatale pentru independența sa.

În 1711, controlul austriac a fost stabilit definitiv asupra Ungariei și Transilvaniei, habsburgii cumulând funcția de principi ai Transilvaniei și numind în Transilvania guvernatori proprii. Transformarea Transilvaniei din principat în mare principat în anul 1765 a fost mai mult un gest formal.

Conform Die Welt, la 2 ianuarie 1776, prin decret oficial, Maria Tereza decidea abolirea torturii în Austria, Bohemia, Galiția, Bucovina și Banat. Între anii 1786-1849 și 1860-1861, din aceasta provincie, numita atunci Regatul Galiției și Lodomeriei din cadrul Imperiului Austriac, a făcut parte și Bucovina.

„O măsură din categoria așa-zisului iluminism din epoca împărătesei Maria Tereza”, scrie sursa citată.
ILUMINIȘTI

Liderii iluminiști doreau introducerea unei atitudini mai umane față de inculpați și condamnați, una dintre multele teorii ale mișcării inițiate de italianul Cesare Beccaria, primul oponent al pedepsei cu moartea din epoca modernă timpurie.

Decizia a fost influențată de cancelarul austriac, prințul Wenzel Anton de Kaunitz-Rietberg, care a pus bazele acestor reforme, influențat la rândul său de teoreticianul Beccaria.

Un alt avocat al abolirii torturii a fost fiul Mariei Terezia, co-regent și viitor împărat, Joseph al II-lea, care a copilărit în Palatul Schonbrunn din Viena. Motivul invocat oficial a fost că depoziția obținuta prin tortura nu avea nici o valoare în instanță.

Ulterior s-a dovedit că modelul fusese preluat de fapt de la marele rival al Habsburgilor, Regele Frederic al II-lea al Prusiei, care a abolit tortura în tot regatul său încă de la preluarea mandatului în 1740.

Condițiile de viață ale țăranilor din Transilvania erau greu suportabile, aproape fără echivalent în Europa la vremea respectiva. Aceștia erau nevoiți să slujească pentru nobili 4-5 zile pe săptămână, aveau de plătit dări, zeciuială, erau obligați la carausii.

De cealaltă parte, nobilimea avea monopol pe crâșmuit, pescuit, păduri, pașuni, tot ce putea aduce venit. Țăranii trăiau din gospodăria proprie, muncind peste măsură în puținul timp care le rămânea, după împlinirea datoriilor față de nobili.

Totodată, pe plan internațional, apar teorii sociale, se naște un curent de emancipare socială, secolul al XVIII-lea fiind considerat și Secolul Luminilor.

Noua mișcare era stimulată de împăratul Iosif al II-lea, care emitea decrete favorabile cetățenilor. Toate aceste tendințe occidentale ajung să fie cunoscute și în spațiul românesc, trezind în oameni dorința de a ieși de sub abuzurile grofilor maghiari.

Sistem „de modă veche” în Transilvania

În structurile medievale, pe sistem vechi, care funcționau încă în Transilvania, acceptarea acestor principii moderne era dificilă, ceea ce ducea la o situație contradictorie.

Pe de o parte, împăratul realiza reforme avangardiste, iar pe de altă parte, în Transilvania, societatea funcționa pe sistemul unui „stat în stat”, în care nobilimea maghiară îi asuprea pe țăranii români.

Horea, la Curtea Împaratului Iosif al II-lea

În acest context, Horea a mers la Viena, la împărat de patru ori, de 3 ori cu Cloșca și cu delegații de țărani și o data singur. Scopul vizitelor lor acolo era de a aduce la cunoștința împăratului, prin petiții și memorii, situația dificilă a țăranilor din Transilvania.

Unul dintre aceste documente este Supplex Libellus Valachorum. Cel mai probabil, motivul pentru care Horea a fost trimis și primit la Curtea Împăratului Iosif al II-lea este că știa carte, posibil chiar limba germană.

Ultima vizita a lui Horea la Viena se petrece din toamna anului 1783 până după Paști, în 1784. Imediat după această perioadă, izbucnește răscoala.

Despre locul real al execuţiei martirilor, Horea şi Cloşca

- Repere istorice -

Fundaţia „Alba Iulia 1918, pentru unitatea şi integritatea României" constituită în anul 1999 de un grup de intelectuali şi specialişti albaiulieni în domeniul istoric, şi-a propus cu prioritate cercetarea şi documentarea, privind unele personalităţi şi evenimente cultural-istorice mai ales de pe meleagurile Albei, mai puţin cunoscute, uitate sau omise intenţionat, în decursul timpului, care să fie redate adevărului istoric prin revista fundaţiei „Dacoromania", presa locală şi nu numai.

Faţă de posibilităţile financiare şi materiale ale fundaţiei, cu sprijinul colaboratorilor dezinteresaţi material, a unor instituţii orăşeneşti şi judeţene albaiuliene, am reuşit în mare măsură să realizăm o serie de acţiuni importante privind activitatea cultural-istorică pe meleagurile Albei.

Până în prezent am reuşit să amplasăm 12 plăci comemorative, în amintirea unor personalităţi şi evenimente importante pentru istoria oraşului Alba Iulia şi a României, la care s-au adăugat construirea prin eforturi deosebite ale fundaţiei şi amplasarea bustului primului unificator al neamului românesc Mihai Viteazul, la Biserica Sf. Treime din Maierii Albei, construită din materialele recuperate în anul 1714, după ce habsburgii au dărâmat fără „pic" de ruşine şi credinţă, clădirea veche a mitropoliei precum şi a Mitropoliei ortodoxe a Bălgradului, construită în anul 1597 de către Mihai Viteazul, devenită şi Arhiepiscopia Ţării Ardealului.

La Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din cartierul Lipoveni unde s-a desfăşurat „Sinodul Naţional Bisericesc" în perioada 14-18 februarie 1761, organizat şi coordonat de călugărul Sofronie (de pe meleagurile Albei) am construit şi sfinţit o statuie pe măsura importanţei acestuia.

Mişcarea călugărului Sofronie, sprijinită mai ales de ţăranii conduşi de preoţii din Mărginimea Sibiului precum şi de moţii din Apuseni, a prevenit distrugerea în continuare a credinţei străbune, a deznaţionalizării şi a maghiarizării românilor din Ardeal.

La aceeaşi biserică, în anul 2009, fundaţia noastră a ridicat cu sprijinul unor patrioţi români din cartier un măreţ monument închinat celor 49 martiri români nevinovaţi, din cartierul Lipoveni, ucişi mişeleşte de maghiari în timpul Revoluţiei Române din Transilvania din 1848-1849.

În acelaşi timp am redescoperit mormântul martirei Puia Maria (1915) de la Blaj, celula de la castelul din Bobâlna unde a fost închis Sf. Sofronie de la Cioara (1759-1760), organizând, de asemenea, o serie de evocări ale unor personalităţi şi evenimente cultural istorice (Martirul de la 1 Decembrie 1918, Ion Arion, martirii de la 1848-1849 de pe meleagurile Albei, despre Ştefan Meteş, Ştefan Manciulea, Rubin Patiţia, Zaharie Muntean, Camil Velican, Eugen Hulea, N. Densuşianu, Alex. Papiu Ilarian, Badea Cârţan, Barbu Delavrancea, Aron Pumnul (la Cernăuţi), Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir, Aurel Vlaicu, ale poeţilor de pe Aleea Scriitorilor din parcul Mihai Eminescu etc.). Cu toate realizările pe care le-am obţinut (din care, în mare parte le-am prezentat) membrii fundaţiei „Alba Iulia 1918 pentru unitatea şi integritatea României" nu pot fi pe deplin mulţumiţi întrucât, cele mai importante acţiuni întreprinse pentru istoria oraşului nostru Alba Iulia şi a României nu s-au rezolvat până în prezent întrucât posibilităţile noastre au fost prea reduse faţă de alte interese şi faţă de adevărul istoric al neamului românesc de pe meleagurile Albei. În acest sens amintim doar câteva dintre acţiunile întreprinse şi nerealizate:

- Problema construirii „MONUMENTULUI UNIRII" la Alba Iulia, care nu întâmplător nu s-a realizat până în prezent, deşi au trecut peste 90 de ani de la cel mai important act istoric al neamului românesc de la 1 Decembrie 1918: „Unirea tuturor românilor";
- Ridicarea unui monument în memoria celor cca. 100 de martiri (identificaţi) albaiulieni, ucişi în timpul Revoluţiei Române din Transilvania 1848-1849;
- Întrucât noi românii din Transilvania nu suntem reprezentaţi în STEMA ROMÂNIEI, care este simbolul principal al naţiunii noastre, am întreprins o serie de acţiuni şi demersuri, fără cel puţin să reuşim să sensibilizăm personalităţile şi instituţiile specializate ale Statului Român (vezi materialul prezentat în Dacoromania nr. 45/2009, înregistrat şi pe internet: www.dacoromania.go.ro). Menţionăm că această

situaţie a existat şi înainte de anul 1918, în stemele habsburgice şi chiar de la sfârşitul secolului 16-lea.

În stema României actuale, compartimentul Transilvania este reprezentat doar de secui prin simbolurile lor soarele şi luna, de maghiari prin pasărea legendară "turu" şi germani prin cele 7 cetăţi.

◆ Problema reînfiinţării Mitropoliei Ortodoxe a Alba Iuliei.

Datorită importanţei oraşului nostru în decursul istoriei (până la distrugerea acestuia, la începutul sec. al 18-lea, prin trecerea Transilvaniei sub stăpânirea habsburgilor) la Alba Iulia a luat fiinţă prima organizare bisericească prin înfiinţarea la mijlocul sec. X, a primei episcopii ortodoxe, organizată şi condusă de HIEROTHEUS, fiind dependentă direct de Patriarhia Bizanţului, în timpul domniei împăratului Constantin Porfirogenetul (al VII-lea) după care în timp, s-a transformat în mitropolie.

În anul 1597 primul unificator de neam Mihai Viteazul, a construit o nouă clădire pentru Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi a trecut-o în subordinea Târgovişţei ridicând-o în acelaşi timp la rangul de Arhiepiscopie a Ardealului.

Demersurile bine argumentate, împreună cu o serie de documente prezentate, au rămas fără niciun rezultat. La cele trei memorii trimise la diverse intervale de timp, Sfintei Patriarhii, am primit doar din partea poştei „confirmarea primirii materialelor înaintate". Nedreptatea istorică produsă, ne-a întărit, fapt ce ne-a determinat să reluăm demersurile respective în perioadele viitoare.

◆ În cadrul acestor acţiuni nereuşite, se află şi acţiunile întreprinse până în prezent în ceea ce priveşte ultima parte a Revoluţiei lui Horea, Cloşca şi Crişan, privind adevăratul loc „Din Cornul Podeiului" unde a avut loc uciderea prin zdrobirea cu roata a lui Horea şi Cloşca, la care s-au adăugat ulterior, din cei 120 de ţărani arestaţi şi un număr de 36 de ţărani din comitatul Albei şi Hunedoarei care au fost ucişi în chinuri groaznice după Codul Terezian. În acelaşi loc s-au îngropat inimile lui Horea şi Cloşca împreună cu alte organe interne ale martirilor.

După „Răscoala lui Horea" (deşi astăzi nu mai apare în cărţile de istorie), înainte, majoritatea istoricilor români s-au preocupat de această perioadă însemnată din istoria românilor din Transilvania. În această serie de personalităţi istorice, amintim pe Nicolae Densuşianu, memorandistul Rubin Patiţia, David Prodan, Eugen Hulea, la care se adaugă specialişti şi cercetători de la Muzeul Naţional al Unirii din Alba Iulia.

În perioada 1881-1900, Rubin Patiţia a fost cel mai de seamă fruntaş politic român şi cel mai remarcabil reprezentant al Partidului Naţional Român din zona Albei, iar cele 800-1000 pagini de manuscrise existente la fondul "Documente" a Muzeului din Alba Iulia constituie o sursă importantă de cunoaştere reală a evenimentelor istorice din perioada respectivă.

Aprecierea memorandistului Rubin Patiţia de către istoricul N. Densuşianu, rezultă mai ales din deplasarea acestuia la Alba Iulia, în mod special la Rubin Patiţia, pentru a obţine informaţii şi documente istorice necunoscute până atunci. Urmare şi la informaţiile şi documentele obţinute, N. Densuşianu în anul 1880 a depus la Academia Română, un număr de 567 de documente sub denumirea "Din cercetările istorice ale arhivelor şi a bibliotecilor din Ungaria şi Transilvania" (Un exemplar din acest material, cu dedicaţia autorului, se află la Muzeul Unirii din Alba Iulia).

Înainte de a aborda argumentele reale şi necesare în vederea temei propuse, de recunoaştere a locului supliciului martirilor Horia şi Cloşca precum şi rugămintea de a se amplasa un "însemn" de aducere aminte a acestui moment istoric din Alba Iulia, consider necesar să reamintesc succint ce a însemnat pentru populaţia oraşului Alba Iulia (şi nu numai) perioada secolului al XVIII-lea odată cu trecerea Transilvaniei sub stăpânirea Habsburgilor.

De altfel sec. XVIII-lea a fost nefast pentru întreg neamul românesc:

- Transilvania a trecut sub stăpânirea habsburgilor cu consecinţele cunoscute;

- Moldova, la data de 6 oct. 1711 a trecut sub regimul fanariot;

- Ţara Românească, după odiosul masacru săvârşit împotriva domnitorului creştin Constantin Brâncoveanu şi a celor 4 fii ai săi (Atenţie! în prezenţa reprezentanţilor ţărilor celor mai creştine şi puternice din Europa), la data de 5 ianuarie 1716, a trecut deasemenea la regimul fanariot.

◆ La data de 7 octombrie 1698, a avut loc la Alba Iulia marea trădare a credinţei strămoşeşti, prin forţarea uniaţiei. Majoritatea bisericilor credinţei strămoşeşti au fost luate de greco-catolici.

◆ În anii 1703-1711 a avut loc răscoala antihabsburgică din Ungaria şi Transilvania condusă de Francisc Rakoczi II (răscoala curuţilor împotriva lobonţilor) care la data de 7 iulie 1704, în Dieta de la Alba Iulia a fost proclamat principe al Transilvaniei.

Românii din Ardeal, săturaţi de atâtea stăpâniri străine, au simpatizat cu mişcarea curuţilor, iar unele grupuri, în frunte cu preoţii, au fost alături de aceştia.

După înfrângerea curuţilor, prin trădarea de la Satu Mare din anul 1711, habsburgii victorioşi s-au năpustit asupra oraşului Alba Iulia pe care l-au distrus, cu excepţia clădirilor şi a catedralei maghiare.

În aceste condiţii clădirile vechi ale fostei mitropolii ortodoxe (şi anexele respective) precum şi cea construită de domnitorul Mihai Viteazul în anul 1597 au fost dărâmate "justificat" de construirea cetăţii.

Alba Iulia care a fost până atunci capitala principatului Transilvaniei, iar în antichitate capitala Daciei Apulensis, a fost desfiinţată, iar instituţiile şi conducerea principatului au fost mutate la Sibiu unde se aflau colonişti aduşi din Germania precum şi interesele majore ale habsburgilor.

Datorită acestor interese majore habsburgice, Alba Iulia a decăzut cu întreg Comitatul Albei, ajungând cu nivelul de trai cel mai scăzut din Transilvania, deşi populaţia românească reprezenta peste 80%, situaţie similară şi în Comitatul Hunedoarei.

◆ În anul 1714 Dieta Transilvaniei a fixat regimul de obligaţii al ţărănimii române faţă de stăpânii de pământ, astfel: iobagii erau obligaţi să presteze săptămânal o robotă de patru zile iar jelerii de trei zile (pe lângă alte obligaţii).

◆ Istoricul N. Densuşianu, după o documentare şi cercetare amănunţită, privind situaţia dezastruoasă a ţăranilor din Transilvania, în perioada respectivă, în lucrarea sa "Răscoala lui Horea" a prezentat suferinţele şi plângerile românilor adresate reprezentanţilor Curţii de la Viena, inclusiv contelui Iankovits trimis în Transilvania în perioada respectivă, din care prezentăm cele mai deosebite şi incredibile măsuri antiumane, de care a avut parte ţăranul român din Transilvania sub stăpânirea habsburgică în sec. 18-lea.

• Femeile se plângeau că nobilii şi funcţionarii le-au luat boii, vacile şi porcii, iar pe bărbaţi i-au dus în închisori şi dânsele au rămas pe străzi, cu câte doi, trei şi mai mulţi copii mici;

• Funcţionarii publici asupresc poporul şi storc de pe ţărani, mâncare şi băutură şi fac presiuni asupra lor să le mai dea şi bani;

• În multe locuri, iobagii erau siliţi să petreacă săptămâna întreagă la lucru domnului şi să le facă servicii chiar şi în zilele de duminică şi sărbători;

• De multe ori "moşia" iobagului se împărţea în 8 sau 10 părţi şi nobilii cereau pentru fiecare parte tot atâtea servicii ca şi pentru o moşie întreagă;

• Femeile şi fetele erau silite să meargă la curtea domnească la lucrările femeieşti, fără ca activitatea lor să conteze în activitatea iobagului;

• Alţi iobagi erau siliţi să transporte cu câte 70-80 de care, bucatele (cereale) în Ţara ungurească, iar dacă vitele iobagului mureau din cauza drumului lung nu primeau nicio despăgubire;

• Situaţe de asemenea deosebit de grea şi dureroasă a trebuit suportată de moţii din zona Zlatnei, care erau obligaţi să asigure cărbunii şi lemnele necesare pentru "topitoria" construită în anul 1747 (uzina de prelucrare a minereului de aur). Numai în perioada anilor 1776-1778 s-au efectuat 4826 de cărăuşii, dintre care cele mai multe în Valea Jiului, după cărbuni, la distanţă de peste 400 km (dus/întors). Din cauza distanţei şi a drumurilor grele, moţii duceau cu ei o ţesătură groasă de lână (de cioareci) pe care o bandaja la copitele vitelor când începeau să sângereze (din cauza drumurilor grele şi a distanţei).

• În ziua de Crăciun fiecare iobag trebuia să-i dea domnului său, câte o găină, de Paşti câte o coastă de porc, iar de Sân-Giorgiu câte un miel gras;

• Iobagii din satele mai apropiate ca să fie scutite de dările iobăgeşti dintre Crăciun şi Paşti, erau siliţi de Crăciun şi Paşti să-şi aducă la curtea domnului său vitele, din care domnul alegea câte un bou gras;

• Fiecare doi sau trei iobagi trebuia să-i dea domnului câte un purcel gras;

• Din fiecare 10 oi domnul lua una, cu mielul respectiv;

• Pentru păşunatul caprelor, iobagul trebuia să efectueze pentru domn câte o zi de lucru pentru două capre;

• La grăpatul câmpului, prindeau oameni în jug ca pe vite;

• Dacă murea iobagul, domnul îi lua toată averea, iar pe copiii iobagului îi dădea la miliţie sau îi punea slugi la boi;

• Pescuitul era permis rar, iar dacă iobagul prindea doi peşti unul era al domnului;

◆ Pe românii care erau oameni liberi, domnii se sileau cu toate mijloacele oculte, să-i facă iobagi şi să-i supună obligaţiilor iobăgeşti etc.

◆ Guvernul Transivănean de la Sibiu a transmis la data de 11 mai 1773 comitatelor din Transilvania că: M.S. Împărăteasa Maria Tereza a ordonat că încă mai înainte de a sosi împăratul Iosif în Transilvania, să se astupe fără întârziere cadavrele "delicvenţilor", omorâţi cu ştreangul, cu roata şi cu ţeapa, ce stau expuse călătorilor pe drumurile publice.

◆ Cu adresa oficială Nr. 232, contele Iancovits anunţă Comitatul Alba de Jos, că plutaşii şi iobagii din comuna Vinţul de Jos se plâng că nobilii şi funcţionarii le jefuiesc casele, bisericile şi averile.

◆ Românilor din unele localităţi din Transilvania le era interzis să circule pe trotuare, având dreptul doar "pe calea vacii".

◆ Construirea cetăţi Vauban (sistem francez) sub conducerea arhitectului italian G. Visconti a fost realizată timp de 24 ani de bieţii iobagi români în schimburi de câte trei săptămâni

◆ Episcopul greco-catolic de la Blaj, Inochentie Micu Klein, apărător al drepturilor românilor din Ardeal,a trebuit să plece în surghiun la Roma, în anul 1744, pentru a nu fi arestat, situaţie care a creat o stare de tensiune în rândurile românilor greco-catolici.

◆ În perioada 1757-1761 s-a desfăşurat mişcarea călugărului Sofronie de la Cioara, în urma căreia Curtea de la Viena a trimis pe generalul Bucow în fruntea unei armate pentru a lichida această mişcare a românilor ortodocşi din Ardeal. La data de 13 iunie 1761 "bravul" general baron Bucow a ordonat incendierea sau dărâmarea mănăstirilor ortodoxe româneşti.

Până la Edictul de toleranţă a împăratului Iosif al II-lea, românii ortodocşi nu aveau voie să-şi construiască biserici trainice din piatră sau cărămidă, numai din lemn (penru a nu rezista în timp).

◆ În această perioadă după "Constitutio Criminalis Theresiana" se prevedea că pedeapsa cu moartea era de mai multe feluri.

Pedepse mai grele:

1. pedeapsa prin foc sau arderea de viu;

2. despicarea în patru părţi;

3. frângerea pe roată de jos în sus, pedepse care puteau fi înăsprite cu târârea condamnatului la locul supliciului, sfâşierea cu cleştele înroşit în foc, tăierea limbii şi smulgerea gâtului;

4. tragerea în ţeapă.

Pedepsele cu moartea mai uşoare, erau prin tăierea capului cu paloşul şi cu ajutorul furcilor.

◆ Din primăvara anului 1784 limba germană a fost declarată limbă oficială în Transilvania.

◆ Românii din Ardeal nu erau recunoscuţi decât în calitate de "toleraţi", iar credinţa străbună nu a fost "receptă" (recunoscută).

◆ Pe artera principală a oraşului Alba Iulia s-au amplasat numai biserici neromâneşti, care se menţin şi astăzi (Biserica franciscană, Biserica luterană şi Biserica romano-catolică a călugăriţelor precum şi două sinagogi ale refarzilor şi askenazilor, din care a mai rămas una). Bisericile româneşti, în schimb, au putut fi construite numai la marginea existentă a oraşului la data construirii acestora.

În schimb românii care constituiau peste 80% din populaţia comitatului Albei au avut "prioritate" de construire a două penitenciare, din care unul în centrul oraşului Alba Iulia (fiind cea mai importantă clădire din oraşul de jos şi în zilele noastre, unde funcţionează Prefectura şi Consiliul Judeţean Alba şi alte instituţii) iar celălalt la Aiud (situaţie similară şi în Comitatul Hunedoarei).

În vederea susţinerii propunerilor anterioare, cu privire la recunoaşterea adevăratului loc al supliciului martirilor Revoluţiei de la 1784/1785 precum şi ridicarea unui "însemn" pe măsura importanţei evenimentului istoric, vom prezenta în continuare într-o ordine cronologică, argumentele şi documentele care există la dosarul acestei acţiuni întreprinse de fundaţia noastră cu mulţi ani în urmă.

Istoricul Gheorghe Anghel, fost director al Muzeului Unirii din Alba Iulia, împreună cu alţi specialişti albaiulieni, buni cunoscători ai evenimentelor desfăşurate pe meleagurile Albei şi a zonelor respective, pe baza documentelor şi a hărţilor austriece, a restabilit cu exactitate locul real unde a avut loc execuţia lui Horia şi Cloşca, precum şi ai altor martiri ai neamului românesc în Revoluţia din Transilvania de la 1784/1785.

Locul execuţiei se află pe o terasă înaltă în partea de sud al oraşului, deasupra drumului principal, care făcea legătura între Sebeş şi Alba încă din perioada romană, cunoscută şi sub denumirea de "Cornul (colţul) Podeiului". Într-o primă hartă a oraşului, a cetăţii şi a împrejurimilor, datată între 1752 şi 1766,

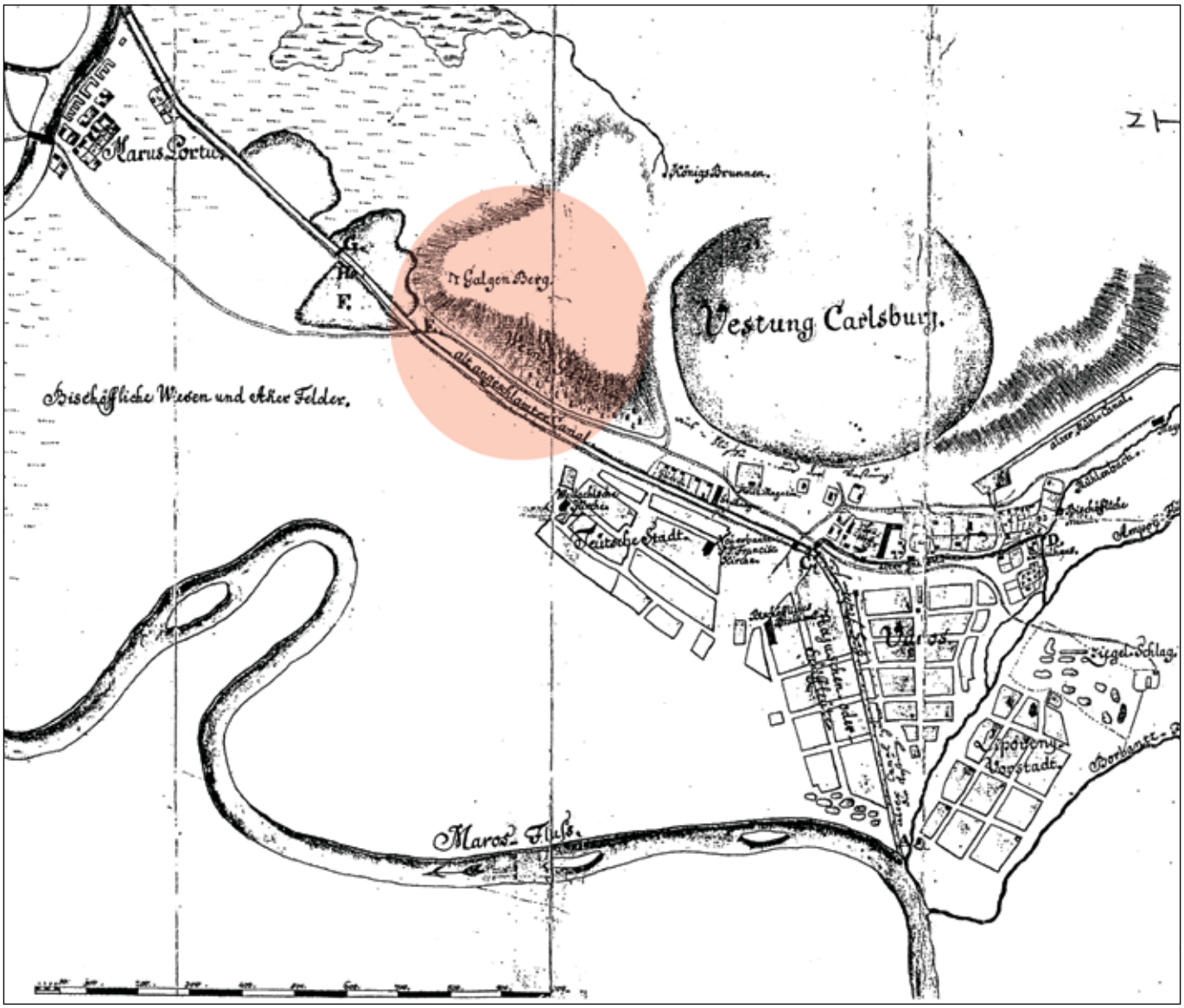

Harta cu locul execuţiei (bulina roşie).

apare evident în colţul sud estic al terasei, un însemn distinct al spânzurătorii oraşului inscripţionat în limba germană "Galgen berg" adică "Dealul furcilor" (vezi Harta).

Locul stabilit a fost bine ales, pe un promontoriu din colţul terasei, cu o mare vizibilitate de la distanţă de pe întreaga zonă a Văii Mureşului.

Oricine poate să constate şi astăzi că locul "spânzurătorii" amplasat la "vedere" i s-au mai efectuat şi unele amenajări potrivit scopului stabilit.

Din cercetările efectuate în zona apropiată locului cunoscut şi stabilit prin hărţi şi documente cu denumirea de "Dealul spânzurătorii" rezultă, fără echivoc, şi din Extrasele funciare ale proprietarilor terenurilor amplasate sub terasa spânzurătorii, până în strada Viilor care sunt înregistrate cu denumirea evidentă de "Vie la spânzurătoare" sau "Fânaţ la spânzurătoare" etc.

Cu această ocazie s-a aflat şi domiciliul călăului cetăţii care s-a aflat pe actuala stradă Dobrogeanu Gherea din vecinătatea cetăţii, precum şi alte acţiuni mai puţin cunoscute, premergătoare execuţiei lui Horia, Cloşca şi a celorlalţi martiri.

Împăratul Iosif al II-lea, după prinderea lui Horia şi Cloşca, în vederea intimidării românilor, a ordonat ca la începutul lunii februarie 1785, martirii neamului să fie duşi într-un convoi, pe Valea Mureşului, pe itinerariul Alba Iulia - Vinţ - Şibot - Orăştie - Deva la dus, iar la întoarcere (pe partea dreaptă a Mureşului) pe ruta: Şoimuş - Rapolt - Bobâlna - Geoagiu - Inuri - Vurpăr - Alba Iulia. Horia şi Cloşca au fost transportaţi legaţi, în care separate, între soldaţi, fiind escortaţi de 40 husari din Regimentul de Toscana şi de 35 soldaţi din Regimentul "Orosz", precum şi de un număr însemnat de nobili din comitatele din Ardeal.

La înfiorătoarea execuţie au fost aduşi cu forţa 2.515 ţărani români din 519 sate (câte trei ţărani tineri şi trei mai vârstnici din fiecare sat) la care s-a adăugat populaţia oraşului Alba Iulia.

Acest spectacol diabolic şi grotesc a fost organizat în vederea intimidării şi prevenirii eventualelor mişcări revendicatoare ulterioare.

◆ După înăbuşirea Revoluţiei lui Horea,Cloşca şi Crişan (1784-1785) habsburgii au deportat în Banatul Sârbesc mai ales în ţinutul Panciovei fruntaşii localităţilor din Munţii Apuseni împreună cu familiile acestora, mai ales din comitatul Alba de Jos şi a Hunedoarei. Între aceştia s-a aflat şi Ion (Onu) fiul lui Horea împreună cu soţia sa. Urmaşi ai acestora trăiesc şi astăzi în zonele respective.

Despre epilogul răscoalei ţărăneşti condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, avem posibilitatea de a prezenta două documente importante, mai puţin cunoscute şi demne de adevăr.

Scrisoarea profesorului Iosif Gabri de la gimnaziul maghiar de pe lângă Episcopia Romano-Catolică din Alba Iulia adresată prietenului său Daniel Emeric de la Roma, precum şi cea a omului de afaceri, Iohan Andreas Maetz, adresată fratelui său Mihael, din Sighişoara:

Primită la Roma la 26 martie 1785

Alba Iulia , 2 martie 1785

Iubite domnule părinte

În sfârşit s-a terminat cu lumea lui Horia !

O ! de nu s-ar mai ivi în primăvara aceasta mai mulţi Horia !

În dimineaţa zilei de 26 februarie, între orele 10 şi 11 în faţa Gărzii celei mari, fiind de faţă o mare mulţime, s-a dat citire în limbile germană şi română a sentinţelor de condamnare la moarte a lui Horea şi Cloşca; în nemţeşte a citit-o auditoriul ostaşilor grăniceri, iar în româneşte domnul Erckard, translatorul Excelentei Sale contele Iankovits. Sentinţa prevede ca aceştia să fie duşi până sub furci (locul execuţiei) şi acolo de vii să li se frângă oasele cu roata, mai întâi lui Cloşca, apoi lui Horea; iar după ce vor fi frânţi, să fie tăiaţi în bucăţi, măruntaiele să fie îngropate sub furci, câte o bucată din trupul lor să fie pusă aici pe roată, iar celelalte părţi să fie expuse în acele locuri unde au săvârşit atâtea crime, aprinderi şi prădăciuni.

După cum prevedea sentinţa, întocmai aşa, în dimineaţa zilei de 28 februarie pe la ceasurile 9 şi jumătate , Horia şi Cloşca au fost aşezaţi separat pe câte un car special, fiecare fiind însoţit de câte un preot schismatic. Este cu neputinţă să descriu convoiul şi mulţimea care a fost de faţă. Ei au fost însoţiţi de un excadron de cavalerişti din Toscana în ţinută de paradă, cu mare pompă, de aproximativ trei sute de pedestri orăşeni şi de haiduci. Batalionul pedeştrilor i-a încadrat într-un careu, iar călăreţii s-au aşezat pe cele două aripi. Eu, prin bunăvoinţa unui locotenent de cavalerie, am stat călare între batalionul în formă de careu şi între cavalerie şi astfel, am văzut de la început execuţia şi parada, cum văd această foaie de hârtie în faţa mea. În afară de nobili şi oameni mai deosebiţi din comitate, au trebuit să fie de faţă mulţi oameni proşti şi asta se poate aprecia din faptul că din fiecare sat a celor patru comitate au trebuit să ia parte, după o grea poruncă, câte sase oameni proşti, trei bătrâni şi trei tineri, prin urmare a trebuit să fie cel puţin cinci mii de oameni. Cloşca a primit cel puţin 20 de lovituri până şi-a dat sufletul.

În timp ce Cloşca era frânt cu roata, Horea, legat, a fost ţinut în picioare de doi ucenici ca să vadă de ce moarte şi prin ce chinuri grozave a trebuit să moară ucigaşul său tovarăş.

După ce s-a terminat execuţia lui Cloşca şi i-a dat leşul la o parte, l-au urcat pe Horea pe patul său şi l-au legat; în vaiete au început să-i sfarme picioarele cu roata, iar după patru lovituri, din porunca domnului Eckard, au început să-i lovească pieptul şi astfel, după opt-nouă lovituri a murit. N-am mai voit să văd şi despicarea lor în bucăţi, mi-am întors calul şi am venit în cetate, unde am povestit cele văzute lui Ştefan Regeny, Iosif K. Nagy şi colegilor mei profesori care m-au aşteptat acasă.

Excelenta sa contele Iankovits pleacă mâine la Timişoara, dar cu mai puţin însoritori decât a venit, deoarece însoritorul său, consilierul Fraycsek s-a mutat pe lumea cealaltă în săptămâna trecută, iar pe subprefectul legal, pe ilustrul domn Ladislau Bela, l-au înmormântat în Aiud dimineaţa trecută, după ritul calviniştilor.

Pe robii care au mai rămas, i-au predat comitatului ca să-i judece după faptele lor, iar sentinţa, înainte de a fi pronunţată să fie înaintată Majestăţii Sale. Între aceştia se află şi preoţi, care pe lângă că au prădat, au îndemnat poporul sălbatec la omor şi prădăciuni.

Majestatea Sa a dat poruncă în toată ţara că oriunde se va găsi contele Wasseleny să fie prins cu

ajutorul soldaţilor. Domnul comisar, contele Ştefan Daniel, plecat la Datori, satul aceluia, a încercat cu vorba bună să-l înduplece pe contele Wasseleny să meargă la Sibiu. Au mai mers acolo şi domni, ca baronul Antonie Orban, groful Alexandru Bethnel, groful Ladislau Bethlen, baronul Iosif Balintet, baronul Iosif Bornemisza şi multi altii. Cu toate acestea după ce ei au iesit, excorta lor (militară) formată din soldaţi, dragoni din Savoia, au năvălit înăuntru, au apucat pe baronul Wasseleny de păr şi l-au legat. În zadar a strigat baronul Wasseleny: "Armă", "Armă", pentru că totul a fost în zadar. Ba chiar şi pe domnii mai sus amintiti, care au rugat soldaţii să-l trateze mai frumos pe baron, i-au împins cu patul pustii. O bucată de drum l-au dus pe baronul Wasseleny pe jos, apoi călăuza l-a legat de calul său şi l-a dus la St. Ivan (Sântioara); aceasta s-a întâmplat la 12 febr. În 19 febr., la St Ivan l-au pus în careta lui de sticlă şi l-au dus la Târgu- Mureş, în cetate; până acum cred că l-au pus în fiare şi i-au făcut identificarea ad notam.

(Domnia ta a citit sau a auzit noutăţi mai importante decât cele pe care vi le-am comunicat de la despărţire).

Despre prinderea lui Gheorghe Crişan şi aducerea lui aici, ştiu că v-am scris deja. Dar faptul că s-a sugrumat într-o noapte în închisoarea de sub Gardă cu legătoarele de la izmene, poate că nu v-am comunicat, şi că gâzii l-au dus sub furci şi l-au tăiat în patru; o bucată au lăsat-o aici, iar celelalte le-au dus în alte părţi.

Reutenstrauch a scris o cărticică în limba germană pe care calvariştii au tradus-o în ungureşte şi au umplut cu ea tot Ardealul, sub titlul: "O scrisoare înaintată Sfântului Papă de la Roma, lui Papa Pius al VI-lea". Această carte a fost combătută foarte bine (într-o lucrare) de onorabilul domn Andrei Ferenczi, predicatorul din Târgu - Mureş, cu titlul "Combaterea scrisorii înaintată Sfântului Papă Pius al VI-lea, scrisă de Ferenczi Andrei". Din numele său a făcut anagramă.

Excelenta Sa episcopul i-a obţinut aprobarea de la Viena şi zilele trecute i-a tipărit-o în tipografia sa din Cluj. Partea cea mai mare, după cum se poate observa este lucrarea Excelentei Sale, pentru că în ea se află foarte multă ştiinţă.

Acesta să fie destinul deocamdată. Un bucuros "aleluia"

I(osif) G(abri)

Prea onorate frate !

Domnia Ta m-a onorat cu o scrisoare încă de două luni în urmă şi eu vă sunt dator cu un răspuns. Vă rog să mă iertaţi pentru tăcerea mea atât de îndelungată şi sper că nu-mi veţi face reproşuri, cunoscând că am fost nevoit să fac faţă multor neplăceri. Noi suntem cu toţi bucuroşi şi sănătoşi - slavă şi mulţumită lui Dumnezeu, şi dorim să ne bucurăm din inimă dacă am afla acelaşi lucru şi despre dumneavoastră.

În ceea ce priveşte execuţia căpeteniilor răsculaţilor din ţara noastră a fost complet îndeplinită tocmai într-o formă cu totul militară. Delicvenţii au fost transportaţi până la locul execuţiei, sub paza unei trupe de 300 de soldaţi infanterişti şi a unui excadron de husari din Toscana. Acolo domnul general auditor le-a citit, în public, în limbile germană şi română, sentinţa pentru faptele lor groaznice şi barbare. După aceea Cloşca a fost cel dintâi zdrobit cu roata de jos în sus, până la moarte, apoi Horia, prin intervenţia contelui Iankovitsch a primit , în numele Majestăţii Sale, cele două lovituri de gratie în piept, iar după aceea a fost zdrobit cu roata de jos în sus. După îndeplinirea execuţiei cele două trupuri au fost tăiate în patru bucăţi, capetele au fost fixate pe casele lor proprii, iar celelalte părţi ale trupului au fost expuse în locurile în care au comis fapte de adevăraţi câini turbaţi fiind fixate pe lângă drumuri spre învăţătura celorlalţi răsculaţi români.

Al treilea căpitan de oaste, cu numele de Crişan, s-a sugrumat el însuşi în închisoare, sub (poarta) Gărzii principale, în cetate, dar cadavrul lui, a fost târât la locul execuţiei şi tăiat în patru părţi: capul a fost fixat pe casa lui proprie, iar celelalte părţi ale trupului au fost trimise să fie expuse pe marginea drumurilor. Ceilalţi (răsculaţi) care au fost prinşi, au fost pedepsiţi, unii la moarte, alţii la închisoare pe viată iar alţii cu 90 lovituri (de baston) şi apoi lăsaţi în libertate; dar mai sunt câţiva deţinuţi despre care nu se poate afla nimic sigur, despre care va fi soarta lor.

.....

Va trimit câteva reproduceri ale căpitanilor de oaste ai răsculaţilor, căre au fost desenaţi după original.

Vă sărutam pe toţi din inimă şi rămânem al prea cinstitului domn şi frate.

Foarte prea îndatorat
Ion Andr. Maetz m.p.

Scrisă la Alba Iulia (Karlsburg) la 31 martie 1785

La împlinirea a 100 de ani de la monstruoasa execuţie a martirilor revoluţiei de la 1784/1785 - Horea, Cloşca şi a celorlalţi ţărani arestaţi, memorandistul Rubin Patiţia, cel mai de seamă fruntaş patriot din comitat, împreună cu patrioţii români de pe meleagurile Albei, au hotărât să organizeze o mare manifestare românească pe locul unde a avut loc execuţia, construind şi un important monument de marmură neagră. Autorităţile habsburgice alarmate de amploarea şi importanţa manifestărilor româneşti ce urma să se desfăşoare la Alba Iulia au luat măsuri excepţionale şi au interzis desfăşurarea acestora. Regretatul cercetător Nicolae Josan de la Muzeul Naţional al Unirii din Alba Iulia, în cartea document "Memorandistul moţ Rubin Patiţia - 1841-1918" - a redat cu fidelitate momentele respective din "Însemnările autobiografice ale lui Rubin Patiţia". Relatările perioadei respective merită a fi cunoscute mai ales că autorul Rubin Patiţia - principalul erou al acţiunii respective - descrie cu lux de amănunte desfăşurarea acestei acţiuni, argumentând şi confirmând cu exactitate locul execuţiei, după cum urmează:

"Locul acela, unde s-a isprăvi acea esecuţiune (din 28 februarie 1785 – n.n.) se afla în movila apuseană deasupra vinielor din Maieri, în preaşma edificiului garei drumului feratu din Alba Iulia. Ungurii îi dicu "bitofadomb". La magistratul oraşului se afla o dobă de metal şi o cămeşă de zale de oţel, despre care se afirma că sunt unelte de alui Horea. Locul perzarei e foarte frumos situat, căci formează un promotoriu în cornul podeiului şi de acolo se vede şi în sus şi în jos pre şesul Mureşului la mare depărtare; loc acomodat pentru radicarea unui Monument, la care idee ponă acum nu s-a gândit poporul român, cu toate că Horea şi consoţii lui cu a lor jertfa de sânge, au mântuit pre plugarii români de sub sclavia (referire, exagerată, la Patenta lui Iosif al Il-lea din 1785). Până la anul 1784 poporul român era sclav, căci era legat de glia, şi robotele nu era sistemizate, ci domnul pământului tracta cu ţeranul mai reu decât cu vitele.

Mi-am ţinut de o sântă datorinţă, ca la centenarul morţii acestor bărbaţi să le făcu în localitatea acestui oraş, pre a cărui otaru a fost omorâţi; - un parastas. Publicul român de aici nu pricepea însemnatatea datorinţei noastre, de a ne areta mulţamitori celor ce s-a jertfit pentu neamu.

Eram singur în aceasta lucrare, ceea ce nicidecum nu m-a împedecat în pornirea mea. Apropiandu-se diua aniversarei am comandat la o fabrica din Viena 2 cununi de metal aurit şi cu pietrii colorate în tricolorul român, una cu 6 şi alta cu 4 arcuri, aşa sunt ca coroanele episcopali. Au gravuri despre însemnătatea, lor şi azi se folosescu la cununiele mirilor în biserica gr. or. si s-a sânţit în ziua parastasului. La mandat ministerial inca în Noemvre 1884 şi eu şi alţi inteligenţi români eram puşi sub pază poliţial/ă/, ca prin aceasta să se impedece orice demonstraţiune pentru amintirea lui Horea. Aceasta era urmarea unei denunţiaţuni, că eu, cu alţi români, avem de gând să ridicăm un monument de marmură neagră la locul perzarei, ba şi inscripţiunea de pre acel monument i era comunicata. Aceasta băgase în spaima pre voinicoşii (jandarmi – n.n.), încât casa mea în toate nopţile era bine păzită, ca se nu potem ţine adunări secrete. Am avut din înaltă îngrigire acel folos, ca nu mai potea nime să-mi fure din curte găini, gâsce şi altele şi dormeam fără grije, că erau şi vighilli de noapte şi haiduci destui, cari supraveghiau. Alţii deci habar n-aveau de Horea, dar şi pre ei i supraveghia, căci nu aveau încredere în neci un român. Sciam despre toate, dar nimicu nu am zis, şi i-am lăsat a-şi face deplin (datoria) mandatului primit. Sub astfeliu de auspicii se apropia ziua de 27 Faur 1885. Cumnatul meu protopr. Tordaşan primi telegrama de la mitropolitul Miron, ca se nu cuteze a face în sâmbăta acea vreo sluţbă bisericească, dar eu 'lu sfatuiam se nu dea ascultare unei aşa porunci ilegale, căci trebuia să se facă în sembeta morţilor serviţiu Dzeescu. Nu se potea decide şi aşa neotarat l-am lăsat. Seara în ajunul parastasului era(u) concentraţi în Alba Iulia vro 30-40 gendarmi, miliţia împărătească din fortăreaţa era în "Bereitschaft" încă din 27 faur.

Din întâmplare am avut şi de aceasta cunoştinţă, căci mă aflam tocma la un pahar de vinars cu mai mulţi ofiţiri, când le veni ordinul. Şeful poliţiei. Ştefan Jenei, cu vreo 12 spitzli se aşezase în sala otelului "Hungaria" (azi hotel "Apulum") înaintea căruia stau mai mulţi gendarmi şi poliţai, căci aşteptau ca să sosească cu trenul vreo 2000 români la Alba/ Iulia/ traversaţi (travestiţi -n.n.) în costum ţaranescu, şi la ½ 9 seara venea acel tren. Ca să mă pot delecta la atâta prostia am mersu şi eu cu adjunctul meu Demetriu Campean (acum arhivariu consistorial in Sibiu) la otelul Hungaria, unde ni-am aşezat ambii la o masa, deosebit între publicul cel mare aci adunat şi ni-am comantat 2 cese de teia (ceşti de ceai - n.n.). Uşile de la sala vecina erau de tot deschise şi în faţa uşei era întinsa o masa lunga, la care era aşezat căpitanul poliţiei cu mai mulţi spitzii de-a lui. Vis a vis cu acesta masa mă aşezasem eu, ca să fiu văzut de organul poliţiei, pre care eu înca-l ochiam, însă mă făceam a fi ocupat cu cetirea de jurnale. În un târziu veni la mine

conducatoriul musicei ţiganesci Coca Stancoviciu, care avea acolo musica, cu rogare ca să-l lasu a canta şi zicali romanesci, la ce i-am respuns ca în postul mare eu n-am lipsa de musica, deci avend public strain destul zică-le lor. Insista însă bietul musicant căci îi era să capete parale, deci în urma i-am zis, ca daca şcia zicala Horei – apoi nu-mi pasa - să o zică, că pre lângă bani, îi voiu da şi o pareche, adecă o cupa de vin şi borviz. S-a şi apucat musica la lucru - însă a cântat zicala lui Butean "sub o culme de cetate". A vezut ei în urma că a sfeclit-o, deci cântară "Deşteaptă-te Române". Văzend ca vinul nu mai soseşte pana când or mai zisu un cuadril, Coca şi-a tramis pre nepotul seu, un fecioraş de vro 13 ani, care m-a rogat ca se-i cantu eu acea melodie, căci Coca nu scia, că care e zicala. I-am împlinit dorinţa şi apoi am cantat zicala Horei, dar fora refren. Mai întorcându-se acela fecioraşu la mine i-am împărtăşit şi refrenul şi apoi de nou au început la acea zicala. Capitanul oraşului numai atât scia, că se canta romanesce, dar că ce cantari erau, nu scia bietul. Totuşi au venit la masa mea şi me întreba, ca ce cantari sunt acele, la ce i-am respusu ca "a fele románországi Hore", şi el s-a mulţamit. 'Mi făcusem deplin chefului meu de ai trage pre sfora şi aşa trecuse tempul preste 9 ore seara, deci m-am dus catra casa. Când am eşit din Hotel gendarmii se suiau în căruţe, ca să meargă catra Zlagna, după ce aci nu sosiseră acei, 2 mii români de ei aşteptaţi. Neci nu le plesnise ungurilor prin gând, ca ei ascultase cantecul lui Horea şi că toată goana lor începută n-are zor, cand ei nu cunoscu viaţa şi cantecele Românului.

În dimineaţa următoare m-am dus la ½ 8 ore la biserica unde aflaiu numai pre d. Ilie Nedelcu (probabil crâsnicul bisericii) şi pre clopotariul, care-mi spusa că azi nu va fi sluşba. L-am tramis la par. protopop ca se-i spuna, cum ca daca voieşte sa nu me vada dus de gendarmi dela biserica, apoi să vină la sluşba, căci la din contra voiu trage clopotele în o dunga. Aceasta ameninţare a folosit. Cu facia palida s-a apucat de sluşba, dar a demandat ca numai un clopot să se traga. A venit popor mult la sluşba, dar inteligenţa au absentat, cu toate că a fost avisată. Către finea liturghiei s-a arătat şi advocatul M/atei/ Nicola după ce de două ori am tramis după el, căci el se tot lauda, că e din neamul lui Horea; ceea ce nu sta / în sensul că nu corespundea adevărului n.n./ Am dat eu ordin clopotariului ca să tragă sub tempul liturghiei toate clopotele şi să se bata şi toaca de oţel. Aşa s-a şi întâmplat şi după liturghia s-a serbat parastasul şi apoi am încunjurat tot poporul ca la lithia biserica cu prinosul şi cu cele două cununi aurite şi cu praporele duse înaintea convoiului. Finindu-se serviţiul şi pomenirea celor trei martiri la mormentul tribunului Probu Prodan, preotul din Magina / astăzi monumentul-cruce de pe acest mormânt, care sa indice exact locul unde pe atunci se afla, nu mai există / ni-am depărtat cu toţi mulţamiţi că neconturbaţi am potut aduce rogaciuni în memoria acelor martiri."

◆ Un alt mare patriot român de pe meleagurile Albei, istoricul Eugen Hulea, preşedintele Despărţământului "Astra" Alba Iulia (astăzi îi poartă numele) la data de 14 oct. 1937, a dezvelit şi sfinţit impunătorul Obelisc - dedicat martirilor Horea, Cloşca şi Crişan, opera arhitectului O. Mihălţan din Alba Iulia.

Amplasarea acestui monument în faţa porţii a III-a a cetăţii bastionare din Alba Iulia, dominată de statuia împăratului Carol al VI-lea al Austriei, nu a fost întâmplătoare, mai ales că profesorul Eugen Hulea cunoştea cu exactitate toate amănuntele referitoare la răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan inclusiv locul execuţiei, care la orele de istorie le-a prezentat la toate generaţiile de elevi ai Liceului teoretic Mihai Viteazul (astăzi Colegiul Horea, Cloşca şi Crişan) din care am făcut şi subsemnatul parte.

Amplasarea acestui monument în acest loc cu scopul simbolic de a-l "înfrunta" pe împăratul Carol al VI-lea s-a realizat în plină activitate revizionistă

maghiară din Transilvania, din preajma izbucnirii celui de al doilea război mondial, când Ardealul de Nord a fost răpit României prin Dictatul odios de la Viena.

La acestea a contribuit în mod substanţial şi manifestările anterioare ale moţilor din Apuseni, prin organizaţia "Şoimii Munţilor Apuseni" condusă de patriotul român ing. Ioan Popa Zlatna. Desfăşurarea unei astfel de acţiuni, de asemenea mai puţin cunoscută, avem posibilitatea să o prezentăm în continuare celor interesaţi.

Extrasul prezentat în continuare: "Feudalii, faţă cu iobagii Munţilor Apuseni" face parte din cartea document "Amintiri din Ţara Martirilor", vol. IV, de Ioan Popa Zlatna.

FEUDALII, faţă cu iobagii Munţilor Apuseni

Despre comportarea feudalilor, cu iobagii din Munţii Apuseni, N. Densuşianu scrie: "De la 1715 încoace, încetul cu încetul, românii din Munţii Abrudului începură să fie consideraţi ca iobagi ai statului, taxa în bani e privită ca o taxă pentru răscumpărarea sarcinilor iobăgeşti şi întreg teritoriul munţilor, cu casele, cu grădinile şi cu arăturile muntenilor, fu declarat ca domeniu al statului. iar pentru încasarea diferitelor venituri din munţii Abrudului, se afla încă din vechime, instituită o administraţie, cu reşedinţa la Zlatna şi, după numele acestui oraş, întreg teritoriul munţilor se numi domeniul Zlatnei". (Divizat în domeniul de sus, de mijloc şi domeniul Offenbăii, vezi "Rev. lui Horea", p. 82).

În 1526 (destrămarea Ungariei, de puterea otomană), Transilvania va fi guvernată de principi ardeleni, supuşi înaltei porţi. Calvinii ajunseseră să se întărească şi să exercite guvernarea. Ei îi persecutau pe români, determinându-i pe mulţi să treacă la religia calvină. După 1715, habsburgii s-au arătat a fi mult mai haini decât calvinii. Carol al VI-lea al Austriei a sacrificat zeci de mii de iobagi, cu ridicarea zidurilor Cetăţii Alba Iulia. Jale, lacrimi, sacrificiu de sânge românesc, liant între locurile fundaţiei şi arcadelor statuii ecvestre a împăratului. Vizitatorii Albei admiră opera, - cunoscătorii jafului habsburgic blestemă pe toţi împăraţii şi slujitorii lor, care tindeau să extermine neamul românesc, după felul cum se va proceda cu Horea. La marea adunare antirevizionistă, de la 1 decembrie 1936, de la Alba Iulia şi - apoi de la Zlatna, "Şoimii Munţilor Apuseni", participă la adunări, nutreau ideea dărâmării cu dinamită, a neînsufleţitului cal, cu vanitosul împărat, Pornirea ne-a fost reţinută de gândul că, explozia ar putea deteriora celula lui Horea şi Cloşca. Datorită cultului nostru nemărginit, pentru martirii Moţilor, a rămas Carol - fără cap - pe soclul său. În creştet îl trăsnise cerul, cu câţiva ani mai devreme. În plin avânt al revizioniştilor hortişti - care puteau fi întâlniţi şi în munţii noştri - noi căutam să răspundem documentat despre sclavia în care ne-a înlănţuit "nobila" gintă maghiară, protejată de principii calvini şi, după aceştia, de catolicii habsburgii. Citam şi analizam, cu auditorii, despre serviciile iobagilor şi jelerilor, despre prestaţiunile impuse acestora, în plus de robotele ordinare, despre beneficiile, ce domnul de pământ era dator a le da iobagilor şi jelerilor săi; cum trebuie să fie constrânşi domnii de pământ, iobagii şi jelerii săi a împlini ceea ce sunt datori unii altora. Datele înşirate pe larg, le avem în vol. "Revoluţiunea lui Horea...:", de N. Densuşianu, şi în "Istoria românilor transilvăneni", de Aug. Bunea.

În anul 1959, Primăria oraşului Alba Iulia a improvizat şi a amplasat din greşeală, un monument în partea de nord a terasei "Dealul Furcilor" şi nu pe locul adevărat al execuţiei martirilor Horea şi Cloşca şi al "spânzurătorii oraşului", deşi au fost încunoştinţaţi la timp de specialiştii albaiulieni, avertizând-o de greşeala care urma să se producă.

Imagini de la momentul amplasării și sfințirii Crucii de lemn din 28 februarie 2007

Membrii Fundaţiei "Alba Iulia 1918 pentru unitatea şi integritatea României" foşti elevi ai istoricului Eugen Hulea care s-a străduit să construiască în anul 1937 monumentul martirilor Horea, Cloşca şi Crişan, au continuat îndemnurile dascălului de suflet, întreprinzând încă de la înfiinţarea fundaţiei, o serie de acţiuni în vederea aducerii la cunoştinţă a adevărului istoric privind acest important eveniment pentru meleagurile Albei şi a istoriei României.

În acest sens la data de 28 febr. 2007, am dezvelit şi sfinţit o cruce de lemn, care a fost amplasată provizoriu pe adevăratul loc unde s-a desfăşurat execuţia martirilor Horea şi Cloşca, urmând a se desfăşura demersurile necesare în vederea construirii unui monument, pe măsura evenimentului istoric.

Crucea de lemn (provizorie) a fost amplasată la marginea terasei, unui teren arabil (nelucrat de ani de zile) care a fost curăţat de arbuşti şi mărăcini, ocupând doar câţiva metri pătraţi, fapt ce se poate constata şi din imaginile prezentate în continuare precum şi din cele existente la dosarul acestei acţiuni.

La scurt timp am fost avertizaţi de organele de poliţie că ni s-a deschis un dosar penal pentru "conturbarea în posesie" în urma reclamaţiei proprietarului terenului dobândit, urmând să suportăm consecinţele respective.

Cu tot sprijinul acordat cu multă bunăvoinţă din partea Primăriei Municipiului Alba Iulia respectiv prin d-nul vicepreşedinte P. Voicu, demersurile au fost zadarnice. Propunerile d-lui vicepreşedinte de a cumpăra cca. 5-10 m^2 sau a face un schimb parţial de teren, au fost respinse de proprietar. În această situaţie am aşteptat conştienţi şi dispuşi să suportăm consecinţele primei hotărâri judecătoreşti, deşi aveam de partea noastră în primul rând, adevărul istoric cu documentele respective, la care s-a adăugat şi existenţa unui PUZ din anul 1996 (4214 - Plan Urbanistic Zonal, Alba Iulia, str. Dealul Furcilor) la care s-a adăugat faptul că se cunoştea că zona respectivă era socotită zonă arheologică. (Vezi harta PUZ pag. 13).

În timp ce aşteptam să se desfăşoare procesul respectiv, crucea de lemn sfinţită şi amplasată la data de 28 febr. 2007 a fost scoasă din pământ şi aruncată la gunoi. Nemaifiind "obiectul" procesului penal, acesta nu s-a mai desfăşurat.

Menţionez că odată cu îndepărtarea crucii au dispărut şi toate artefactele existente în zonă, unele din perioada romană, pe care avem posibilitatea de a le prezenta, prin imaginile care sunt anexate la dosarul acestei acţiuni pe care-l deţinem.

Istoria evenimentelor scrise, de regulă, sunt în favoarea celor puternici şi învingători, evidenţiind

PUZ - Cornul Podeiului, locul execuției lui Horea și Cloșca

faptele şi eroii săi, în timp ce învinşii trebuie să suporte consecinţele, iar personalităţile acestora devin criminali, călăi etc.

Unele evenimente şi personalităţi istorice nu sunt prezentate la valoarea lor reală, iar promovarea unei istorii alternative a unei ţări, contribuie direct la crearea unei incertitudini, privind adevărul istoric, care astăzi la începutul mileniului 3 ar trebui să fie considerat altfel, "la loc de frunte".

În astfel de situaţii se creează o serie de păreri, incertitudini, care influenţează în mod negativ asupra fiecărui cetăţean interesat şi implicit asupra societăţii în care ne desfăşurăm activitatea.

În acest sens, referitor la tema prezentată, neoficial, circulă o serie de aspecte printre care:

- Rolul lui Ignatiu Salis de Salfeld în revoluţia de la 1784/1785;

- Adevărul despre moartea martirului Crişan;

- Activitatea lui Horea şi rolul său în francmasonerie.

• Despre Salis, N. Densuşianu în lucrarea sa "Din cercetările istorice ale arhivelor şi a bibliotecilor din Ungaria şi Transilvania" a prezentat următoarele date:

• La data de 23 septembrie 1784 Curtea de la Viena a transmis la oficialităţile habsburgice din Transilvania descrierea persoanei Ignatiu Salis şi despre emisarii săi.

• Importanţa rolului lui Salis şi a emisarilor săi în revoluţia din Transilvania (1784-1785) rezultă şi din urmărirea acestuia de către locotenenţa din Buda, care a transmis la data de 8 octombrie 1784 descrierea personală a lui Ignatiu Salis de Salfeld, Comitatului Bihor, după care la data de 25 oct. 1784 a transmis hotărârea M.S. împăratul Iosif al II-lea de a acorda un premiu de 100 galbeni aceluia care va prinde pe Salis sau pe vreunul din emisarii săi.

• La data de 13 noiembrie 1784 de la Radna, căpitanul armatei imperiale Festenberg a raportat că "conducătorii răsculaţilor români ar fi Salis, Sofronie şi Horea împreună cu cei 3 feciori ai săi".

• Superiorul Piariştilor din Bistriţa, scria că în "revoluţiunea" română de la 1784-1785 a participat şi Salis

• Nobilul Valentin Szilvaşi a declarat la data de 23 decembrie 1784, că a aflat de la căpitanul armatei imperiale "Hendi", că la devastările întâmplate în comuna Bretea Ungurească a fost prezentă şi o persoană străină care vorbea limba franceză, germană şi latină presupunând că acea persoană era amăgitorul Salis.

Din datele prezentate de istoricul N. Densuşianu (deşi sumare) Academiei Române, rezultă fără echivoc, faptul, că Salis împreună cu emisarii săi, au avut un rol important în revoluţia din Transilvania de la 1784-1785. Preocupările speciale ale împăratului Iosif al II-lea, ale locotenenţei de la Buda, precum şi ale conducerilor autorităţilor habsburgice militare şi civile, din Transilvania cu privire la prinderea "agitatorului" Salis şi a emisarilor săi confirmă fără echivoc concluziile menţionate mai sus.

Referitor la moartea martirului Crişan, nu au apărut până în prezent documente care să confirme adevărul morţii sale faţă de variantele neoficiale care au circulat în decursul timpului.

Referitor la activitatea martirului Horea ca francmason, a fost prezentată doar sumar în ziarul "Ulpia Jurnal" din 1 martie 2007, cu ocazia comemorării martirilor la Monumentul "Candela Horea Cloşca şi Crişan" din Dealul Furcilor, ridicat la data de 13 noiembrie 2004 de Marea Lojă Naţională a României reprezentată prin regretatul Nicu Filip, primul mare maestru al masoneriei române de după revoluţie, iar din Alba Iulia de promarele maestru al Marii Loje Naţionale a Romniei, Mircea Chira.

Faţă de cele de mai sus, considerăm că ar fi timpul şi normal, ca, după 226 ani, a se relua cercetările pe această temă la instituţiile specializate de la Viena, Budapesta şi la Academia Română, pentru a se cunoaşte şi a se reda adevărul istoric. (lucrarea respectivă ar putea fi şi o temă importantă de doctorat).

La fel rugăm pe reprezentanţii instituţiilor statului, inclusiv ai celor specializate (cultural-istorice) de pe meleagurile Albei să analizeze toate posibilităţile în vederea reparării acestei erori grave a istoriei albaiuliene, de importanţă naţională.

Ec. Ioan STRĂJAN

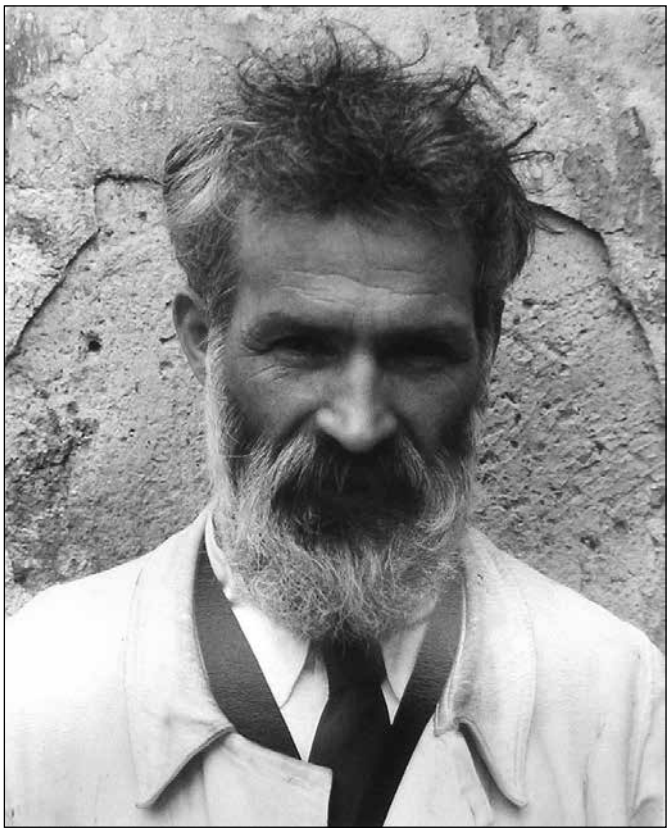

Casa memorială „Constantin Brâncuşi” din Hobiţa – loc de inspiraţie şi simplitate

Hobița – (comuna Peștișani, județul Gorj) este o localitate cu un nume mai special. Parcă ar fi locul de „naștere” al hobiților, personaje simpatice din filmul „Stăpânul Inelelor”. De fapt este un loc special, pentru că aici s-a născut și a crescut marele sculptor Constantin Brâncuși. Casa – muzeu de aici impresionează prin simplitate. De fapt acolo unde este muzeul nu este casa în care s-a născut marele sculptor, ci una asemănătoare, cumpărată din sat de autoritățile comuniste, și amplasată pe locul unde era vechea casa. Casa memorială Constantin Brâncuși este clasificată ca monument istoric, cu cod LMI GJ-IV-m-B-09494, sub denumirea de *Casa-Muzeu „Constantin Brâncuși”*. Din pridvor se intră în cele trei încăperi ale casei: odaia de dormit, cuhnia și celarul. Cuhnia este bucătăria, locul unde se afla vatra cu corlată, unde se gătea mâncarea și unde se adunau la masă toți ai casei. Celarul e cămara și e singura încăpere care nu are tavanul drept. De aici se putea urca în pod. Îmbinările bârnelor sunt ascunse sub undrelele (stenapi) decorate pe motivul „frânghiei” împletite și al „dintelui de lup” (care protejează casa de energiile negative). În torsadă sunt sculptați stâlpii prispei, fie pe toată înălțimea, fie în două registre separate prin inele în zigzag (model al Coloanei Infinitului?). Ușa cămării reprezintă un tip tradițional, nu numai pentru sudul munților Carpați, dar și pentru satele transilvănene. Este declarat monument de arhitectură populară de la sfârșitul secolului al XIX-lea și a fost restaurată în 1971, la înființarea muzeului. Colecția muzeului cuprinde fotografii, albume, documente, cărți, scrisori care reflectă momente din viața și activitatea lui Constantin Brâncuși. Este prezentat mobilier original de interior țărănesc de la începutul secolului al XX-lea. Casa memorială este amplasată pe terenul unde s-a născut și a copilărit sculptorul, dar nu este adevărata casă în care s-a născut Brâncuși. Aceasta se află la circa 100 de metri mai jos de casa memorială. La moartea lui Radu Nicolae

Brâncuși (1833-1885), tatăl sculptorului, conform dreptului cutumiar, casa ar fi trebuit să fie moștenită de fiul său cel mic, Dumitru, însă, în casă rămân soția sa, Maria (1851-1919) și fiica cea mică, Eufrosina (1884-1948), căsătorită cu Gheorghe Brânzan. După moartea mamei sculptorului, moștenitorii, printre care și sculptorul, au făcut împărțirea averii părintești. Pentru aceasta, rudele au pus într-o căciulă bilețele cu toată averea familiei părinților sculptorului, Nicolae și Maria Brâncuși. La tragerea din căciulă, lui Constantin Brâncuși i-a revenit terenul, unde acum se află amplasată casa memorială, iar adevărata casă în care s-a născut sculptorul i-a revenit surorii sale, Frâsina, care și-a luat casa și a mutat-o pe un alt teren la 100 de metri distanță. Istoricul și criticul de artă Vasile Georgescu Paleolog scria următoarele în 1967: „*Mai târziu, după moartea lui Nicolae-Radu, când se făcu și împărțeala averii lui, casa nu căzu pe lotul celui care râvnea la el, ci cumpărând-o Fârsina Brânzan, sora lui Brâncuși, de la ceilalți frați, după desfacerea ei bârnă cu bârnă, ușor cu ușor și prag cu prag, a rostuit-o din nou în îmbucăturile ei dintâi, puțin mai la sud, așa cum se întâmplă uneori la țară, la munte, și azi. [...] Se deosebește de cea durată de Radu prin aspectul ei exterior: bârnele, blanele, toate de gorun, au fost încercuite și acoperite cu tencuială în var, dar timpul a năruit ici și colo, mai ales la miazănoapte, fragila tencuială, lăsând să se vadă bârnele dintâi.*” În 1967, autoritățile Regiunii Oltenia, din Craiova, pe baza deciziilor unei comisii din care a făcut parte și V. G. Paleolog, au elaborat proiectul de organizare a casei Brâncuși de la Hobița. La 16 februarie 1968 a intrat în vigoare legea reorganizări teritorial-administrative a României, regiunile fiind împărțite în județe, așa că problemele legate de casa Brâncuși au fost transferate județului Gorj. La 19 mai 1970 Consiliul Popular Județean Gorj, prin Comitetul Executiv, a emis Decizia numărul 179 al cărui prim articol avea următorul cuprins: „*Pentru cinstirea memoriei marelui sculptor Constantin Brâncuși, se va organiza cu sprijinul C. S. C. A. pe locul fostei case natale o construcție – gospodărie, tipică zonei și linii generale apropiată ca stil casei Brâncuși, care va cuprinde casa de locuit și dependințele – pivniță, pătul, fîntînă cu cumpănă, împrejmuire etc. – precum și obiectele de interior – constituindu-se ca filială a Muzeului județean Gorj. În acest scop, pînă la 15 iulie 1970, Comitetul județean pentru cultură și artă va depista și achiziționa o casă din satul Hobița, contemporană și apropiată ca stil casei natală a lui Brâncuși, precum și dependințele, care vor fi mutate și reconstruite în curtea casei părintești, pe locul casei vechi.*”

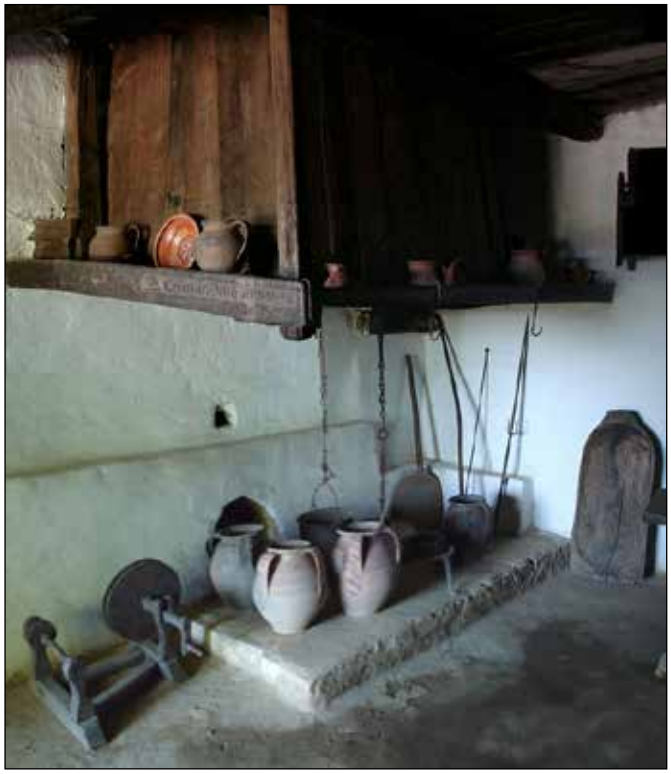

Surse: *wikipedia.org; turismprinromania.com; bing.com; patricialidia.ro; latargujiu.ro; drumliber.ro; planiada.ro; vatra-mcp.ro; gds.ro; gandul.ro*

Elena Udriște devenită muzeograf și apoi, directoare a Muzeului județean Gorj, a înființat în noiembrie 1971 secția *Casa Muzeu Constantin Brâncuși* la Hobița. A fost cumpărată casa lui Calistrat Z. Blendea, poreclit Calistroi, și a fost amplasată pe terenul gol ce-i aparținuse sculptorului. În anexa la autorizația nr 333 din 14 mai, emisă de Consiliul Popular Județean Gorj prin Secția Sistematizare Arhitectură și Control, prin care se dispunea „*executarea lucrărilor de amenajare a casei memoriale Constantin Brîncuși*" din localitatea Hobița, era inserat memoriul justificativ cu următorul conținut: „*În vederea amenajării locului unde s-a născut Constantin Brîncuși, sculptor cu renume mondial, în comuna Peștișani, satul său natal Hobița, Comitetul pentru cultură și artă al județului Gorj a achiziționat una casă de lemn de la locuitorul Calistrat Blendea din acest sat. Această casă construită din lemn de stejar cu însușiri arhitectonice specifice regiunii, executată de meșteșugarii iscusiți, cu crestături la stîlpi și uși, care prezintă asemănări foarte apropiate cu casa părintească a marelui artist așa după cum spun băștinași. Casa urmează a se demola, transporta la locul respectiv și reconstrui, păstrându-se în totalitate forma și aspectul ei original."* După Revoluția din 1989, în anul 2002, sculptorul Florin Codre a vrut să cumpere casa adevărată, pe care a vrut să o strămute la București, unde să o restaureze, însă a fost împiedicat atât de autoritățile din Peștișani, cât și de autoritățile județene. O situație similară am întâlnit și la casa memoriala I.L.Caragiale din fostul sat Haimanale, unde muzeul a fost amenajat într-o casă din aceeași perioadă, dar nu în casa în care s-a născut și a trăit scriitorul. Totuși mi-a plăcut faptul că am călcat pe urmele marelui artist, că am aflat mai multe lucruri despre viața lui, admirând astfel și o casă muzeu cu o arhitectură veche românească, cu stâlpi sculptați și interior simplu împodobit cu obiecte tradiționale. Liniștea satului Hobița, renumit pentru sculptorii săi în lemn, care l-au inițiat și pe Brâncuși, păstrează și o mică tabără de sculptură în piatră, asemănătoare cu cele de la Măgura, de la Oarba de Mureș, sau de la Năeni. Brâncuși a plecat să studieze la Paris, parcurgând drumul până acolo pe jos și s-a inspirat în realizarea lucrărilor sale – vândute acum cu milioane de dolari - din arta românească. Vom încerca să-l promovăm și noi mai mult pe marele Brâncuși, să ne folosim de renumele lui și să fim mândri de artistul român care a introdus modernismul în sculptură.

Conf. Univ. dr. George V Grigore

Scriitorul Ion Mărgineanu

S-a născut în satul Lopadea Veche, jud. Alba. la 28 octombrie 1941, deși el spune că "anul nu mai contează, pentru că a suferit deteriorări", tatăl său - Ioan Mărginean, fiind "primul muncitor din satul Lopadea Veche, care a trăit 93 de ani", iar mama sa - Palaghia, a crescut șase copii. Făcea parte din cumințenia pământului.

Studii: Școala primară în satul natal, școala elementară la Mirăslău, liceul la Aiud (azi „Titu Maiorescu"), Facultatea la București - cu specializarea: limba și literatura română, limba și literatura rusă. Diplomat.

Este căsătorit cu profesoara de violoncel Maria Petre, care este și o talentată poetesă semnând cu pseudonimul Maria D-Alba.

Activitatea profesională: A fost profesor cu definitivat la Liceul din Sebiș, jud. Arad, apoi metodist, director la Casa de Creație din Arad, ziarist la Sf. Gheorghe, metodist și inspector principal cu probleme de carte și literatură la Comitetul de Cultură al județului Alba. După zavera din 1989 a fost ales președinte al Inspectoratului județean pentru cultură Alba, consilier, consilier șef și primul director al noii instituții - Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național al județului Alba. A părăsit Direcția, preferând pensionarea, determinat și de unele motive personale: n-a vrut să se înscrie într-un anume partid aflat atunci la guvernare.

Activitatea literară și publicistică: A devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România, în cadrul Filialei Sibiu, încă din 1977, actualmente fiind membru al Filialei Alba - Hunedoara și în consiliul de conducere; dar este și membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți (Ucraina). A publicat peste 100 de cărți, din cele mai diverse genuri literare: poezie, proză, eseu, teatru, memorialistică, dicționare, traduceri, folclor, antologii, fiind și autor de prefețe, de postfețe pentru colegi-scriitori mai tineri — totul într-o generoasă revărsare de gânduri, de idei, imagini și, mai ales, de metafore... Intre acestea menționăm aici doar scrierile dedicate magului din Lancrăm: Ceasul care nu apune; Lancrămul - un sat pentru eternitate; Lucian Blaga – amiaza flăcării; Lucian Blaga - rezerva de oxigen a memoriei; Ceremonia paginii — 21 pentru eternitatea Blaga, Corneliu Blaga - Lucian Blaga necunoscut iar acum, publicată într-o rodnică colaborare, această nouă carte: Lucian Blaga - epistolar filosofic (Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2016).

Activitate civică: Este inițiator și fondator, în mai 1981, atrăgându-l alături pe Gh. Maniu, directorul Casei de Cultură Sebeș, al Festivalului Internațional „Lucian Blaga", aflat acum la cea de-a XLIII-a ediție. Împreună cu prof. Mircea Cenușă, a fondat și prima societate culturală din țară purtând numele lui Lucian Blaga (în 1990).

Ca organizator al Festivalului Blaga s-a implicat într-o serie de acțiuni culturale privind destinul postum al operei și personalității marelui filosof și scriitor din Lancrăm, precum: atragerea în festival a unor filosofi și scriitori

reprezentativi din țară și diasporă, așa cum a fost prezența, la ediția a IV-a, din mai 1984, a filosofului Constantin Noica și, apoi, mai ales după 1990, a unor academicieni-filosofi, traducători, cercetători și exegeți ai operei blagiene, profesori de filosofic din centre universitare, edituri, reviste literare etc.

A făcut toate demersurile necesare pentru: înmormântarea Corneliei Blaga în cimitirul ortodox din Lancrăm, pentru amplasarea statuii lui Lucian Blaga în satul natal, pentru confecționarea și amplasarea bustului lui Lucian Blaga în parcul municipiului Alba Iulia, pentru denumirea unor străzi și instituții cu numele marelui filosof și scriitor, cum sunt: Biblioteca Județeană Alba, Casa Municipală de Cultură Sebeș redenumită Centrul Cultural „Lucian Blaga" Sebeș, precum și a unor librării și cenacluri literare...

A fost printre cei care au susținut traducerea în limba franceză a unor volume din sistemul filosofic blagian - lucru realizat grație Fundației Internaționale „Fronde", conduse de prof. Gh. Dănescu-Pișcoci, împreună cu scriitorii Radu Selejean, Maria D'Alba, Ana Selejan, Gh. Maniu, etc.

A fondat numeroase publicații - între care și publicațiile Festivalului „Lucian Blaga": Pașii Profetului, Caietele Blaga și Sebeșul și este prezent în colegiile redacționale ale unor reviste literare, de cultură în țară și străinătate.

A inițiat și fondat biblioteca publică „Alba Iulia" din Chișinău, Republica Moldova, de asemenea „Aleea Scritorilor" din Alba Iulia, Centrul de Librării Alba, Asociația folcloriștilor și etnografilor Alba. Este cetățean de onoare al mai multor localități, investit cu „Meritul Cultural" de două ori, tradus cu poezii în mai multe limbi, face parte din mai multe colegii redacționale, conduce publicații cu un anumit specific etc.

Este inițiator și al altor manifestări culturale devenite tradiționale în județul Alba, precum: Colocviile de literatură „Iosif Pervain" (Cugir), Colocviile „Ion Lăncrănjan" (Oarda de Sus), Colocviile „George Barițiu" și „Timotei Cipariu" (Blaj), Colocviile „Aron Cotruș" (Cergău, Blaj), Zilele „Ion Agârbiceanu" (la Cenade, Bucium), Zilele „Liviu Rebreanu" (Aiud, împreună cu conducerea Casei de Cultură din localitate) ș.a.

Pentru valoarea scrierilor lui literare și publicistice, scriitorul ION MĂRGINEANU a fost inclus în mai multe dicționare, istorii literare și antologii, de asemenea importante instituții culturale din țară i-au decernat premii și diplome de excelență, iar Guvernul Republicii Moldova i-a acordat brevetul și medalia jubiliară „Mihai Eminescu", în timp ce Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova i-a decernat un premiu foarte special pentru poezie și pentru promovarea relațiilor culturale.

Pentru activitatea deosebită, ca poet și om de cultură, pentru multiplele sale aporturi aduse promovării și îmbogățirii culturii locale, județene și naționale i s-a conferit titlul de „Cetățean de Onoare" al municipiului Alba Iulia.

De asemenea este „Cetățean de Onoare" al localităților Horea, Albac, Aiud, Sebeș.

Un sprijin important a acordat înființării Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României", în anul 1999, precum și a revistei „Dacoromania" fiind în conducerea redacției.

Fiind un om al cetății implicat cu toată ființa în slujirea Limbii Române, a patrimoniului cultural național, scriitorul ION MĂRGINEANU a avut și are contribuții de necontestat în promovarea operei filosofice și a personalității lui Lucian Blaga. De aceea, Academia Română, prin reprezentanții ei, s-a gândit să-i. recompenseze astăzi faptele culturale așa cum se cuvine, acordându-i Premiul special pentru filosofie „Lucian Blaga".

Felicitări, domnule Ion Mărgineanu!

DIPLOMĂ
PREMIUL SPECIAL „LUCIAN BLAGA"
PENTRU FILOSOFIE
SE CONFERĂ SCRIITORULUI
Ion Mărgineanu

Acad. ALEXANDRU SURDU
vicepreședinte al Academiei Române

Un oratoriu de tânguioase litanii pentru satul pierdut

ION MĂRGINEANU: „LACRIMA CU VENELE TĂIATE”

Tipo Moldova, Iaşi, 2023, 535 p.

În urmă cu doi ani, mai exact în noiembrie 2021, scriam despre masivul volum de poezii „Atâtea gropi zac în cuvânt” (Tipo Moldova, Iași, 458 p.) al scriitorului albaiulian Ion Mărgineanu (n. 28 octombrie 1940, Lopadea Veche, Alba), unul dintre stâlpii Festivalului

Național de Poezie „Lucian Blaga” de la Sebeș-Alba, înființat în 1980, în același an în care, tot cu aprobări „de sus”, a luat ființă, la Tg.-Jiu, Festivalul Național „Tudor Arghezi”, ambele ajunse azi, prin frumoase deschideri europene, „Internaționale”.

Supratitlul comentariului nostru anunța într-o formulare sintetică: „O ferventă poezie a satului «pierdut» în destrămările vremii”, tema-cadru pe care o constatăm valabilă și pentru volumul de acum „*LACRIMA CU VENELE TĂIATE*” (Tipo Moldova, 2023, 535 p.), în care se regăsește întregul complex de idei, teme, motive, trăiri, cu laitmotive tulburătoare, pe scurt zis, toate elementele specifice *poeticii* lui Ion Mărgineanu.

Sub un titlu de o expresivitate metaforică aparte, definind o poetică engramată de trăiri „la limită”, de un prelung fior doloric, grăind despre o anume congruență osmotică elegiacă dintre sufletul poetului și lumea pierdută, dl Ion Mărgineanu – ajuns la alpina vârstă a unui veritabil jubileu – ne face părtași unor trăiri (teme și motive) care, deși sunt de mai largă circulație în lirica d-sale, în cazul de față capătă un accent dramatic aparte, punând în evidență un *dolorism* mai apăsat, pe alocuri devastator în consemnarea celor evocate, având cadru drept **lumea satului**

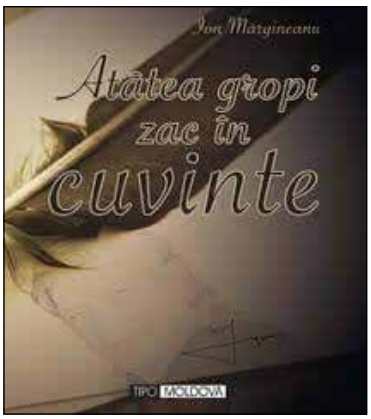

așa cum apare ea în amintirile și reamintirile poetului, rămas „fiu risipitor" prin mai vechea cetate a Bălgradului, dar purtând în suflet povara deloc ușoară a datului său existențial. Am putea spune și de astă dată că „*Lacrima cu venele tăiate*" este un dar de sânge, deci jertfelnic, pe care-l face satului natal pierdut prin Munții Apusului, mai exact, conform dedicației, „*Lopădenilor mei – hrană de post și de dulce*".

Poetul s-a născut în Lopadea Veche Românească, comuna Mirăslău, situată pe limita vestică a podișului Transilvaniei, pe DN1, pe malul drept a râului Mureș. Așezată în nordul județului Alba se află la o distanță de 37 km de Alba Iulia, reședința județului Alba, și la 7 km de municipiul Aiud, unde poetul a urmat liceul. Despre venirea sa pe lume, poetul Ion Mărgineanu se surprinde astfel într-o terțină: „28 octombrie 1940/ L-am rugat pe Dumnezeu/ Să-mi spună «La mulți ani»" (p. 329). Satul, spre deosebire de altele din comună, este unul majoritar de români ortodocși, fiind retras pe una din văile ce străbat partea estică a Munților Apuseni. În satul Mirăslău, sediul comunei, din apropiere, în urmă cu peste 400 de ani, Mihai Viteazul a pierdut lupta cu nobilii maghiari ajutați de oastea generalului Basta, fapt marcat de un obelisc / *mausoleum*, ridicat în anul 1926). Satul natal al poetului vine dintr-o vechime considerabilă, cu multă vreme înainte de a fi trecut pe harta josefină a Transilvaniei din sec al XVII-lea cu numele unguresc de „Olah Lapád"/ Lopada Română. Situl arheologic din punctul „Jidovina" este înscris pe lista monumentelor istorice din județul Alba (2010). În incinta Primăriei din Mirăslău funcționează din 2006 un Muzeul etnografic ilustrând cultura materială a populației românești, maghiare și a altor naționalități din comuna Mirăslău, artefacte privind istoria, tradiția și obiceiurile acestei zone.

Părăsit de atâta timp, satul Lopadea Veche nu mai este acela din timpul copilăriei sale, mulți din cei dragi s-au mutat în cimitir, mulți au plecat în lume încât o senzație de pustietate e mereu prezentă. Icoana satului natal, atât de prezentă în această poezie, atât prin reamintire cât și prin tot mai rare reveniri, stârnindu-i indignare și, în general, stări/trăiri disforice, a intrat în memoria liricii, căpătând statut de efigie, după cum destul de sugestiv muzicaliza poetul într-o poezie din volumul precedent: „Aerul de la Lopadea/ Pare-un bronz de Romul Ladea/ Și pe dealuri și pe vale/ Și pe noroioasa cale/ Și prin băncile școlare –/ Aură-n abecedare,/ Și-n străbunele altare/ Și-n semințe de sub brazde/ Și-n oglinzi de fir de iarbă/ Și în viile sticloase –/ Aproape pline cu oase/ Aeru-n Lopadea Veche –/ Blând IISUS pus pe-un perete/ Să n-aibă-n lume pereche/ El îmi face Sfânta Cruce/ Pe oriunde mă voi duce" (*Caut izvoare-n chilie*). Și de data asta amintirea satului „ruginit", prăfuit, cu rost pierdut revine ca temă-obsesie, decantând mereu imagini de oameni, de clădiri, de locuri. Satul e în definitiv surprins „pe un picior de Rugăciune/ Încercând să mai adune/ Inima de crai curată:/ Rugăciune fără pată!" Și din același poem alte versuri rotunjind fără drept de apel mesajul transmis:

„Pe-un picior de Rugăciune
Satul ruginit se-arată
Dar nu i-o mai poate spune
Ușă neagră, destrămată
E un cer ce-a fost odată
Ușă neagră destrămată
Care nu mai poate spune
Că Sat ruginit se-arată
Inima de voi purtată

Mai încearcă să adune
O iubire refuzată"
(***O iubire refuzată***)

Sentimentul de „lume pierdută", de „fiu rătăcitor" care nu are de ce să se mai întoarcă în satul pustiit, de însingurat al sorții, de „orfan" într-o condiție existențială, asemănătoarea cu al păsării stinghere, este foarte bine exprima de lapidaritatea versului popular în ritm trohaic: „Bate pasărea din gură -/ Spart acoperiș de șură/ Vocea ei e-o pânză sură/ Te laudă sau te-njură./ (...)/ O, vai, pasăre de tine,/ Prunc orfan ești ca și mine."(***Pasărea plugului***). Pe scurt zis, poetul găsește un „sat pe butuci/ printre dărâmături mersul/ la Biserică, deal zgronțuros/ copertă a deturnării sentimentelor/ de prea multă indolență/ în semnul crucii."(***Revoltă banală***).

De reținut că toată această mitologie a satului, mereu reluată ca un tulburător laitmotiv ce-și joacă obsesiv umbrele, toată această patetică evocare nu se face, cum ușor s-ar crede, de pe poziții nostalgice, paseiste, ci cu acea îndurerată luciditate și resemnare a unui modern, cu o deschidere specială către miturile biblice și sensul mântuirii creștine. În acest sens, al reiterării mitului jertfelnic al lui Iisus Hristos, dar și al altor metafore-simbol și imagini-obsesii precum icoana Mamei cu Pruncul, Maica Precistă, simbologia Crucii și a luminii, amintirea unui Dumnezeu care nu poate ierta câtă lume greșită vede, dl Ion Mărgineanu se mărturisește drept un poet religios, un liric de fibră liturgică, Biserica, Neamul și Limba Română fiind alte teme majore în poezia sa.

Și tot pe scurt zis: un sat fără Dumnezeu, cu lăcașurile în ruină, cu cimitire căzute, lipsit de orice fior creștin, adică un sat desacralizat, agonizând, bântuit de fantome, drept care, pe urmele poetului din Lancrăm, Ion Mărgineanu, la ceasul „întoarcerii brumate" (53) scrie cu aldine aceste „Geometrii ale țărânii", poemul inițial și emblematic:

„Sat al meu –
Lopadea Veche – Românească
tot mai mult
lacrimă
cu venele tăiate."

Deopotrivă cu „satul", și „casa părintească" a trecut „prin palma lui Dumnezeu" (491), mutându-și „în icoane tinerețea" (506).

„Drumul satului", „ulițele satului și fântânile", „crucea de la marginea satului", „bolnava palmă a țăranului", „geografia școlii", „clopotul bisericii din deal", „crucile și respirația mormintelor", „casele părăsite", cireșii în floare de pe „dealul strâmb de Lengheleu", chipurile celor dragi și, în general, tot ceea ce ține de alodiul natal constituie un memorial liric evocat cu indignare, cu durere, cu speranța renașterii din suferință, deși poetul își simte cuvintele „palide ruguri", rugăciunile „sleite" și sângele „ochi spart de cristal" – nelipsind, însă, convingerea că „în cruce e supremul piedestal." (403). Iată o imagine de mormânt a satului, secetos, pustiit, prăfuit, o priveliște ispitită de diavol: „E secetos și pustiit/ Pământul, straniu copârșeu,/ De rădăcini crude golit/ Cu mâinile lui Dumnezeu,/ Și la porunci rodite-n vânt/ Searbăd surâs de copârșeu" (*E-atât de secetos cuvântul*!)

Pe fondul acestui sat supus destrămării, dar recuperat prin puterea terapeutică a cuvântului, există câteva imagini ale celor dragi. În primul rând, Mama cu ochii „două pietre împlântate veghe de hotar", având corespondent „icoana Maicii din perete", „Sfânta Mamă cu sufletul ei blând" și atâtea amintiri vii, în casa părintească „doar Mama-i stea eternă/ De pomul biblic fruct culeasă" (19, 25, 233, 282 etc)... Apoi tatăl luptând la Cotul Donului, surorile Maria și Ana (49), fratele Vasile (51), fratele aviator Teo (48), cei patru nepoței (52), bunica „văduvă de război" (300), după bunicul care luptase pe frontul Primului Război („hrană gloanțelor prin Galiția", 124), mătușa dinspre tată (478)... „De la moartea Mamei/ am luat lacrima/ cu care scriu/ (...)/ Satul, tot mai mult/ colecție de urzici" (312), de unde îndurerarea sufletească cu sentimentul redempțiunii, al mântuirii prin suferință: Înnegrita mea tristețe/ De poeme s-ar atinge// Dar se-aude-n muguri satul/ Grea iubire-ntr-o nuntire/ Și îi lasă ei păcatul/ Sângelui în răzvrătire/ Și de-a lungul și de-a latul/ Fructelor în mântuire."

Printre cei dragi, precum și alte dăți, poetul aduce un omagiu Mariei sale din „Dornanzăpezită hrană/ A ploilor cu pași mărunți", 512 („îngrijitorul cloștii cu puii/ de aur, devenit lemn/ de foc al roții prin mine", p. 40), revenind imaginea consacratului instrument muzical („ochiul de violoncel al Mariei", „fiică de Fericet", 284, 285, 338) sau, cu imagini mai jucăușe de un senzualism transfigurat

,aceste versuri dedicate „Mariei, ca fruct” (274): „Adu-mi în vârstă sânii tăi/ Cu piatra înflorind în ei/ Violoncelului redă-i/ să ningă tot mai calzi și grei/ Sfințenie sunt sânii tăi/ Piatră-nflorind hrană-n ei.”(*Adu-mi prin icoane sânii tăi*, 275).

Sunt de reținut, pe lângă lexemele cu încărcături liturgică, multe cuvinte încărcate de semnificații social-istorice, specifice pământului și tradiției nestinse din Ardealul străbun (Iancu, Horea, Dealul Furcilor, Blajul „ecou al școlilor dintâi”, Aiudul, Biserica Unirii, Râmețul, Nicula, Apusenii, „Iulia Albă – neagră stâncă” etc.), poezia înfrățindu-se cristalin și cu o adâncă melodicitate folclorică sugerând deseori o consubstanțialitate cu etosul popular: „Liniște în serpentine,/ iarbă crudă peste mine,/ o cosesc cărările/ o beau depărtările/ o flutură frunzele,/ umbrele, niciundele,/ o-mprumută Muntele/ să o crească umbrele” (***Mâine al pământului***).

„*Rătăcitor prin mine îngerul singurătății*” (271), scrie poetul, formulând memorabil o îndurerare sufletească, mărturisindu-și „iadul” din suflet într-un menit destin christic, răstignirea jertfelnică fiind una din imaginile-forță ale acestui lirism de bocet „cu gura închisă” cum ar zice Arghezi: „Și în Raiul meu e-atâta iad/ Păcatele mă bat în cuie/ Otrăvite flori m-aud cum cad/ Pe neștiute răni să-mi spuie/ Pururea teluricul răsad/ Păcate-nviorând prin cuie.” (478). Obsesia martirajului christic și a Mamei Preacurate coagulează în metafore-simbol de mare expresivitate, poetul invocând astfel de semne iconice în reverberații litanice: „Se mai aude, Mamă-n mine/ Un prunc cu ieslea în privire/ Ca dalbă stea ce-o să vă domine/ Divină ca nemărginire/ Prințesă peste flăcări line/Cu semn al crucii în rotire” (314).

Singurătate și tristețe, povara amintirilor din ce în ce mai grea, copilăria rămasă și ea în funinginile vremii, peste toate se așază Semnul Crucii: „Scârțâie-n poartă Semnul Crucii/ Și-n bolovanul deocheat/ Copilăria cu pași lucii/ Mai trage clopotul prin sat./ Desen încins în Semnul Crucii/ E bolovanul deocheat.”(504). Însăți doctrina creștină este rezumată așa: „Și IISUS,/ manualul sfânt al Crucii.” (465).

De aici și unele texte care sună a rugăciuni marianice către „plânsa Mumă truditoare”, poetul simțindu-se zidit în cuvântul salvator: „O, Maică, Maică fecioară!/ Se-aude-n mine trupul Tău/ Dulce Imn lăsat să doară/ Cu Numele lui Dumnezeu.// Ca surâs pur de Fecioară,/ Imn sfânt în sânge, Trup al Tău.// (...)// Te-ncununi lucruri sfinte/ Laptele Tău e cuvântul,/ Veșmântul dalb de părinte,/ IISUS ce rodește pământul.// O, dar Maică Preacurată,/ Fiul Tău sunt EU: Cuvântul.” (***Ortografie printre răni ale Crucii***).

Printre marile iubiri, în context cu elogiul ubicuu făcut Limbii Române, Cuvântului „salvator” și „sfințitor”, iată-l din nou pe poetul tutelar, „culegător al/ stelei care-a răsărit” (458): „Și Eminescu/ moartea învelită în/ freamătul rădăcinilor/ de tei. În cimitirul/ Bellu, ea este personajul/ principal al reînmuguririi.” (386) Sau: „Noaptea aruncă sufletul/ zilei, luna îl prinde/ din mers, împodobind/ trupul rece al Luceafărului./ Logodnicul ei cândva,/ Curățindu-l de gelozie.” (388).

Revendicându-se din stirpea spirituală a acestuia sau din elogiul genialului semințier din albastrul Lancrăm transilvan, poetul declară categoric: „Nu m-am născut să vindec/ Cuvintele, doar să le apăr/ Să nu le mai rănească nimenea” (475). Povestea Cuvântului ziditor de lumi este veche, are temeiuri biblice, însuși Omul intră în ecuația aceasta cosmo-ontică: „Cuvântul/ după ce cunoaște Omul/ rămâne singur cu/ Dumnezeu!” (485). Iar poezia, mărturisește încă de la început poetul, „este cuiul bătut/ adânc în propriul meu sânge” (***Destrămarea TĂCERII,*** 6).

Pierzând paradisul de pe pământ, Poetul își regăsește alodiul întreg, cu casa natală, neatinse de vreme, printr-o contopire cu o dumnezeire „pământeană”, apropiată de om, acesta este mesajul prin care liricul înnegrit de tăceri își recuperează toate pierderile: „Doamne,/ Eu vreau de-apururi/ dragostea Ta/ pământeană!/ În ea/ *ai învățat să curgă*/ și sângele meu!/ Dincolo,/ *se desfășoară*/ *albastrul*/ *veșniciei Tale*! („Dragostea pământeană a lui Dumnezeu – CASA Părintească”, 7). Căci „Dumnezeu este de/ Cer!”, și „Dumnezeu este/ de pământ. Și/ Omul lui Dumnezeu/ ca preferință:/ nemoartea.” (471).

Declarat spirit gnostic, adept al ecclesiei creștine, poetul trăiește bucuria de a vedea cum Omul, creatură a divinității, este „bucuria luminii Lui”: „Pretutindeni Îl văd pe Dumnezeu/ Cu OMUL în brațe pentru că OMUL/ Este bucuria luminii Lui.” (353). Este vorba de „Omul depănușat”, de „Omul de cer”, de „Omul duh

crud" (471). Iar acest drum către eminența divină este – prin „orbecăita calitate a/ vieții vegetale", 363 - unul categoric, fără șovăiri: „Doamne,/ Eu mă înșel mereu/ dar drumul pe care m-am/ întors la tine, niciodată." (352). De unde o perpetuă tânjire: „Mi-e sete, Doamne, de Tine,/ Cel de început. Nu întreb/ cum va suna sfârșitul/ Cuvântului." (367). Oricum, vedem din întreaga decantare reflexivă a relației Om – Dumnezeu un adevăr inspirat: „Întâlnirea cu/ Dumnezeu este cerneală." (470).

Să reținem și ultima piesă a cărții, litania „*Inima-i stâncă de jar*", exprimând acea inefabilă chemare la „curțile dorului" din Împărăția lui Dumnezeu (aspirație perpetuă a sufletului mângâindu-se astfel), o muzicalizare în metrul trohaic caracteristic cântecului popular, cu al cărui creștinism popular și cosmic fuzionează și gândul liricului nostru: „Doamne, cât m-aș bucura/ Să-mi vizitezi inima// Dacă e plină de dor/ N-o mai învăța să mor// Dacă e neagră de chin/ Cu crăpături în destin// Țese-i gândurile noi/ Cu vânt de casă și ploi// Să respire printre nori/ Chip sămânței și nevoi// De acasă n-o găsești/ Tu îmbat-o cu povești// Și-o ține la curtea Ta/ Izvor, sufletul să-l bea// Inima-i stâncă de jar/ Sfântul Tău Abecedar// De-mi vizitezi INIMA/ Ține-o Prunc la CURTEA TA!" (524).

*

„LACRIMA CU VENE TĂIATE" din 2023 face tandem perfect cu volumul din 2022, „*Atâtea gropi zac în cuvânt*" dedicat direct „Lopădenilor mei – ca hrană de post și de dulce". Și noua carte are ca arhitemă satul natal în devastările timpului, păstrat în diorama memoriei în imagini care contrastează puternic cu cele regăsite la fața locului ori pur și simplu consemnate în consumarea lor firească, decantate rareori cu „aura versului popular". Aflat la o vârstă a reamintirilor trăite, poetul vede, în toate cele ce intră în orizontul observației meditației lirice, ritmurile acerbe ale timpului, „târziul sufletesc", ideografiile „marii treceri" - „de unde și apăsătoarea tristețe a unui presentiment autumnal de îmbrumări și zile reci, trăit din plin, dar cu deschideri către ideea de mântuire, de redempțiune din ecclesia creștină.

Cartea, consistentă, cu ritmuri și tonalități susținute, se desfășoară pe două registre stilistice, pe de o parte în versuri libere, reduse uneori la monoversuri, evocând, în cadre constatativ-rememorative, succinte, o tematică oarecum de deambulări reflexiv-citadine, pe de altă parte aceste notații fugoase alternează cu poeme în prozodie clasică, incantatorie, amintindu-ne în acest sens că dl Ion Mărgineanu (și nu numai în calitate de fervent culegător de folclor ardelenesc) se insinuează cu virtuozități creative în ritmurile cântecului popular, cu tânguitoare doine și chiar accente de bocet transilvan (enunțate nu după ritualistica biblică, ci transfigurate în spiritului acelui „creștinism popular și cosmic" prezent la Arghezi, Blaga, Pillat, Vasile Voiculescu etc., până la unii poeți din generații mai noi), surprinzându-ne nu de puține ori cu insolite împerecheri de cuvinte, de o modernitate nu atât șocantă cât traductibilă, de robusteți imagistice cu ritmuri chiar prozastice, din o parte a producției sale lirice...

Autor a peste o sută de cărți de poezie, proză, teatru și folclor, cunoscut și prin traducerea unor opere în nu mai puțin de 10 limbi, Ion Mărgineanu aparține, din punct de vedere generaționist, optzecismului, dar, ferindu-se de capcanele experimentaliste și de futilitatea unor maniere stilistice, creația lui (bogată și diversificată) și-a urmat un curs propriu, având o mai mare legătură cu spiritul unui modernism imagistic de inovații totuși echilibrate, colorat puternic de ideatica unor muzicalizări folclorice, cu deschideri redemptive, de persistente reverberații spirituale.

Impresionantă această viziune a satului natal destrămat prin vremuri și recuperat în datele lui esențiale de Cuvântul cu virtuțile lui creativ-recuperatoare și dătătoare de viață, totul orchestrat într-o amplă simfonie de tânguiri, în varii ritmuri folclorizante, dar și de reflecții lucide, modulate în spiritul pacificator, al împăcărilor de sine. Situată pe acest promontoriu al rememorărilor în substanță și decantărilor reflexiv-lucide, poezia din urmă a lui Ion Mărgineanu, cu accente când tradițional-muzicale când mai accidentat-moderne și trudite, se rotunjește într-o meditație de profunzime asupra lumii din care vine și deopotrivă a existențialității pe care o cutreieră, poetul trăind poezia precum aerul pe care-l respiră...

Zenovie CÂRLUGEA

Arhitectul albaiulian Ioan STRĂJAN, premiul Opera Omnia în cadrul Bienalei de Arhitectură Transilvania

Bienala de Arhitectură Transilvania (BARTA) este cel mai important eveniment profesional al arhitecților din Transilvania, fiind organizată la fiecare doi ani, în mai multe orașe din Transilvania. Ediția de anul acesta are o importanță majoră pentru Alba Iulia și arhitectura din Alba Iulia. Premiul BARTA Opera Omnia îi va fi înmânat anul acesta arhitectului Ioan Străjan, în cadrul vernisajului expoziției BARTA 2023 în Alba Iulia. Tradițional, pentru că nu este pentru prima dată când Bienale de Arhitectură Transilvania poposește la Alba Iulia, expoziția este una în aer liber, în Piața Cetății, fiind astfel foarte ușor accesibilă tuturor, nu doar celor interesați de arhitectură. Evenimentul care va avea loc vineri, 20 octombrie 2023, ora 17.00, are două părți, ambele deschise publicului: vernisajul amintit deja și premierea propriu-zisă care va fi găzduită de Muzeul Principia. Pe 28 octombrie va avea loc decernarea premiului la Cluj-Napoca.

Ioan Străjan va fi recompensat cu Opera Omnia pentru fabuloasa carieră avută și pentru impactul semnificativ pe care munca și ideile sale le-au avut asupra dezvoltării orașului Alba Iulia. Premiul BARTA Opera Omnia este un premiu care oferă recunoaștere asupra întregii activități a unui arhitect și se acordă unui singur arhitect la fiecare ediție. Este prima dată când Alba Iulia este inclusă în prestigioasa listă a orașelor cu arhitecți premiați cu această distincție în Transilvania.

Ioan Străjan (n. 1957) a absolvit institutul Ion Mincu în 1983 și a început activitatea ca arhitect la Institutul Județean de Proiectare Alba, până în 1989. În 1990 a înființat Biroul de Proiectare Străjan, care a proiectat peste două sute de locuințe individuale și peste 200.000 mp de locuințe colective, dar și clădiri cu destinație publică: birouri, spații comerciale, hoteluri, bănci, industriale, baze sportive, planuri de urbanism. A câștigat concursuri de urbanism și arhitectură de obiect, a obținut premiul special Arhicad 1999 pentru lucrări de urbanism. Diploma de excelență pentru activitatea profesională 1998-2008; medalia BENE MERENTI – UAUIM; Diploma de merit – Guvernul României – ISC pentru activitatea de proiectare a Biroului de proiectare Străjan; Diploma de recunoștință pentru contribuția majoră la dezvoltarea municipiului Alba Iulia prin proiecte de mare anvergură – Primăria municipiului Alba Iulia.

A șasea ediție a Bienalei de Arhitectură Transilvania (BARTA) 2023 este organizată de Ordinul Arhitecților din România 0 Filiala Transilvania, în parteneriat cu filialele OAR din Bihor, Satu-Mare, Alba și Nord-Vest.

M.I.

PLANUL URBANISTIC GENERAL ALBA IULIA (1996 & 2012)

Ioan Strajan a realizat planurile urbanistice generale ale Municipiului Alba Iulia, atat in 1996 cat si in 2012. Calitatea propunerilor , coerenta masurilor luate in dezvoltarea orasului, viziunea cu care a reusit sa preintampine toate problemele de viitor ale municipiului, au facut din aceste proiecte o sursa de netagaduit in modernizarea permanenta si complexa a unui oras istoric - Alba Iulia ;

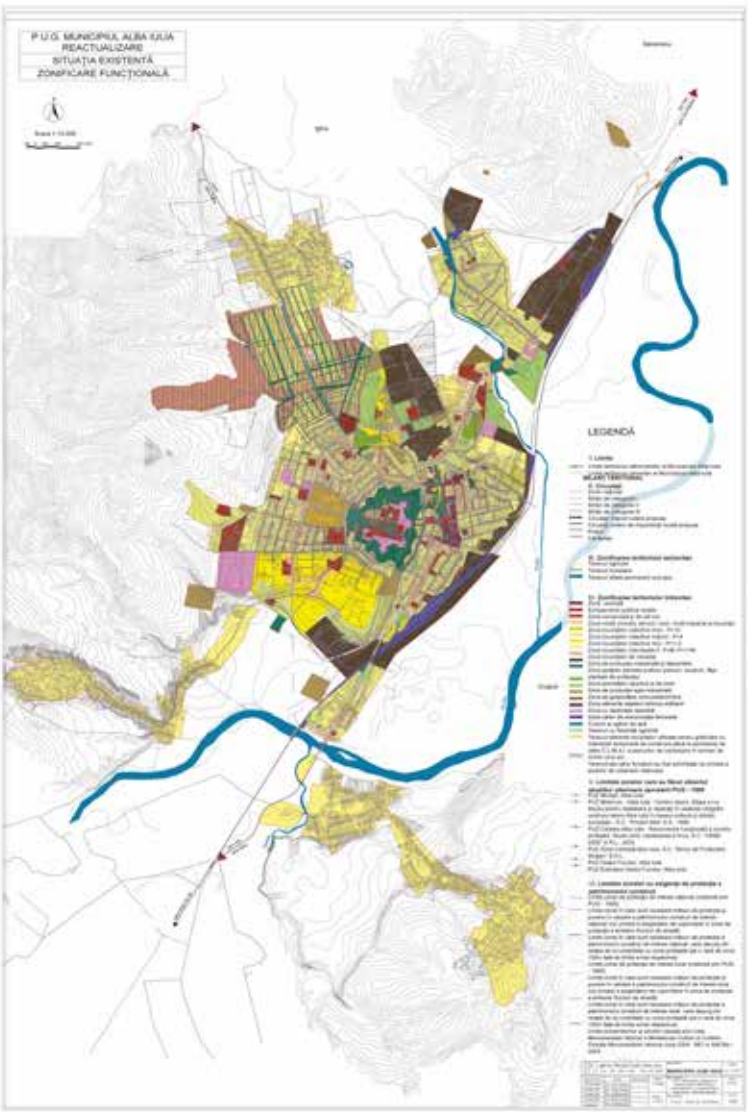

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2015-2016
simlare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2015-2016
simlare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2015-2016
simlare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A.
2017
fotografie

Sediu Central _ Transavia S.A.
2017
fotografie

Sediu Central _ Transavia S.A.
2017
fotografie

Sediul Central -Transavia, una din cele mai reprezentative constructii ai ultimilor ani , a fost proiectat de Arhitect Ioan Strajan, acesta conceptualizand creatia pana la celula de baza a industriei avicole, ovoidul celular primar. Constructia in forma de Ou, este realizata integral din sticla, pe o structura mixta - beton si metal, si adaposteste birourile administrative ale companiei Transavia, din Alba Iulia. Realizata intre anii 2016 - 2017 , imobilul central gazduieste strict birourile conducerii, corpurile laterale fiind destinate personalului angajat. Suprafata totala este de aprox 6000 mp ;

Theodora Golf Club
2021
fotografie "club house "

In anul 2016 , Ioan Strajan concepe terenul de golf " Theodora Golf Club , din Teleac, unde isi propune un design in contextul pozitiei particulare a terenului. Cele 62 ha , suprafata pe care se intinde terenul de sport, sunt situate intr-o bucla a raului Mures, fiind inconjurat pe 3 laturi de acesta. Suplimentar, Ioan Strajan propune un lac de 2,5 ha in centrul amenajarii, pentru a lasa intreg jocul de golf, intre ape . Pasiunea pentru apa, apare si de acasta data in creatia arhitectului, care prin acest gest, creaza atat un punct central al spatiului, cat si o rezolvare tehnica adecvata, data fiind capacitatea de irigare necesara a unei zile de vara . De asemenea , hazardurile date de lac, jocului de golf , sporesc gradul de dificultate sportiv, marind interesul national si international al jucatorilor de golf, asupra locatiei descrise.
Pe latura vestica a intregului teren, arhitectul a propus facilitatile de cazare (82 camere duble), ale caror perspectiva dupamiaza este realizata de intreaga suprafat de joc propusa. De asemenea clubul de golf, prezentat in imagini , este punctul de placare si final, al fiecarei partida de golf. Constructia este realizata intr-o maniera moderna, cu o zona publica la nivelul parterului cu restaurant si infrastructura adminstrativa, o zona tehnica la nivelul demi-

Theodora Golf Club
2021
fotografie "club house " + lac

Theodora Golf Club
2021
fotografie " green " + "Club house "

Alf Lombard – un mare prieten al României, cercetător lingvist, vorbitor şi iubitor al limbii române

Alf Lombard este un nume care figurează printre cei mai mari lingviști ai lumii. O viață întreagă dedicată cercetării lingvistice a mai multor limbi, printre care o importanță deosebită a avut-o și cercetarea lingvistică referitoare la limba română. A fost și un lexicograf pasionat, care a avut contribuții științifice valoroase, găsind și introducând noi metode de abordare în acest domeniu.

S-a născut la 8 iulie, 1902, la Paris, dintr-un tată francez , profesor, Émile Henri Lombard și mamă suedeză, Louise Lundberg, ambii părinți având în familia lor, rude italiene. După moartea tatălui, în 1903, mama și fiul s-au stabilit în Suedia. Alf a fost un copil precoce. Încă de la o vârstă fragedă, poseda foarte bine limba franceză și suedeză, atât din punct de vedere al vocabularului cât și al scrisului.

De la 7 ani, a început lecțiile de germnă, iar de la 13 ani și-a inceput studiile de latină. Profesorul i-a descoperit talentul pentru studiul limbilor. În anul 1919, Alf Lombard și-a luat bacalaureatul la secția latină a liceului mixt din Djursholm. Avea 17 ani. După aceea, a devenit student la Universitatea din Uppsala, studiind limbile romanice, avându-l ca profesor pe celebrul Erik Staaff, un renumit romanist. Cea mai mare parte a anului 1920, Alf a petrecut-o la Paris, timp în care, a luat lecții particulare de italiană, pe care în curând a ajuns s-o stăpânească foarte bine.Tot aici, a întâlnit mulți refugiați ruși, de la care a început să învețe limba rusă. Avea un talent nativ de a recepționa și utiliza limbi diverse, din familii de limbi diferite, comutând ușor de una la alta. În anul I921, a studiat engleza și germana tot la Universitatea Uppsala, iar în 1922 și-a luat examenul de capacitate în litere.

După căsătoria sa cu Margit Litvall, a făcut un voiaj în Spania, unde voia să studieze dialectele limbii spaniole, pe viu, la fața locului, gândindu-se chiar la a observa și studia influența limbii arabe asupra vocabularului limbii spaniole. În afara familiilor limbilor romanice, slave și germanice pe care le-a studiat, a fost pasionat de studiul unor limbi mai putin vehiculate și studiate în universități. Preocupările sale se îndreaptă spre studiul limbii române și albaneze. Cercetările sale lingvistice îl conduc către neogreacă și turcă, mai apoi manifestă interes pentru arabă, chineză, etc.

În anul 1930 își susține teza de doctorat, la Universitatea Upsalla, cu studii și concluzii referitoare la limba franceză.

Alf Lombard era preocupat de faptul că în cadrul disciplinei limbi romanice de la universitățile suedeze, nu se studia și limba care era continuatoarea latinei răsăritene, adică limba română. În anul 1934, a avut prin intermediul și cu ajutorul profesorului Erik Staaff, posibilitatea să efectueze o călătorie mai lungă, de studiu, în România. Staaf îl cunoștea foarte bine pe marele filolog Ovid Densușianu, care a pregătit sosirea lui Alf Lombard la București. Foarte preocupat să-i asigure o ședere utilă și plăcută, Densușianu i-a dat oaspetelui suedez tot ajutorul lingvistic de care avea nevoie. A avut grijă să-i ofere lecții particulare de limba română, punând accent și pe studiul ei, din punct de vedere fonetic, un domeniu științific, pe care Lombard îl va aprofunda neîncetat, cu pasiune, de-a lungul întregii sale activități de cercetare.

După ce s-a întors în Suedia, toate concluziile sale, se vor regăsi în cartea sa despre pronunția românească, „La prononciation du roumain” (Uppsala, 1935). Lucrarea s-a bucurat de un imens suces, trezind un viu și rapid interes, atât în România, cât și în Europa. Ea constituie baza pe care se continuă și azi, cercetările asupra limbii noastre, lucrarea fiind folosită de atunci, ca un manual de fonetică și pronunțare a limbii române pentru străini.

Foarte bine inițiat în limbile romanice, Lombard sublinia că româna este cea mai interesantă limbă din întreaga Europă, datorită multiplelor sale diferențieri față de celelalte limbi romanice, datorită influențelor venite din alte limbi și de împrumuturile din acestea. Mai specifică faptul că este deosebită și datorită tendinței sale, de a mări numărul variantelor morfologice, fonetice și lexicale, în loc de a le simplifica, așa cum fac cele mai multe limbi. Lombard a susținut în mod foarte hotărât că nu se poate efectua o cercetare comparativă asupra limbilor romanice fără a avea bune cunoștințe în latina de răsărit, adică în limba română. Lombard a considerat că o cercetare comparativă romanică se bazează pe patru zone antice: Iberia, Galia, Italia și Dacia. Clasa limbilor romanice spunea el, poate fi comparată cu o masă dreptunghiulară. Lipsa cunoștințelor de română, va avea ca și consecință, mai devreme sau mai târziu, că masa își va pierde echilibrul și se va răsturna, din cauza lipsei celui de-al patrulea picior.

În decursul anilor, Alf Lombard a devenit tot mai interesat de limba română, pe care romaniștii din Occident, în special cei din Suedia, o neglijau, din cauza gradului ei ridicat de dificultate.

Începând din 1934 Alf Lombard a devenit prieten apropiat al lui Ovid Densușianu, Iorgu Iordan și Alexandru Rosetti, care erau cei mai importanți lingviști români ai timpului și se bucurau de un strălucit renume mondial. Prietenia cu ei a durat până la moartea lor. Vizitele lui Rosetti în Europa apuseană și în Suedia, au devenit numeroase. Și reciproc, începând cu anul 1930, Alf Lombard a fost mereu invitat să vină în țară, de către personalitatea de prim plan a României de atunci, Nicolae Iorga.

Relatările din presă despre Alf Lombard, au început în anul 1934 și au continuat tot restul vieții sale, publicându-se mereu articole în presa cotidiană și în publicațiile de specialitate și fiind în atenția personalităților și vieții culturale românești și europene, până la decesul său și chiar și după aceea. Vizitele lui Alf Lombard în România au fost pe larg consemnate în presa românească, dându-li- se atenția cuvenită, deoarece erau ale unui specialist în lingvistică preocupat de studiul limbii române. Alf Lombard era un bun prieten al românilor și un pasionat vorbitor al limbii noastre. De aceea, personalitatea și actvitatea sa erau binecunoscute în România. Multe ziare și periodice românești din diferite colțuri ale țării, îi dedicau, la fiecare aniversare, eminentului romanist din Suedia și credinciosului prieten al poporului român și al limbii noastre, omagiile lor, manifestându-și recunoștința.

Perseverând în ideea de a pune în lumină frumusețea și complexitatea limbii române, Lombard și-a inaugurat la 16 octombrie 1936, la Universitatea din Uppsala, cursul de limbă română. Era primul curs științific având ca subiect această limbă predată vreodată în Suedia. Ținut apoi la Lund, cursul s-a dezvoltat în decursul anilor. Alf Lombard l-a ținut el însuși, până la vârsta de 84 de ani, având ca și studenți, mulți dintre viitorii profesori ai Universității din Lund, printre care și studentul succesorului său, profesorul Lars Lindvall.Acest eveniment a fost considerat de către Alf Lombard ca deosebit de important din cariera sa didactică, iar pentru România, a fost desigur un eveniment special, marcat de prezența membrilor Ambasadei Române la Stockholm si prezența unor persnalități de seamă.

Un alt eveniment deosebit pentru noi, românii și pentru cariera lui Lombard, s-a petrecut în primăvara anului 1938, când a introdus limba română ca materie de studiu și la Universitatea din Lund, unde Alf Lombard a fost numit șef al catedrei de limbi romanice. De la 1 ianuarie 1939 și până la 30 iunie 1969, activând fără întrerupere la această catedră, însumând peste 30 de ani. Ca examinator și conducător al tezelor de limbă română, Alf Lombard avea să funcționeze până în decembrie 1995, când a susținut ultimul său examen cu studenții. Încă din 1938 Lombard elaborase materiale de învățământ pentru studiul limbii române. Traducerile minuțios comentate, cu variante și explicații la un mare număr de texte pentru predarea limbii române, erau deosebit de utile pentru studenți.

Lombard și-a petecut întreaga vară a anului 1938 în România. La sosirea în Cluj, a fost deosebit de bine primit de elita de atunci a lingviștilor români, care l-au introdus în metodele geografiei lingvistice ale școlii din Cluj, care au fost aplicate la elaborarea unei ample și valoroase lucrări, „Atlasul lingvistic român”, a cărui realizare era în sarcina și sub conducerea lui Sextil Pușcariu.

În anul 1939, Alf Lomabrd a devenit membru al Societății Regale de Științe Umaniste din Lund. În același an, a ținut o conferință: „Destinele latinei în răsărit”, tipărită ulterior.

În paralel cu activitatea de cercetare și cea didactică, Lombard este inițiatorul și fondatorul unor publicații romanistice. „Études romanes de Lund”, în 19 volume, publicate din 1940 până în 1970.

El inițiază o serie de conferințe, unele radiodifuzate, referitor la România și limba română:

„România în zilele noastre”, „Limba română-strictul necesar”. Conferințele erau ținute mereu cu harta în mână, el arătând și exemplificând pe hartă locuri, regiuni, sau abordând aspecte istorice necesare pentru o mai amplă informare.

Prima călătorie postbelică al lui Alf Lombard în România a efectuat-o la invitația universităților din București și Cluj, în ianuarie-martie 1947. Ziarele i-au acordat toată atenția cuvenită, iar în timpul vizitei sale, a primit ca și cadouri, multe cărți în limba română, atât pentru el, personal, cât și pentru Biblioteca Universității din Lund. La Academia Română, Lombard a ținut un discurs, ca răspuns la aprecierile referitoare la activitatea sa. Ca o recompensă pentru cercetarea, studiul și punere în valoare a limbii române, i s-a acordat titlul de Membru Corespondent al Academiei Române.

Până la decesul său, în 1996, o mulțime de universități românesti, biblioteci, edituri, autori de beletristică și lingviști, i-au trimis cu regularitate, noile lor creații sau publicații, cunoscându-i pasiunea pentru studiul limbii române. Chiar și Facultatea de Romanistică din Lund, a primit numeroase publicații de acest fel, sau cărți care au îmbogățit fondul bibliotecii universitare. Familiei i s-a acordat de către Academia Română marele privilegiu ca în calitate de oaspeți ai Academiei, să viziteze si să stea în România câte 2 săptămâni pe an, pe cheltuiala Academiei. În presa de specialitate și nu numai, conferințele sale au avut un larg ecou: s-a dezbătut pe larg, s-au făcut recenzii ample, etc.

În paralel cu cercetările lingvistice referitoare la limba română, el a avut multe alte activități științifice legate de celelalte limbi romanice, printre care și franceza. Astfel, pentru meritele și eforturile sale, în anul 1948 i se acordă titlul de Doctor Honoris Causa de către orașul Caen și Rennes din Franța.

În anul 1949, la Copenhaga, în Danemarca, Alf Lombard a ținut o lungă serie de prelegeri despre limba română, insistând ca și în această țară nordică, să facă cunoscute valențele limbii române.

În anul 1955 a apărut lucrarea cea mai voluminoasă a lui Alf Lombard,„Le verbe roumain. Étude morphologique”, o lucrare monumentală, cuprinzând două volume ce totalizau 1236 de pagini. Era o operă de autentic pionierat, care a contribuit în cel mai înalt grad la recunoașterea sa ca cel mai mare specialist în limba română din afara granițelor țării. Lombard a descris în aceste volume, toate formele fiecărui verb existent în limba română, istoria și evoluția individuală a acestora, precum și utilizarea lor în limba modernă, luând în considerare și variantele graiurilor regionale și pe cele arhaice. Unele recenzii afirmă chiar că, o dată cu apariția acestei lucrări, tot ce s-a scris anterior despre verbul românesc, ar putea fi considerat într-o anumită măsură, perimat.

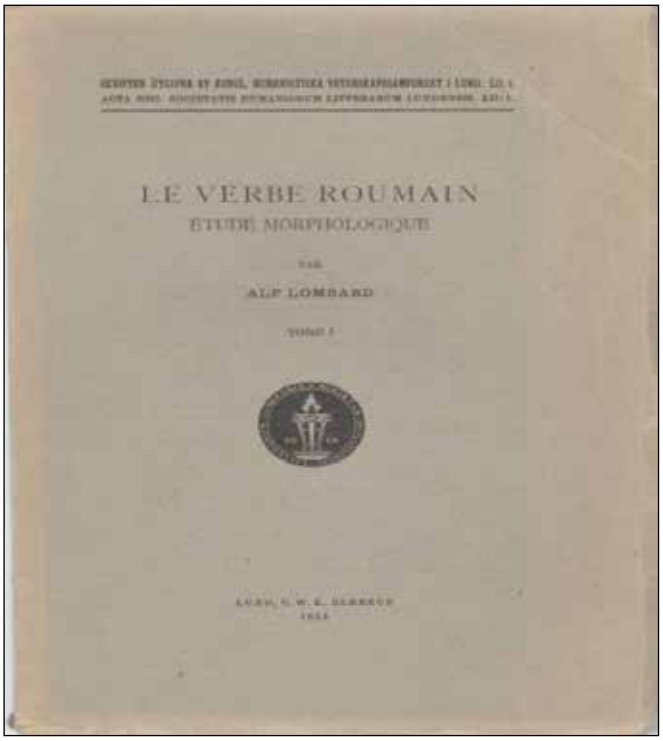

„Le verbe roumain.Étude morphologique”
Imagine luată de pe Bokbörsen

Apariția în 1955, a lucrării „La lingua letteraria romanza meno lissata - il rumeno”, i- a adus aprecierile generale, fiind desemnat ca un filolog de cea mai inaltă clasă internațională. În cartea sa, „Le origini delle lingue neolatine”, din anul 1959, romanistul italian Carlo Tagliavini (1903-1981) l-a prezentat ca pe unul din cei mai prestigioși romaniști în viață.

Ziua de 16 octombrie 1961 a fost o zi mare în viața lui Alf Lombard și a României, ziua în care limba română a fost introdusă oficial printre materiile la care se putea obține licența suedeză în filologie. Pentru acest triumf, al predării limbii române in Suedia, trebuie să-i mulțumim în primul rând lui Alf Lombard, dar și doamnei Dagmar Falk, eleva lui Lombard, fiind considerată cea mai bună cunoscătoare de limbă română veche și modernă din Suedia. În paralel cu Lombard, ea l-a secondat în predarea limbii române în Suedia și a preluat-o în întregime, la pensionarea acestuia.

Alf Lombard a colaborat la diferite lucrări enciclopedice, cum ar fi Nordisk familjebok (Cartea familiei nordice și Enciclopedia suedeză, în paralel, scriind mai multe sute de articole. A mai inițiat

publicarea unor reviste de specialitate, referitor la limbile romanice, printre care și româna.

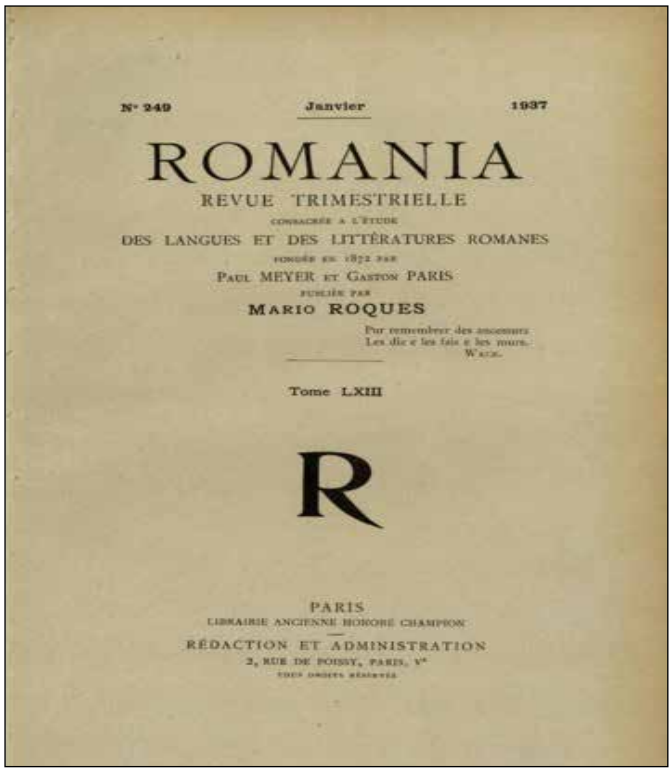
N° 249 Janvier 1937

ROMANIA

REVUE TRIMESTRIELLE

CONSACRÉE A L'ÉTUDE

DES LANGUES ET DES LITTÉRATURES ROMANES

FONDÉE EN 1872 PAR

PAUL MEYER ET GASTON PARIS

PUBLIÉE PAR

MARIO ROQUES

Pur remembrer des ancesurs
Les dis e les fais e les murs.
WACE.

Tome LXIII

R

PARIS

LIBRAIRIE ANCIENNE HONORÉ CHAMPION

RÉDACTION ET ADMINISTRATION

2, RUE DE POISSY, PARIS, V^e^

TOUS DROITS RÉSERVÉS

Numărul din ianuarie 1937 al revistei trimestriale privitor la limbile romanice
Imagine luată de pe persee.fr

477-478 2002 1-2

ROMANIA

REVUE TRIMESTRIELLE

CONSACRÉE A L'ÉTUDE

DES LANGUES ET DES LITTÉRATURES ROMANES

FONDÉE EN 1872 PAR

PAUL MEYER ET GASTON PARIS

PUBLIÉE PAR

GENEVIÈVE HASENOHR ET MICHEL ZINK

Pur remembrer des ancesurs
Les dis e les fais e les murs.
WACE.

Tome 120

R

PARIS

SOCIÉTÉ DES AMIS DE LA ROMANIA

TOUS DROITS RÉSERVÉS

ISSN : 0035-8029

Alt număr al aceleiași reviste
Imagine luată de pe persee.fr

El a fost singurul responsabil în ceea ce privește fonetica și pronunțarea pentru aproximativ 40 de limbi. S-a implicat în multe activități și în diferite domenii, pe diverse planuri; a fost un entuziast, și-a pus energia în slujba științei și culturii, a învățământului universitar și nu numai.

Prietenia sinceră față de România, limba și cultura română, se manifestă în toți anii vieții sale. Aceasta s-a manifestat și prin faptul că a legat strânse prietenii cu personalitățile din România, facilitându-le expuneri, prelegeri sau conferințe în Suedia. Mulți români care au vizitat Suedia între anii 1940 și 1995 au trecut pe la Lund, făcându-i o vizită de curtoazie lui Alf Lombard, însoțiți de reprezentanți ai Ambasadei Române din Stockholm. În tot timpul activității sale la catedră, s-a îngrijit mereu ca să fie invitați la Lund, prin intermediul Institutului suedez, un număr mare de cercetători-oaspeți, pe de-o parte cu scopul de a lucra la propriile lor cercetări, care adesea se aflau în cadrul romanisticii, limbilor nordice, lingvisticii generale sau al literaturii suedeze, ei având obligația de a preda limba lor maternă la Facultatea de Romanistică. Șederea lor în Suedia era asigurată între patru până la șase luni. Ei au adus o prețioasă contribuție la diversificarea activităților universităților suedeze. Mulți cercetători români s-au aflat oaspeți ai lui Alf Lombard; Andrei Avram, Florica Dimifrescu-Niculescu, Constantin Gâdei, Georgeta Ghiga, Alexandra Roceric și Marius Sala.

Activitatea sa didactică privitor la limba română este variată, bogată și valoroasă, deosebit de apreciată atât în România cât și pe plan european.

A multiplicat, în 1963, o serie de texte practice; „Texte de exerciții românești pentru uz universitar", prevăzute cu glosare și cu comentarii (9 capitole, totalizând 605 pagini).

În anul 1967, Alf Lombard a ținut o conferință la televiziunea română, despre predarea limbii române în Suedia, după care a urmat un interviu. Fără să fie pregătit în prealabil, a răspuns întrebărilor cu multă dezinvoltură, vorbindu-le românilor la radio și la televiziune în propria lor limbă.

În cursul anilor 1968-1971, în ziarele românești s-au scris numeroase articole omagiale, dedicate lui Alf Lombard. Profesorul Gheorghe Bulgăr a realizat, la 5 martie 1970, o emisiune radiofonică în care l-a omagiat pe Lombard pentru realizările sale în domeniul studiului limbii române și pentru răspândirea în întreaga lume a cunoștințelor despre limba și cultura română.

În anul 1969, Universitatea din Cluj a decis să-i decerneze lui Alf Lombard titlul de Doctor Honoris

Causa. Investitura, care a avut loc în dimineața zilei de 2 octombrie, în Aula Universității, s-a desfășurat potrivit descrierii lui Lombard însuși, cu mult fast. Sala era arhiplină, numărul invitaților era de câteva sute, iar balconul era plin de studenți. I s-a înmânat sulul cu diploma, alături de un mare buchet de garoafe roșii, un album legat în piele cu fotografii ale universității și ale corpului didactic, precum și un teanc de cărți românești. Lombard și-a rostit cuvântul de mulțumire în limba română. Seara, a fost sărbătorit la o cină festivă, după care, a fost invitat de Academia Română să-și petreacă un concediu la Sinaia, ca oaspete. În acele zile, a fost solicitat de televiziunea națională, să vorbească despre studiul limbii române în Suedia și să acorde un interviu. El a susținut o convorbire liberă, în română.

Între anii 1970- 1972 face călătorii pentru studiile sale comparative, între limba albaneză, malteză și română.

În anul 1972 i se sărbătorește împlinirea a 70 de ani de viață, atât în Suedia cât și în România. Cu această ocazie, i s-a decernat, „Meritul Științific" clasa I, o importantă distincție românească. Încă dina nul 1970, Lombard I-a propus, de mai multe ori, pe scriitorul Zaharia Stancu, la Premiul Nobel pentru literatură, însă acesta a decedat în 1974, înainte de a fi distins cu acest premiu.

Ca lucrare pregătitoare la capitolul despre pronumele personale din lucrarea „Rumansca Grammatik"(Gramatica limbii române), Alf Lombard a publicat studiul „Les pronoms personnels du roumain. Aperçu syntactique". Gramatica sa este prima și cea mai mare astfel de lucrare publicată vreodată în Suedia și în limba suedeză. Ea are la bază conferințele și lecțiile despre limba română, pe care Lombard le ținuse cu începere din 1936 și descrie în primul rând, limba scrisă și vorbită de bucureștenii cultivați. Ea constituie un exemplu excelent al capacității de sinteză a lui Alf Lombard, iar în ce privește metoda, ilustrează perfect îmbinarea dintre perspectiva sincronică și cea diacronică, atât de caracteristică autorului. Recenziile publicate referitor la această gramatică, au fost cu totul entuziaste, atât din partea românilor cât și a cunoscătorilor și lingviștilor străini.

Lombard a vizitat România și în 1973, la invitația mai multor univesități, ținând conferințe diverse, printre care a prezentat și cartea unui vizitator suedez în Țările Române, din anul 1657, Claes Rölamb. Autorii și scriitorii români l-au apreciat, l-au omagiat și i-au dedicat numeroase articole elogioase. În cartea lui Dimitrie Macrea, „Limbă și lingvistică română" (București, 1973), un capitol înteg este dedicat lucrărilor lui Alf Lombard.

La Paris, in 1974, Alf Lombard a publicat „La langue roumaine.Une présentation". Cartea a fost primită cu superlative nu numai de numeroșii specialiști, cât și de marea majoritate a celor care studiau limba română în întreaga lume. Ea este considerată încă și acum, nedepășită.

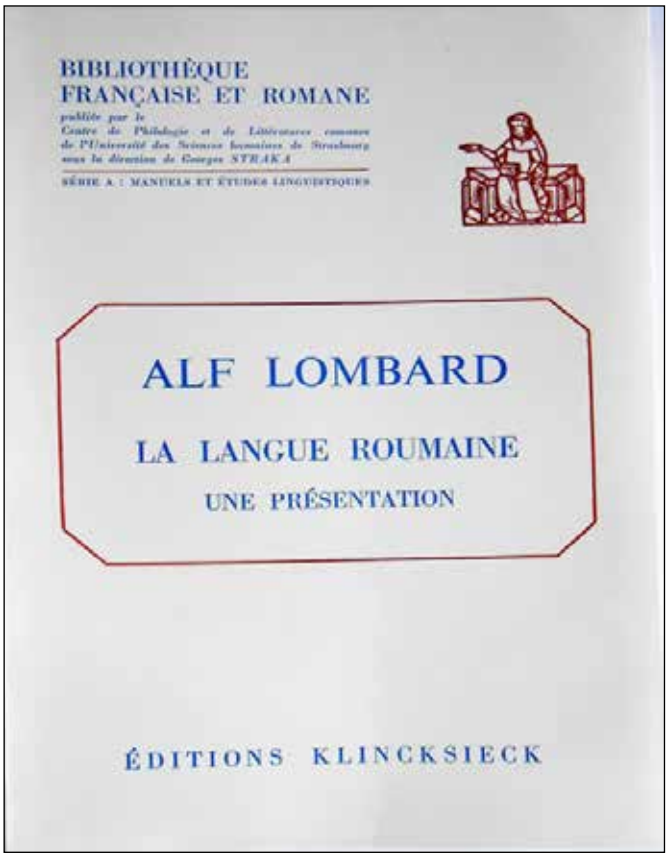

Imagine luată de pe amazon.com

În domeniul istoric și cultural, a manifestat un viu interes pentru cunoașterea civilizației din Tracia antică. Alf Lombrd a fost membru al Fundației Europene Iosif Constantin Drăgan, participând la primul simpozion internațional de tracologie din noiembrie 1977 de la Milano și Roma. În anii ce au urmat, el și-a continuat această preocupare, până la decesul său.

În septembrie 1980, Alf Lombard a făcut o nouă vizită în România, la Cluj și București, unde a rămas aproape o lună, pentru tratative cu Editura Academiei Române în legăturd cu tipărirea și publicarea volumului "Dictionnaire morphologique de Ia langue roumaine", la care lucra de mulți ani, parțial în colaborare cu Constantin Gâdei. O parte a operei a fost tipărit în România, iar restul în Suedia. Cartea avea 416 pagini și prezenta toate cuvintele flexionare

din limba română. Publicat în 1982, dicționarul a avut recenzii extrem de elogioase.

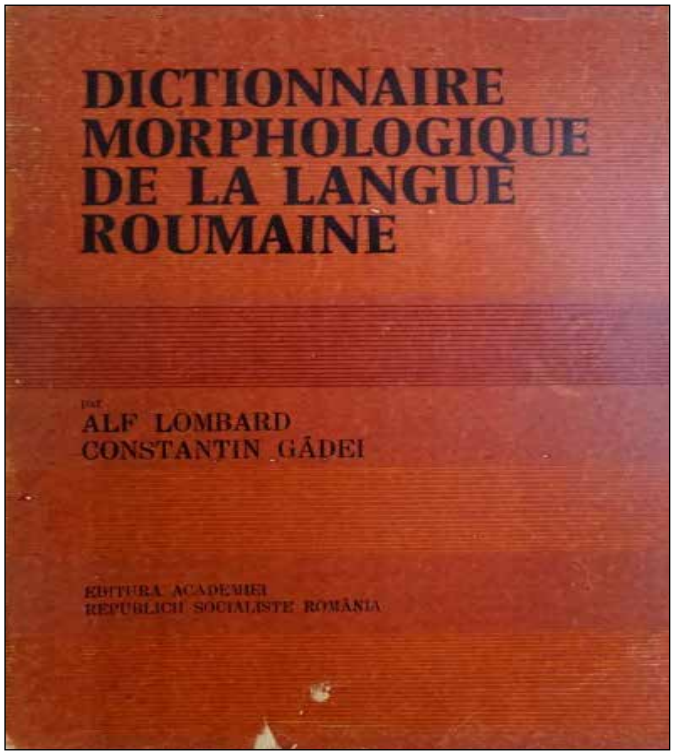

Imagine luata de pe Anticariat Unu

La sfârșitul anilor 1980, mitroporitul Banatului, Nicolae Corneanu, s-a deplasat în Suedia special pentru a-i face o vizită lui Alf Lombard, în scopul de a-l omagia pentru îndelungata sa activitate pusă în slujba românismului. I-a făcut cadouri atât lui, cât și bibiotecii, scrieri vechi românești (secolul XVI și XVII) în facsimil, pentru a-l răsăplăti din partea Bisericii Ortodoxe Române pentru marele său interes în studiul și cercetarea limbii române și contribuția sa, la punerea în lumină în fața lumii întregi, a valorilor specifice culturii noastre .

Editura Kursverksamheten din Lund a publicat în Nul 1985 un vocabular suedez- român. Alf Lombard a fost cel căruia i s-a solicitat să-l verifice și să-l revizuiască.

La aniversarea a 90 de ani, în 1992, lui Lombard i-a fost conferită marea medalie jubiliară de argint a Academiei Române.Numărul celor veniți să-l felicite a fost deosebit de mare, iar el însuși a fost în cea mai bună formă.

În anul 1994, a scris în „Curierul românesc» un articol de o pagină întreagă despre forma modernă a latinei de răsărit, româna. Ca un ecou al acestuia, specialiștii români au confirmat încă o dată, faptul că Lombard trebuie socotit „unul dintre cei mai mari lingviști ai timpului nostru”. Este remarcabil faptul că, după 1989, Alf Lombard a fost consultat de Academia României privind problema unei eventuale reforme a ortografiei românești. După ce a studiat aspectele relevante ale acestei chestiuni, Alf Lombard și-a publicat, in românește, în revista „Limba română” din 1992, pe 10 pagini (p. 531-540,) opinia sa, afirmându-și părerea pentru „status quo”.

Alf Lombard a fost un deschizător de drumuri în multe ramuri ale cercetării lingvistice, punând un mare accent pe capacitatea de a trata corect, în scris și oral, limbile actuale, din punct de vedere atât sintactic, cât și semantic. Fiind un fonetician desăvârșit, el punea în evidență limba vorbită. Se spune că ar fi fost un adevărat geniu al limbilor străine, cunoscând bine vreo trei duzini și având anumite cunoștințe despre încă vreo 60 de limbi.

Și în materie lexicografică, Alf Lombard considera necesară elaborarea unor tipuri noi de dicționare, care să indice pentru fiecare cuvânt pronunția, detaliat, cu variante și cu toate formele flexionare. Toate acestea au devenit, ulterior, de actualitate în cercetarea lingvistică. Astăzi, un dicționar bun, este cel al modelului său, în care se află și transcrierea fonetică a pronunțării cuvântului.

Opera sa, de o deosebită valoare, bogată, amplă, este minuțioasă, detaliată, sistematică și se distinge printr-o neobișnită precizie, claritate și printr-un studiu aprofundat al fenomenelor lingvistice. A fost un cercetător ambițios, care a adus contribuții imense prin cercetările și concluziile sale, la patrimoniul culturii universale.

Lui Alf Lombard i s-au decernat, pe parcursul lungii sale cariere de cercetător, un mare număr de medalii și de ordine de cel mai înalt rang din Suedia, Franța, Italia, România și din țările de limbă spaniolă. Din 1930, Alf Lombard a fost membru sau președinte al unui mare număr de asociații științifice, care nu pot fi enumerate aici în totalitate. Câteva exemple sunt: Academia Regală de Literatură din Stockholm, Societatea Regală de Știinle Umaniste și Societatea de Științe din Lund, Academia Română, diferite academii din Franța și Italia. În afară de acestea, el era colaborator, membru și deseori coordonator în diferite asociații și uniuni care promovau relaliile suedezo-române, suedezo- franceze, suedezo-italiene, etc.

El planifica să-și doneze bibiliotecii din Gand (Belgia) întreaga sa bibliotecă, atât cea de limbi romanice cât și de limbă română, ce conținea literatură veche, modernă și contemporană, precum și publicații de filologie, de la începutul secolului al XX-lea, toate de o extrem de mare valoare. Această

colecție, este de o valoare deosebită, probabil cea mai prețioasă colecție românească existentă în afara granițelor României. El considera că în orașul Gand, situat în centrul Europei și fiind un loc sigur, ligviștii și studenții ar putea beneficia de această bibiliotecă. Datorită unor întâmplări nefericite, bibioteca a ajuns la Trodheim în Norvegia.

Cercetării lingvistice, pasiunea sa, i-a dedicat întreaga viață, adica 75 de ani, până în anul 1996, când se stinge din viață. Toată activitatea sa, a fost alimentată de un mare entuziasm, dorință de propagarea a tuturor cunoștințelor sale pe care le-a acumulat de-a lungul vieții. Din aceste cercetări, a realizat bogate, valoroase și utile sinteze referitor la limbile romanice și la alte limbi ale lumii.

A fost un om de o rară noblețe și dăruire atât pentru activitatea științifică, pedagogică, publicistică și de largă popularizare, cât și pentru cei apropiați, studenți, colegi, oameni de cultură și public larg.

Alf Lombard s-a bucurat chiar și după moarte, de buni și credincioși prieteni, din rândul elevilor proeminenți ai lui Rosetti, cum ar fi : Gheorghe Bulgăr, Florica Dimitrescu și soțul ei, Alexandru Niculescu, precum și mulți alți mari romaniști recunoscuți în lume, cum este Liliane Tasmowski-De Ryck din Anvers (Belgia), toți aceștia promovând tradiția școlii lombardiene de cercetare. I-au rămas recunoscători ca unui bun prieten, Alexandra Roceric din Washington, Marius Sala, Andrei Avram, Valeriu Munteanu și Georgeta Ghiga, ultimii doi, lectori de suedeză la Universitate și la Universitatea Populară din București. Munteanu și Gâdei au tradus multe opere de beletristică din literatura suedeză și norvegiană.

A fost un mare prieten și sincer iubitor al poporului român, căruia i-a pus în valoare cu mult enutziasm, căldură și dăruire, spre cunoaștere universală, cultura, limba, tradițiile și valorile sale milenare. Valorilor românești le-a consacrat un bogat material publicistic și conferințe, iar limbii române, multe studii și cercetări complexe, lucrări lingvistice și literare, de lexicologie, etc.

Iată ce srie despre el, dl. Heinz Hoffmann, de la Universitatea din Lund, Facultatea de limbi romanice:

„Credea în ideile sale și a fost o mare personalitate în domeniul lingvisticii. Profesorul Alexandru Niculescu a subliniat, în necrologul publicat de Domnia sa, că Alf Lombard trebuie considerat ultimul neogramatician din Europa lingvistică. Noi toți, cei din Suedia și din străinătate, care l-am stimat și admirat pe Alf Lombard și i-am apreciat întotdeauna prietenia, solicitudinea, statornicia în amiciție, noblețea sa, loialitatea și magnificența sa academică tipic romanică, nu vom uita niciodată momentele pe care le-am petrecut în compania sa, dătătoare de inspirație, la cursurile sale, în minunata sa locuință sau în cursul unor plimbări. Amintirea lui Alf Lombard ca om, profesor, cercetător și prieten, va dăinui veșnic și va fi luminoasă. Plecarea lui dintre noi, ne-a lăsat mai săraci… ”

Alf Lombard a fost considerat de către români ca fiind cel mai bun cunoscător al limbii române, de către un străin.

Din creația sa:

- *La langue roumaine. Une présentation (Bibliotheque française et romane. Ser. A: Manuels et études linguistiques)*; Publisher: Paris : Klincksieck, 1974.
- *Le i prosthétique du roumain*
- *Rumänsk Grammatik*
- *Europas och den vita rasens språk. En systematisk översikt* (Europa și limba rasei albe. O privire sistematică)
- *Språken på vår jord* (Limbajul pe pământul nostru)
- *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (1982) (cu Constantin Gâdei)
- *Dictionnaire roumain-français* (neterminat)
- *La prononciation du Roumain*
- *Le Verbe Roumain. Étude morphologique I - II*
- *Les constructions nominales dans le francais moderne. Étude syntaxique et stylistique*
- *L´Infinitif de narration dans les langues romanes. Études de syntaxe historique*
- *Sydsvenska och uppsvenska. Bidrag till en jämförelse mellan två former av svenskt rikksspråk* (Suedeza de sud și suedeza de nord. O contribuție la o comparație între cele două forme al limbii suedeze)
- Niloés Fransk-Svenska Svensk-Franska lexikon

Angela FAINA
Montréal, Canada

Surse:
ro.wikipedia.org
Articolul a fost inspirat de un text omagial al lui Heinz Hoffmann, referitor la maestrul său, Alf Lombard preluat din dacoromania.ro/ 1996-1997

Interferenţa valorilor umane în formarea ecologică a preşcolarilor

Educaţia ecologică este o orientare de bază a Noilor Educaţii, printre cele mai lungi şi mai temeinic fundamentate în procesul de evoluţie a cunoaşterii umane şi printre cele mai bine structurate şi rapid dezvoltate în timpurile contemporane. Rolul educaţiei ecologice ca factor cheie în rezolvarea problemelor de mediu este confirmat la nivelul politicilor globale prin numeroase documente strategice de maximă importanţă, la care au aderat majoritatea statelor, inclusiv Republica Moldova.

Concepţia Strategiei Naţionale pentru Dezvoltare Durabilă a Republicii Moldova, adoptată în 2000 în rezultatul semnării Planului Global Agenda XXI (Rio-de Janeiro, 1992), declară ca principiu „ecologizarea cunoştinţelor, remodelarea mentalităţilor, reorientarea sistemului educaţional, etico-moral, cultural, ştiinţific şi tehnologic spre noi valori intelectuale şi spirituale."

Concepţia politicii de mediu a Republicii Moldova (2001) stipulează educaţia si instruirea de mediu ca instrument de realizare a scopurilor şi obiectivelor preconizate.

Confluenţa cu ecologia conferă educaţiei postmoderne o valenţă mai înaltă – ca liant al tuturor dimensiunilor şi laturilor educaţiei, care tinde să imprime o perspectivă ecologică tuturor formelor de educaţie, la toate nivelurile de învăţământ, în toate sistemele educaţionale de pe glob. Importanţa educaţiei ecologice este subliniată în sprijinul legislativ al sistemului educaţional al Republicii Moldova.

- Legea învăţământului a Republicii Moldova (1995) prevede obiectivul „cultivarea simţului responsabilităţii faţă de mediul înconjurător, formarea conştiinţei ecologice";

Concepţia educaţiei în Republica Moldova (1999) stabileşte ca obiectiv educaţional major „formarea responsabilităţii faţă de mediul ambiant".

De aceea, găsirea unor soluţii concrete şi eficiente pentru educaţia ecologică a preşcolarilor reprezintă o problemă de maximă importanţă, actualitate şi necesitate a pedagogiei mileniului al treilea.

Cât de frumoasă este natura? Care sunt lucrurile frumoase şi care sunt cele mai puţin frumoase? Fiecare dintre noi le percepem diferit şi suntem mai mult sau mai puţin conştienţi de importanţa naturii şi mai ales de necesitatea de a rămâne cât mai curată şi neschimbată. Este de datoria noastră să protejăm natura şi să lăsăm urmaşilor o planetă verde, cu cer senin, cu floră şi faună diversă, mai ales acum, când, mulţi sunt nepăsători faţă de nenumăratele probleme ale mediului. Este de datoria noastră să le cultivăm celor mici dragostea de tot ce este Frumos în natură prin activităţi de familiarizare şi protejare a naturii.

Educaţia ecologică este ca o ştiinţă învecinată Moralei, cu finalităţi tangente: simţul, conştiinţa şi conduita morală, se constituie dintr-un sistem de reguli, esenţa cărora rezidă în respectarea unor serii de norme de comportare a omului cu natura şi în natură.

Prin intermediul educaţiei ecologice şi prin promovarea valorilor fundamental-umane: Adevărul, Binele şi Frumosul tindem să formăm preşcolarilor o cultură ecologică prin trăiri afective, conduită şi comportament ecologic de respect a normelor şi reguli faţă de/în natură.

Datoria noastră tuturor este să protejăm tot ce ne înconjoară, să lăsăm urmaşilor o planetă verde, cu cer senin, faună şi floră diversă, să cultivăm încă de mici dragostea de tot ce este Frumos în natură, să le punem la dispoziţie cât mai multă informaţie despre natură, unitatea om-natură, problematica lumii contemporane, să promovăm Adevărul ştiinţific despre tot ce ne înconjoară, să formăm preşcolarilor simţul responsabilităţii faţă de natură, a comportamentelor responsabile faţă de/în natură, dorinţa de a face cât mai mult Bine pentru ambient. Unitatea om-natură poate rezulta la perceperea frumosului existent în natură şi crearea acestuia. Or, Adevărul, Frumosul, Binele sunt valori umane eterne care interferează în formarea holistică - ecologică a preşcolarilor.

Valoarea indică atitudinea de apreciere a unui lucru, obiect, fenomen considerat ca având valoare intrinsecă, de aprecierea, şi un act individual distinct, o operaţie de comparare şi de judecată, o operaţie de valorizare. Valoarea reprezintă un raport între un obiect în genere (un bun material, o creaţie spirituală, un principiu, o

idee, un comportament) şi un subiect care apreciază obiectul respectiv, ea este aprecierea unui obiect pentru un subiect, pentru omul care evaluează, apreciază, năzuieşte către aceste determinări calitative pe care le posedă un obiect, fenomen sau idee. [1, p.2]

Conform V. Pâslaru, lucrurile încă necunoscute de om nu reprezintă valori. Valoarea este o trăsătură fundamentală a fiinţei umane, pe care se sprijină educaţia, este un lucru util, o calitate a unui lucru, una care corespunde necesităţilor, aşteptărilor idealului uman. Valoarea există în afara omului, sau ca parte a fiinţei sale. Valorile sânt create prin cunoaştere şi există prin cunoaştere. [2]

Constituirea valorilor. Iniţial, la începuturile evoluţiei sale istorice, omul şi-a elaborat doua abordări cu privire la valori. Anumite lucruri materiale (pietrele, crengile, apa, focul, iarba, fructele, pomuşoarele, rădăcinile comestibile, insectele, păsările si animalele etc.) au obţinut valoare pentru om prin faptul ca acesta le-a descoperit utilitatea vitală, adică au fost conştientizate ca lucruri fără de care viaţa omului nu putea fi. Faţă de aceleaşi lucruri, precum şi faţă de fenomene ale naturii (căldura soarelui şi adierea vântului, frigul şi întunericul nopţii, răsăritul soarelui care le urma, senzaţia de răcoare şi împrospătare a apei etc.) faţă de fenomene ale propriei vieţi (visele, emoţiile etc.) omul si-a creat o atitudine care depăşea cadrul strict utilitar, considerându-le valori contextuale existenţei sale. Acestea erau/sunt valorile existente, care au devenit ca atare datorită raportării omului la lucrurile şi fenomenele indicate mai sus. Ulterior, omul a început sa creeze valori: au apărut astfel lucruri, obiecte, chiar plante şi animale inexistente în natura. Unele aveau utilitate practică şi valoare estetică; altele aveau doar valoare estetică, morală etc. In timp oamenii au acordat prioritate şi/sau au creat sisteme de valori diferite, fiecare tip de societate fiind marcat şi de anumite tipuri de valori. Societatea antica si cea medievala s-au constituit pe valorile etern-umane - Adevărul, Binele, Frumosul şi sentimentul Sacrului.

Valorilor educaţiei ecologice şi pentru protecţia mediului pot fi clasificate după mai multe criterii deja existente. Astfel, psihologul Milton Rokeach, clasifică valorile în două categorii: valori terminale şi valori instrumentale. Utilizând această clasificare, valorile educaţiei pentru protecţia mediului de asemenea pot fi terminale şi instrumentale. În schema de mai jos, prezentăm un sistem elaborat de noi, cu referinţă la clasificarea valorilor educaţiei ecologice şi pentru protecţia mediului, conform acestui criteriu:

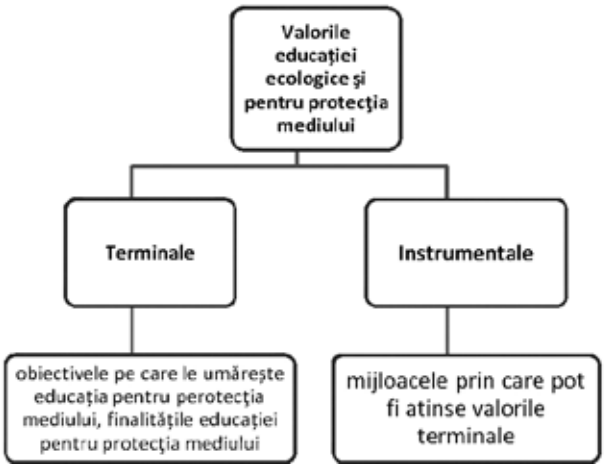

TERMINALE	INSTRUMENTALE
Un mediu natural prosper, curat, nepoluat	Ambiţie
	Dorinţă
	Capabilitate
	Competenţă etc.
Frumuseţea naturii	Curat
	Ordonat
Siguranţa mediului	Grijă
	Serviabilitate
Plăcere şi confort de la mediul ambiant	Raţional
	consecvent
Durabilitatea mediului	Responsabilitate
	Inteligenţă (Cunoştinţe)
Echilibru ecologic	Autocontrol
	Cunoaştere
	Înţelepciune etc.

Or, valorile etern-umane interferează în formarea ecologică a preşcolarilor.

Abordarea integrată a educaţiei ecologice a preşcolarilor. Pregătirea în sprijinul ocrotirii naturii trebuie făcută începând cu vârsta copilăriei. Aşa cum ne ocupăm de educaţia morală, intelectuală şi estetică, de dezvoltarea aptitudinilor şi sentimentelor, de educaţia voinţei, este necesar să ne ocupăm şi de educaţia ecologică obligatoriu la toate nivelurile de instruire, începând cu cel preşcolar, unde se fundamentează principiile şi deprinderile de comportament, care în viitor se exprimă prin dragoste şi stimă faţă de natură, faţă de alţi oameni şi de sine însuşi. În această bază se formează dragostea faţă de Patrie. A iubi Patria înseamnă a iubi natura şi a o proteja cu iscusinţă. [3]

Problemele de mediu, precum remarcă unii specialişti în domeniu sunt urgente şi trebuie abordate

de întreaga comunitate, iar educaţia este o soluţie pedagogică la problemele mediului. Starea mediului, consecinţele degradării acestuia ar trebui să fie teme permanente de discuţii, educaţia ecologică nu impune un anumit fel de a gândi, ci ne învaţă cum să gândim şi să acţionăm în raport cu mediu, inclusiv cum am putea să rezolvăm problemele acestuia, să luăm decizii şi să analizăm acţiunile personale.

Educaţia ecologică eficientă prezintă câteva caracteristici:

- să fie într-o permanentă actualitate (astfel, se cunosc măsuri de protecţie ale mediului încă din antichitate, ele erau legate de precepte filosofice sau religioase);

- educaţia ecologică are un caracter de urgenţă deoarece acţiunile de agresare a mediului ambiant progresează accelerat;

- educaţia ecologică trebuie să se desfăşoare la toate nivelele culturale ale societăţii, cuprinzând atât omul de pe stradă, cât şi specialiştii din diferite domenii;

- educaţia ecologică nu trebuie să se rezume la ceea ce oferă educaţia formală, ea încadrându-se în educaţia permanentă;

- instrucţia teoretică trebuie completată cu aplicaţii practice (excursii, deplasări în ecosisteme naturale protejate). [4]

Academicianul Ion Dediu defineşte mediul ambiant familia, grădiniţa, societatea umană, natura înconjurătoare (aerul, apa, florile, animalele, gâzele, fluturii, păsările etc.), care cer să fie ocrotite. [5, p.10]

Copii mici mereu îşi pun întrebări pentru a înţelege lumea din jur „De unde vine ploaia sau ninsoarea?" sau „De ce încălzeşte soarele?" , „De ce cresc plantele?" şi „Cine are grijă de vieţuitoarele sălbatice?", „Cum grâul se transformă în pâine?" şi „De ce dacă rupi floarea se ofileşte?" parcă ar fi ceva firesc aceste întrebări, dar maturul din preajmă pentru a le da răspuns trebuie să fie pregătit cu noţiuni şi exemple concrete, care ar face lumea mai bună, mai curată. Copii admiră lumea cu alţi ochi, fiind în perioada de descoperire a ei şi o contemplă mai bine.

Cunoaşterea naturii îi trezeşte la copil gândirea, contribuie la dezvoltarea vorbirii corecte şi coerente, îi dezvoltă capacitatea creatoare şi îl face să mediteze asupra celor văzute şi experimentate. Se ştie că sănătatea este bunul cel mai de preţ al omului, aceasta fiind o calitate a organismului uman, omul având răspunderea de a o menţine de-a lungul vieţii. Copilul de vârstă preşcolară nu are informaţii şi atitudini faţă de problemele de sănătate, de aceea, toţi cei din jur ar trebui să îl ajute să înţeleagă modul de păstrare al acesteia, de ocrotire a naturii, de formare a unor comportamente şi deprinderi faţă de plante şi animale. [6, p.27]

Termenul Ecologie derivă de la grecescul oikos care înseamnă cămin, casă, ne sugerează despre locul în care trăiesc organismele vii şi cuprinde relaţiile dintre ele. Definirea acestei ştiinţe are o semnificaţie educativă şi morală care ne sugerează că fiecare ar trebui să trateze mediul precum îşi îngrijeşte propria casă. [7, p.25]

Ecologia este ştiinţa care se ocupă cu studiul interacţiunii dintre organismele vii, şi totodată cu mediul abiotic (fizic) sol, apa, clima, etc.

Ecologia este disciplina care are menirea să-i stimuleze pe preşcolari să studieze mai îndeaproape aspecte legate de stări şi fenomene ale naturii şi influenţa lor asupra plantelor şi animalelor, dar şi impactul pozitiv sau negativ al omului asupra naturii. Activităţile din natură se bazează pe analiză, sinteză, discuţii privind aspectele pozitive şi negative ale intervenţiei omului în natură, sesizarea relaţiilor dintre factorii biotici şi abiotici. Copilul ar trebui să crească, în mod obligatoriu într-un mediu natural, cu un ecosistem cât mai complex, care să combine în special lumea plantelor cu morfologia reliefului, apa şi animale. Copilul trebuie lăsat să intre în contact cu aceste elemente. Astfel , el va dobândi o mai mare sensibilitate afectivă şi compasiune, o inteligenţă aplicativă, conştiinţă, va beneficia de puterea caracterului, susţinută de forţele naturii pentru a învinge tendinţele negative şi astfel, comportamentul său va fi mult mai moral: creativitatea şi imaginaţia vor fi folosite la maxim. Copilul trebuie să fie lăsat liber să acţioneze. Se va veghea numai ca manifestările sale să nu atenteze la sensul valorilor, prin activităţi negative la adresa unor fiinţe, anumite tendinţe distructive sau nerespectarea regulilor stabilite. Această perioadă a copilăriei este esenţială în modelarea unui comportament adecvat faţă de ordine, de respectarea valorilor şi principiilor şi în special faţă de conduita morală. [8, p.27]

Şederea copiilor în mijlocul naturii, la aer curat, îi vindecă şi contribuie la dezvoltarea fizică a tinerei generaţii. Pentru a te îndrăgosti de Pământ trebuie să-l cunoşti, să faci cunoştinţă cu resursele sale naturale. Dezvoltarea interesului copiilor pentru natură, abordarea lor faţă de natură are o mare importanţă educaţională şi educativă.

Astfel, instituţiile preşcolare pun bazele unei conduite ecologice adecvate ocrotirii şi îngrijirii naturii. În vederea realizării unor astfel de comportamente la preşcolari se pune accent pe realizarea de activităţi care să-i familiarizeze cu tainele şi frumuseţile naturii.

Preşcolarii trebuie ajutaţi să conştientizeze că problemele mediului înconjurător sunt ale lumii întregi, ale fiecăruia dintre noi, iar fiecare acţiune negativă a noastră, poate să afecteze în mod distructiv natura. Semnele de alarmă date de specialiştii în domeniu, explicaţiile şi statisticile întocmite de aceştia au un rol incontestabil care impun implicare şi acţiune eficientă în sens ecologic care ar trebui să-i sensibilizeze pe preşcolari.

Educaţia ecologică este o componentă de neînlocuit a educaţiei moderne şi reprezintă un proces de valorizare a relaţiilor dintre om-cultură-tehnologie-mediu, care este îndreptată spre beneficiul mediului şi a omului ca component al naturii.

Abordăm educaţia ecologică a preşcolarilor din perspectiva dimensiunilor:

- Educaţia despre mediu asigură înţelegerea modului de funcţionare a sistemelor naturale, a impactului activităţilor umane asupra sistemelor naturale; dezvoltă capacităţile investigative şi gândirea critică; stă la baza formării suportului cognitiv care favorizează luarea deciziilor de mediu.

- Educaţia în mediu – asigură experienţa practică a învăţării, prin contactul direct cu componentele mediului; dezvoltă abilităţi de culegere a datelor şi de investigaţie pe teren; stimulează preocuparea faţă de mediu.

- Educaţia pentru mediu – finalizează educaţia în şi despre mediu, dezvoltând sensul responsabilităţii faţă de mediu, motivaţia şi abilităţile de a participa la îmbunătăţirea stării mediului; promovează dorinţa şi capacitatea de a aborda un stil de viaţă compatibil cu conceptul dezvoltării durabile; oferă educatorilor şanse să contribuie cu copii la o bună gospodărire a resurselor naturale, abordând, astfel, componente ale educaţiei morale, estetice.

Aceste dimensiuni corelate duc la nişte finalităţi cognitive, valorice şi comportamentale. Formarea competenţelor de cunoaştere a mediului asigură baza orientării conştiente de comportament asociate valorilor ecologice. [9, p.16]

Abordarea educaţiei ecologice în grădiniţă prezintă anumite particularităţi metodologice, scopul final fiind formarea unui comportament ecologic adecvat şi desfăşurarea unor acţiuni concrete de protecţie a mediului înconjurător.

Manifestarea unei atitudini responsabile faţă de mediul înconjurător, apare ca urmare a desfăşurării unor activităţi variate din punct de vedere al temei, conţinutului şi al strategiilor utilizate, care pun copilul în situaţia de a face numeroase acţiuni de îngrijire şi ocrotire a mediului.

Pentru a le forma copiilor o atitudine corectă faţă de ceea ce îi înconjoară, putem porni de la o idee simplă, dar destul de eficientă în planul emoţiilor şi sentimentelor: printr-un simplu exemplu a unei plante sau vietăţi care a avut de suferit din cauza omului. Pus în postura celui agresat şi care nu se poate apăra singur, copilul va realiza că trebuie să acorde „drept la existenţă" tuturor elementelor mediului din jurul său. Treptat, va înţelege că orice acţiune de distrugere sau exterminare de orice fel, este cât se poate de dăunătoare pentru că aduce daune mai multor component ale naturii, inclusiv omului.

Deoarece, la această vârstă, acţiunea copilului se bazează pe imitaţie, comportamentul celor din jur contează mult în formarea atitudinii de ocrotire şi conservare a mediului. Nu e nevoie să i se spună copilului „nu rupe florile!", ci atunci când se iveşte ocazia, să i se arate cum poate fi ridicată o plantă căzută la pământ sau cum poate fi ajutat un animal bolnav.

De multe ori, în timpul ieşirilor în natură, copiii au tendinţa să adune cât mai multe flori, să prindă cât mai multe insecte, fără să se gândească la consecinţe. În aceste cazuri, este necesar să se intervină cu argumente de genul:

- florile trăiesc mai mult în mediul lor natural decât în vaze şi de aceea trebuie să ne mulţumim cu un buchet mic, care să ne înveselească sala de grupă; dacă vom rupe prea multe flori, peisajul nu va mai fi la fel de frumos - abordăm mediul ca peisaj.

- albinele trebuie lăsate libere pentru a culege nectarul din flori, pe care îl transformă în mierea dulce şi hrănitoare - abordăm mediul ca resursă.

- buburuzele întreţin sănătatea plantelor, deoarece se hrănesc cu dăunătorii mici de pe frunze - abordăm mediul ca unitate organism - mediul de viaţă.

- râmele sunt folositoare, deoarece prin galeriile pe care le sapă în pământ, ajută la circulaţia aerului în sol, uşurând astfel încolţirea seminţelor şi creşterea plantelor – abordăm mediul ca valoare.

Activităţile de educaţie ecologică desfăşurate au dovedit că copii demonstrează multă sensibilitate şi receptivitate faţă de problemele de mediu din localitatea în care trăiesc, iar grădiniţa este mediul unde primesc informaţii, îşi formează abilităţi, aptitudini şi deprinderi care îi ajută să devină mai buni, mai responsabili faţă de lumea în care trăiesc.

Îndrumarea formativă concretă, a copiilor, se realizează prin activităţi cu caracter practic, care urmăresc stimularea atitudinii de ocrotire a mediului; ori de câte ori este posibil, trebuie să punem copiii în situaţia de a acţiona, de a reacţiona, de a manifesta interes faţă de tot ceea ce îi înconjoară. Aceste activităţi pot să înceapă din sala de grupă, unde copilul petrece o bună parte din timpul său; acţiuni simple (desfăşurate la ungheraşul naturii) cum ar fi:

stropirea florilor, ştergerea frunzelor de praf, , dacă sunt deprinse de timpuriu, vor face parte mai apoi din comportamentul obişnuit al copiilor şi vor fi extinse în parcul grădiniţei, la aleile cu flori etc.

Formarea comportamentului ecologic, se realizează şi prin jocuri didactice (Facem curăţenie; Micii grădinari), memorizări (Gândăcelul; Învaţă de la toate; Căţeluşul şchiop), convorbiri (Cum ocrotim animalele/ plantele?) prin toate tipurile de activităţi desfăşurate în grădiniţă. Fiecare anotimp, prin specificul său, oferă copilului posibilitatea efectuării unor acţiuni variate: primăvara - pregătirea pământului, greblatul straturilor, plantarea florilor şi a pomilor; vara - întreţinerea acestora; toamna - adunarea frunzelor uscate, pregătirea trandafirilor pentru anotimpul rece; iarna - construirea căsuţelor pentru păsări, hrănirea acestora.

Aceste acţiuni, oferă copiilor posibilităţi de dezvoltare a iniţiativei, a dragostei pentru natură, pentru muncă, îmbogăţesc deprinderile de comportare civilizată, asigură o atitudine plină de grijă faţă de mediul înconjurător. [10]

Este cunoscut faptul că în învăţământul preşcolar se respectă dreptul copilului la joc, folosindu-se în toate activităţile şi acţiunile ca metodă, procedeu şi mijloc de realizare a demersurilor educaţionale. De aceea, există multe broşuri, cărţi cu imagini bine realizate, postere, jocuri puzzle, chiar abţibilduri, ce pot constitui excelente materiale didactice pentru educaţia ecologică. Cu ajutorul acestora, scopul nostru va fi mai uşor de realizat, căci vom putea evita utilizarea unor termeni prea dificili pentru înţelegerea celor mici. Prin joc şi prin comparaţii, cu ajutorul materialelor ilustrate, ei vor înţelege că orice fiinţă vie are nevoie de aer, apă curată. Noi vom „deschide" drumul spre înţelegerea copiilor, dând un simplu exemplu: „Ştiţi că vrăbiuţele vin uneori la fereastra grupei noastre? Ele n-ar putea trăi fără aer şi apă curată…" Apoi, le vom putea cere să vină cu alte exemple de vietăţi care au nevoie pentru a trăi, de aceleaşi elemente vitale ale vieţii, pentru a ajunge singuri mai apoi, la concluzia că inclusiv noi oamenii, depindem de un mediu curat, ceea ce impune respectarea unor reguli de către noi toţi. Pentru preşcolari se pot organiza şi desfăşura activităţi ecologice, sub formă de jocuri, prin care li se va explica: Circuitul apei în natură, care este fără sfârşit; şi Că apa e sursa vieţii pe Pământ, reprezentând mediul de viaţă pentru multe fiinţe din: bălţi, lacuri, râuri, mări şi oceane; De multe ori, omul strică echilibrul natural şi poluează apele. Cum? Chiar ei vor putea şi răspunde. E bine să ne bazăm şi să credem în capacitatea copiilor de a înţelege din tot ceea ce văd zilnic în jurul lor, ori din emisiuni şi documentare TV, internet etc.;

Prin povesti, prin joc, mulţi copii reţin că din moment ce apa şi aerul sunt curate, atât ei, cât şi celelalte fiinţe, vor putea creste şi trăi frumos, va putea exista bucurie, bună dispoziţie, iar vacanţele lor vor rămâne mereu amintiri de neuitat: la bunici, la munte ori la mare. Limbajul trebuie să fie simplu dar sugestiv, neîncărcat de explicaţii pretenţioase; Copilul va înţelege încet, că plantând un copac, îi iubeşte şi pe cei din jurul său şi că natura „pictează" pentru noi, zi de zi, imagini nebănuite. [11, p.23]

Prin activităţile de observare a unor plante şi animale, pe lângă ceea că sistematizează cunoştinţele despre componentele naturii mai duce la sensibilizarea copiilor în a le îngriji şi ocroti. Prin observarea florilor, legumelor etc., copiii văd şi înţeleg că ele au nevoie de aer, apă, lumină şi căldură pentru a creşte si a se dezvolta.

Cunoaşterea animalelor şi al mediului lor de viaţă sunt teme interesante pentru copiii care îi face mai curioşi şi de multe ori mai sensibili la tot ce îi înconjoară, apare dorinţa de a le îngriji.

Ideea de protecţie a animalelor, de apărare chiar şi relaţiile de prietenie posibile între copii şi animale, constituie un fond valoros, inepuizabil din punct de vedere educativ.

Când vorbim de educaţie ecologică ne referim şi la cei trei factori esenţiali apă, aer şi sol. Un domeniu cu care îi facem cunoscuţi pe copii este apa, care reprezintă un mediu vital datorită multiplelor roluri pe care le îndeplineşte şi este de datoria fiecăruia de a o menţine curată. În acest sens putem desfăşura o serie de activităţi în care copilul să fie implicat în mod direct:

- observarea unor imagini, planşe referitoare la importanţa apei în viaţa omului;
- lecturi de imagini, filme, emisiuni despre fenomene naturale (ploaie, furtună, inundaţii ş.a.)
- concurs pe bază de fişe individuale pe tema „Aşa da, aşa nu!"
- activităţi practice de îngrijire a plantelor de pe terenul grădiniţei cu tematica „Şi ele vor apă".

La fel şi la studierea următoarei componente ale naturii. Aerul putem desfăşura mai multe tipuri de activităţi ca conversaţii în urma unor observaţii a unor locuri de unde au fost tăiaţi copacii, explicându-le că plantele îmbogăţesc aerul cu oxigen, pe lângă jocuri didactice, observări, experimente, putem organiza acţiuni concrete de colectare a deşeurilor care duc la poluarea aerului şi a solului. Anume prin activităţi concrete vom cultiva la copii dragostea, afecţiunea şi dorinţa de a îngriji natura „Să avem grijă de parcul unde ne jucăm", „Să îngrijim păsărelele", „Să hrănim veveriţa care vine iarna în arborii din parcul grădiniţei"

ş.a.

Un proiect mai vast ar putea să cuprindă observări, convorbiri „Prietenul nostru Pământul", vizionări de filmuleţe educative cu teme ecologice, picturi „Planeta veselă-Planeta tristă", plimbări în natură cu planificarea mai multor lucrări gospodăreşti ca „Plantăm un pom în grădină", „Lucrări de primăvară pe lotul grădiniţei" şi „O floare ne colorează viaţa".

Referitor la deşeuri La fel putem realiza un şir de activităţi cum ar fi observări ale deşeurilor în natură, observarea locurilor special amenajate pentru colectarea deşeurilor, prin povestiri ale educatoarei în baza unor tablouri, diferite jocuri didactice ca „Fiecare deşeu în coşul său", „Pe stradă", „De-a micii ecologişti"," Aşa da! Aşa nu!"

Convorbiri libere De ce trebuie curăţaţi pomii? Ce s-ar întâmpla dacă nu am avea apă aer şi lumină? Cum să îngrijim natura? Cum sunt pedepsiţi cei care o distrug? aceste şi multe altele sunt întrebări pe care copiii le adresează şi care arată dorinţa lor de a cunoaşte obiectele şi fenomenele care se produc în natură, iar explicarea lor corectă este o pârghie de percepere a legăturii între fenomene şi interdependenţa lor. [12, p.102-111]

Cele mai frumoase activităţi vor fi povestirile create de copii, care ne vor arăta nivelul de cunoştinţe ale acestora şi modul în care percep şi interpretează realitatea. Conţinutul lor este în concordanţă cu gradul de dezvoltare al imaginaţiei şi volumul de cunoştinţe acumulat.

Natura are nevoie de prieteni. Nu milă de vieţuitoare, ci respectul este necesar unei adevărate prietenii cu natura. De aceea este necesară o armonioasă integrare a omului în natură, fără a provoca daune care de cele mai multe ori se răsfrâng tot asupra lui.

Orice copil poate deveni un prieten al naturii, cu condiţia să o respecte. Dragostea pentru natură trebuie să devină o component esenţială a comportamentului uman. De la vârste mici copii, trebuie să fie educaţi în spiritual unei atitudini pozitive faţă de mediul înconjurător, în vederea formării ulterioare a conştiinţei şi comportamentului ecologic, favorabil unui stil de viaţă sănătos-mental, emoţional, fizic şi socio-moral.

Cunoaşterea naturii şi a mediului cu toţi factorii biologici şi nebiologici este necesară pentru formarea şi educarea unui comportament adecvat. În acţiunea de educare, un rol important îl are formarea unei gândiri ecologice despre lume. Este important să sădim în mintea şi sufletul fiecărui copil, idea că omul este dependent de natură şi că nu poate trăi în afara ei.

Grădiniţa are menirea de a organiza şi desfăşura o vie şi susţinută mişcare ecologică şi de protecţie a mediului, unde copii sub îndrumarea cadrelor didactice pot forma un scut pentru apărarea naturii. Adevărata educaţie ecologică îşi va atinge scopul numai atunci când copii vor fi convinşi de necesitatea ocrotirii naturii . Fiecare copil trebuie să devină un ocrotitor conştient al naturii.

O modalitate eficientă cu rezultate vizibile în atitudinea şi comportamentul copiilor este proiectul de educaţie ecologică. Utilitatea lui constă în faptul că îi ajută pe copiii să înţeleagă legătura care există între om şi natură, între cunoştinţele dobândite în grădiniţă şi lumea din afara acesteia. Realizarea unui colţ ecologic, alcătuirea unor portofolii tematice, activităţi de reciclare, curăţare a mediului ambient, participarea la diverse manifestări ecologice, excursii, drumeţii, diverse acţiuni practice etc. toate vor conduce la formarea comportamentului ecologic al preşcolarului. Spre exemplu, iniţierea în grădiniţă pe parcursul unei săptămâni a proiectului „O floare pentru grădiniţa ta", în care copii împreună cu părinţii şi educatorii plantează flori în curtea grădiniţei.

Astfel de proiecte au ca scop implicarea copiilor, educatorilor şi a comunităţii locale în acţiuni ecologice, precum şi dezvoltarea conştiinţei şi conduitei ecologice a copiilor bazate pe respectul faţă de natură şi protecţie a mediului. Ca urmare a activităţilor desfăşurate, preşcolarii trebuie:

- Să-şi dezvolte o conştiinţă ecologică teoretică necesară transpunerii ei în practici ecologice;
- Să-şi asume responsabilităţi fixate potrivit particularităţilor de vârstă;
- Să aplice cunoştinţe şi deprinderi dobândite dezvoltate în activităţi cu specific gospodăresc;
- Să participe şi să coopereze activ alături de părinţi, educatori în acţiuni practice de îngrijire şi protejare a mediului;
- Să-şi formeze deprinderi de plantare şi ocrotire a unor flori şi a spaţiilor verzi din curtea instituţiei;
- Să cunoască modul de folosire a uneltelor;
- Să conştientizeze importanţa unui aer curat pentru o viaţă sănătoasă;
- Să-şi exprime atitudinea pozitivă faţă de natură prin activităţi artistice, plastice;
- Să ia atitudine atunci când sesizează comportament neconform cu regulile de protecţie a mediului cunoscute de ei;
- Să conştientizeze realitatea înconjurătoare ca pe un mediu necesar vieţii, odihnei, studiului;
- Să identifice impactul activităţii omului asupra mediului înconjurător, analizând situaţii concrete din natură;
- Să participe activ la acţiuni ce promovează sănătatea mediului, desfăşurarea unor activităţi practice de ecologizare a mediului local. [13]

Marele poet Grigore Vieru a descris activitatea iraţională a omului în relaţie cu natura prin următoarele cuvinte: ,,Mi-e teamă de războiul Naturii care a şi început. Judecata lui Dumnezeu nu ne va ierta stricăciunile barbare ce le-am făcut Patriei Internaţionale care este Natura". Este timpul să ne înarmăm cu voinţă, cunoştinţă şi chibzuinţă pentru a ocroti, dar nu pentru a distruge natura.

Reieşind din principiile ce stau la baza educaţiei ecologice care facilitează formarea de valori precum Binele, Adevărul şi Frumosul la preşcolari.

- Principiul orientării axiologice. Educaţia ecologică are un set de valori de maximă generalitate: - respectul şi aprecierea tuturor formelor de viaţă, a fragilităţilor şi calităţilor estetice ale mediului (educăm Adevărul şi Frumosul) –acceptarea dependenţei umane de resursele finite ale planetei (educă Adevărul şi Binele) - recunoaşterea importanţei şi rolului creativităţii umane în eforturile de fundamentare ale dezvoltării durabile (educă Adevărul, Binele şi Frumosul).

- Principiul orientării pragmatic. Educaţia ecologică presupune în egală măsură finalităţi de ordin subiectiv, dar şi finalităţi de acţiune, adică dezvoltarea unor abilităţi, priceperi, deprinderi care să sprijine transformarea efectivă a mediului (şi la baza acestui principiu stă promovarea valorilor Binele, Frumosul Adevărul).

Principiul inter/transdisciplinarităţii. Educaţia ecologică implică multiple conexiuni între ştiinţe (biologie, fizică, chimie, geografie, psihologie, sociologie), între sectoare sociale (învăţământ, economie, industrie, sănătate). Fără utilizarea datelor furnizate de aceste domenii, educaţia pentru mediu nu este posibilă. Este recomandabilă şi identificarea conexiunilor educaţiei ecologice cu artele (plastice, muzică, literatură).

Principiul învăţării experienţele. Presupune experimentarea de către educaţi a unor situaţii (pozitive sau negative), în vederea formării şi dezvoltării:

- abilităţilor intra/interpersonale: de identificare a informaţiilor şi a conexiunilor dintre acestea; de comunicare; de reflecţie, de exprimare a emoţiilor etc.;

- competenţelor de lucru în echipă, de luare a deciziilor, de rezolvare a problemelor, conducere, rezolvare a conflictelor, dinamică etc.;

- capacităţi de identificare a nevoilor de instruire/ educaţie şi autoinstruire/ autoeducaţie.

Principiul actualizării curriculare. Se referă la revizuirea, extinderea şi adaptarea permanentă a conţinuturilor, metodologiilor implicate în educaţia ecologică.

În concluzie. Valorile se formează şi se dezvoltă prin educaţie. Prin educaţia ecologică la fel se formează unele valori care ajută copiii să-şi formeze un comportament care ar influenţa în mod pozitiv mediul în care trăim, construind o relaţie benefică între tânăra generaţie şi natură. Educaţia ecologică urmăreşte formarea unui om cu un comportament adecvat în ceea ce priveşte mediul înconjurător, comportament care să se manifeste prin acţiuni concrete în natură. Cunoştinţele ecologice se asimilează în mod treptat şi trebuie să înceapă cu observarea şi înţelegerea fenomenelor din care se dezvoltă viaţa, deci la bază să aibă dobândirea unor comportamente şi relaţii cu natura. Educaţia pentru mediu sporeşte conştientizarea problemelor şi înţelegerea valorilor prin descoperirea atitudinii şi înţelegerii, ajutându-i pe copii să-şi evalueze şi să-şi clarifice sentimentele în ceea ce priveşte mediul ecologic şi cum ar putea contribui la problemele acestuia.

COJOCARI-LUCHIAN Sn.,
conferenţiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat
„I. Creangă" din Chişinău

BARBĂ Maria,
asistent universitar
Universitatea de Stat
„B. P. Hasdeu" din Cahul

Referinţe bibliografice:

1. Dewey, J. Fundamente pentru o ştiinţă a educaţiei. Bucureşti: Didactică şi Pedagogică, 1992.
2. Pâslaru Vl. Valoare şi educaţie axiologică: definiţie şi structurare. În: Rev. Didactica Pro, 2006, nr.1, p. 3-8.
3. http://www.prodidactica.md/revista/Revista_22.pdf
4. Standarde de învăţare şi dezvoltare pentru copilul de la naştere până la 7 ani 2010.
5. Ursu L. Importanţa unui mediu curat. Studiu de specialitate/ www. didactic.ro
6. Andon C. Teoria şi metodologia familiarizării copiilor cu natura. Chişinău 2000.
7. Eco U. Tratat de semiotică generală. Bucureşti: Editura ştiinţifică şienciclopedică,1982.
8. Cerbuşcă P. Cultura ecologică şi participarea civică. În: Didactica pro. 2003, nr. 6
9. Radu, C. Artă şi convenţie. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989.
10. Ursu L. Importanţa unui mediu curat. Studiu de specialitate/ www. didactic.ro
11. Pâslaru Vl. valorile educaţiei//www.proeduction.md).
12. Preda V. Copilul şi grădiniţa. Bucureşti: ed. Compamia, 2000.
13. Ursu L., Saranciuc-Gordea L., Gînju S. Sinteze ecoEducaţionale, 2010.

Academia Română a validat antichitatea inexistentă a germanilor, estompând-o pe cea a românilor

Scrisoare deschisă Domnului acad. Ioan Aurel Pop, preşedinte al Academiei Române

În data de 26 septembrie 2023, la Sala Dalles, Academia Română, prin proaspătul academician Gheorghe Chivu, a susținut conferința cu titlul Este limba română mama limbii latine? Titlul, vrând să demonstreze contrariul, a fost, desigur, ironic și a pornit, probabil, de afirmația Dianei Iovanovici Șoșoacă făcută la școala de vară de la Rânca în urma cursului pe această temă al lingvistului Mihai Vinereanu. Susținerea tezei privind originea latină a limbii române a fost însă mediocră, reușind să compromită întreaga teorie în ansamblu. Ceea ce este însă de apreciat e faptul că, pentru prima dată, în cei 144 de ani de existență, Academia Română acceptă să supună dezbaterii publice „religia" latinității. Redacția revistei CERTITUDINEA mulțumește, pe această cale, Academicianului Nicolae Zamfir, care a făcut posibil un eveniment, considerăm noi, istoric. În urma acestor conferințe, Dumitru Ioncică, directorul Editurii Uranus (care a fost prezent în sală), i-a trimis d-lui Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, o scrisoare deschisă, al cărei conținut îl redăm mai jos. Titlul scrisorii, în această variantă tipărită aparține redacției CERTITUDINEA (Miron Manega)

Stimate domnule preşedinte,

Zilele trecute am participat la Sala Dalles la o conferinţă intitulată ironic Este limba română mama limbii latine? ţinută de dl. acad. Gheorghe Chivu. Conferinţa şi conferenţiarul mi-au amintit de anii '50. Parcă se produsese un salt înapoi, în timp şi omul venise de atunci direct la Sala Dalles ca şi când între timp nimic nu s-ar fi întâmplat. Redau foarte pe scurt ce a rezultat din textul citit:

În perioada de 176 ani cât Dacia a devenit provincie romană după victoria asupra dacilor în războiul din 106, s-a petrecut un foarte intens proces de latinizare a dacilor, deşi romanii nu stăpâneau toată Dacia, care s-a extins apoi şi asupra dacilor liberi şi, între timp, acest proces s-a definitivat. Nu am aflat din citire nimic despre cum s-a produs concret această latinizare, menţionând ca dovezi inscripţiile în limba latină din cimitirele descoperite de arheologi. S-a trecut apoi la opera Şcolii Ardelene care ar fi "confirmat" acel proces imaginar, fiind citat frecvent Petru Maior, fără să amintească deloc despre substratul sufletesc al greco-catolicismului: suferinţa iobagilor majoritari din gulagul austro-ungar din Ardeal, a căror salvare a stat la baza gestului latinizant disperat al grupului de savanţi din jurul lui Petru Maior. Oricum, dominanta. discursului a fost " Noi de la Râm ne tragem" În continuare au fost citite exemple de cuvinte din diverse domenii, provenite din latină.

Una peste alta, domnul respectiv (am înţeles că a dobândit calitatea de academician şi o funcţie mare chiar anul acesta), n-a convins pe nimeni în sală, pentru că în discuţiile care au urmat s-a remarcat un dezagrement general.

Domnule preşedinte, problema istoriei şi a limbii este fundamentală pentru români, mai ales în aceste zile nefericite pe care le trăim, decăzuţi pe plan intern şi înconjuraţi de duşmani. Adevărul te face oricând mai curajos. Toate laşităţile politice la care suntem martori nu s-ar produce dacă adevărul ar fi cultivat. Academia poartă o responsabilitate uriaşă în statul nostru. Orice secundă de educaţie îi aparţine. Eu cred că multele nepotriveli istorice şi lingvistice vă sunt cunoscute, dar nu le faceţi publice pentru că aşa au fost vremurile.

Din cei 146 ani de existenţă, instituţia noastră culturală supremă a petrecut 68 de ani sub nişte regi, să le zicem, germani, 45 ani sub comuniştii români, dar şi sovietici, iar ultimii 33 ani sunt încă nedefiniţi, dar rău anunţaţi. Este normal ca influenţele autorităţilor să se fi produs asupra Academiei, atât dinăuntru, cât şi dinafară.

De exemplu, influenţa sovietică, nu doar rusă, dar şi evreiască a produs o denaturare istorică şi lingvistică. Dacă ne întoarcem în timp, vedem că Societatea academică română din care a derivat Academia peste zece ani, s-a înfiinţat în 1867, la un an de la venirea principelui aproape german Carol. Atunci, în Europa era bătălia naţiunilor. Germania, pe timpul lui Bismark era o mare putere culturală, economică şi militară. Îi lipsea însă o dimensiune, antichitatea. Raportul lui Jacob Grimm din 1859 arăta acest lucru, dar mai arăta că doar românii o aveau. Tot cam atunci, marele istoric Italian Carlo Troya desfiinţa în istoria sa uriaşă (Storia d' Italia del Medio Evo) lucrarea lui Tacitus, Germania, din anul 100 demonstrând ce gafă de nepermis făcuse când îi confundase pe goţi cu germanii. Goţii se trag din geţi argumenta acesta şi au o spiritualitate de milenii, iar germanii sunt semisălbatici care nu ştiu nici să vorbească nici să se comporte. Aşadar, în astfel de confruntări de idei în Europa unde se calificau naţiunile, viitorul rege Carol din România putea avea un rol decisiv în ce priveşte antichitatea germană. El avea la dispoziţie o Academie (al cărei preşedinte de onoare chiar devenise) care putea face jocurile. Ceea ce este foarte interesant este că opera istorică a lui Carlo Troya -18 volume- care conţinea 4500 pagini despre noi, contemporană cu Academia noastră din acel timp, a fost complet ignorată în vremurile acelea dar şi în viitor de toţi istoricii români până azi. O parte infimă, dar esenţială Argumente pentru rescrierea istoriei europene a fost publicată de Editura Uranus, în ediţie bilingvă, ca să nu fie dubii. Un alt izvor, Getica lui Iordanes, scrisă în anul 551, a fost la fel, ignorată de Academie până în 1939 când un academician, G. Popa Lisseanu, a tradus-o în română falsificând-o masiv, adăugând goţi şi tăind. geţi peste tot. Şi aceasta a fost publicată de Editura Uranus, tot în ediţie bilingvă. O altă istorie este cea legată de plăcuţele de la Sinaia care dovedeau un scris autohton, luate în derâdere de Academie. În acelaşi sens, nu se poate trece cu vederea anularea academică a lui Nicolae Densuşianu, autorul unei adevărate biblii a istoriei neamului românesc. Sunt mai multe exemple de acest fel. Venind în România, dinastia lui Carol a asigurat antichitatea Germaniei care, ne amintim, i-a alimentat mai târziu planurile megalomanice ale lui Hitler. În schimb, despre istoria noastră sunt utilizate izvoare secundare care sugerează un popor amestecat la voia întâmplării istorice, fără a avea vreun rol de luat în seamă nici în Europa nici altundeva.O istorie scurtată şi de la începuturi subalternă.Să-ţi începi istoria neamului cu războiul de jaf al romanilor cu dacii din 106 e prea puţin, e doar un episod istoric, dar e prea mult să promovezi timp de 146 ani cu obstinaţie ideea perversă de a-ţi iubi şi stima călăul. E ca în temniţa comunistă de la Piteşti.

Mai târziu, Academia s-a adaptat repede la pretenţiile comuniştilor. Fondul lexical de cuvinte al lui Graur, ca să luăm doar un exemplu mic , arată că limba română este un amestec majoritar de cuvinte latine şi slave, cu o evidentă coloratură maghiaro-turcă. Epoca lui Graur reprezintă pentru istoria noastră culturală punctul culminant al denaturării limbii române prin exacerbarea unor aşa zise componente slave. În timpul comunismului au fost definitivate şi dezvoltate dicţionarele din sec XIX ale lui Cihac, Miklosich, Tiktin, toţi alogeni, care constituie baza mizerabilă a dicţionarelor actuale.

Nu se poate da totuşi vina pe o instituţie, fie ea şi academică pentru multele inexactităţi constatate de-a lungul timpului ,atâta vreme cât istoria au făcut-o alţii. Uneori au fost probleme de supravieţuire. Dar odată vine şi momentul asumării.Trebuie curaj, morală şi demnitate. O să vedeţi că rezultatele vor veni cu siguranţă.

Despre adevărata istorie şi limbă care depăşeşte cu mii de ani epoca romană, istoria noastră nu vorbeşte. Tratatul de istorie al Academiei trebuie rescris pentru a sublinia rolul major în lume al neamurilor noastre fie că s-au numit arieni, pelasgi, traci, sciţi, geţi/goţi sau daci. Istoricii străini scriu şi fac cercetări despre aceste lucruri.şi se miră de poziţia românilor. Universitatea din Cambridge, de exemplu, scrie în tratatul lui Robert Sheringham în anul 1670, De Anglorum Gentis Origine Disceptatio (650 pagini), despre tripla componenţă a populaţiei britanice de angli, saxoni şi geţi, aceştia dându-le britanicilor vitejia, meşteşugurile şi chiar multe cuvinte. Într-o altă cercetare care a durat peste două sute de ani în The Ancient India- 1922- (în curând în limba română) se demonstrează că Arienii care au întemeiat cultura vedică provin din Valahia străveche din mileniile 4 spre 3 î.Hr. Sunt doar câteva exemple care arată că, în niciun caz, noi nu de la Râm ne tragem!

Redobândirea unui trecut străvechi, amplu şi profund, este un act de demnitate necesar . Ar fi un pariu câştigat oricând şi oriunde şi un viitor meritat pentru orice român cu credinţă în adevăr şi în bunul Dumnezeu. Faceţi pace cu naţiunea română! Este o propunere cinstită de intrare în lumea propriilor noastre valori pe care le avem din abundenţă şi pe care în mod absurd le negăm sistematic.

Dumitru IONCICĂ
Directorul Editurii Uranus

Pelasgii > Valàhii – „marii anonimi“ prin imperii şi prin istorii

(partea întâi)

I) Pelasg > Valah / Pelasgia > Valahia – intrare în legendă, „plonjare“ în mit. În sacrul nume al fiinţării, dar şi în numele „fiitorimii“, întemeietorul de **Popor Pelasg > Valah** – „cel mai mare şi mai vechi“ din Europa, ivit „direct din pământ“, din Terra-Mumă, întru desăvârşire şi întru „secunde geneze“ – nu putea coborî decât dintr-o zeitate, din nepoata lui Zeus, „irepresibila“ **Niobe**, fiica lui Tantal − regele pelasg > valah al Frigiei:

«**Pelasgii** [> **Valahii**], scrie Dionysiu din Halicarnas, şi-au primit numele de la **Pelasg**, [...] fiul Niobei» (*Cartea* **I**, 11 şi 17 / *apud*, DDp, 582).

Marele dramaturg antic, „părintele tragediei“, Eschil (525 – 456 î. H.), în *Suplicii / Iketides*, pune în gura personajului său bazileu şi versetul declinării miticei identităţi:

«[...] γιατί του ντόπιου / του Παλαίχθονα ο γιος, ο **Πελασγός**, εγώ είμαι, / αυτής της χώρας ο άρχοντας και που από μένα / το βασιλιά τους φυσικά ονοματισμένοι / οι **Πελασγοί** καρπίζονται τη χώρα τούτη·[...]»,

sau cum le-am aflat mai întâi-şi-ntâi de la autorul excelentei ***Dacii preistorice***, Nicolae Densuşianu (1846 – 1911):

Τού γηγενούς γάρ είμ έγώ Παλαίχθονος ίνις **Πελασγος**, *τήσδε γής άρχηγέτης...*,

ceea ce se tâlmăceşte − cu „mare fidelitate stihuită“ − din elină („greaca homerică“) în limba pelasgă > valàhă: «***Pelasg***, fiul lui Palaechton, eu sânt / adus de Muma-Gae domn pe-acest pământ / şi, sub regalu-mi nume,-şi luă avânt / **Ginta *Pelasgilor***, tot neamu-mi sfânt…!» (DDp, 582).

Ieşind, fireşte, din spaţiul mitic pelasg > valah, din sâmburii nenumăratelor legende despre autohtonii iviţi „direct din pământ“, în realităţile arheologic-istorice despre cel mai mare / vechi popor european, ori, după cum suntem încredinţaţi de Herodot, în ***Istorii*** (V, 3), dacă ne raportăm la Eurasia, al doilea, «după neamul Indienilor [/ Chinezilor]», constatăm, pe de o parte (1), că **Poporului Pelasg > Valah** îi corespunde – dintre orizonturile anilor 30 000 şi 8175 î. H. – o impresionantă unitate religios-culturală şi, fireşte, lingvistic-pelasgă, de la Atlantic / Asturia, până la Volga / Marea Hârcană (Caspică), şi, pe de altă parte (2), că **Seminţia Pelasgilor** se înrăzăreşte prin vitrege imperii şi istorii în destoinic-blândul **Popor al Pelasgimii > Vlàhimii** din contemporaneitate.

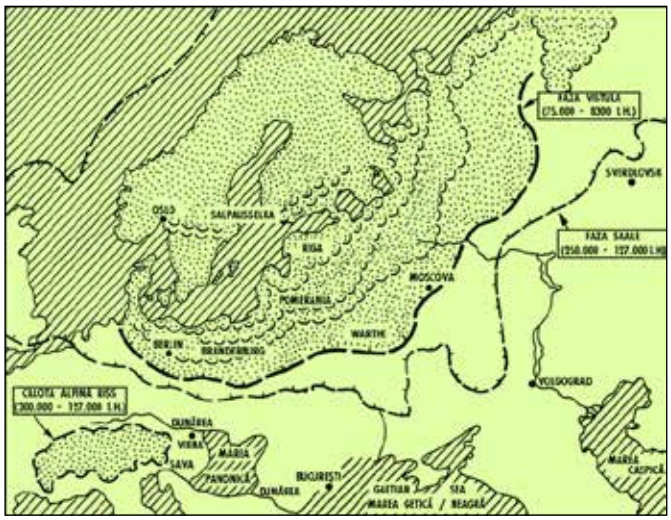

Fig. 1. Restrângerea ariei *glaciaţiunii* **Riss** / **Saale** – **Würm** / **Vistula** dinspre Marea Mediterană / Alpi către Marea Baltică „într-un culoar“ de unitate religios-culturală euro-pelasgă > valahă *Asturia* / *Atlantic* – *Volga* / *Marea Caspică* (PTSâg, 59).

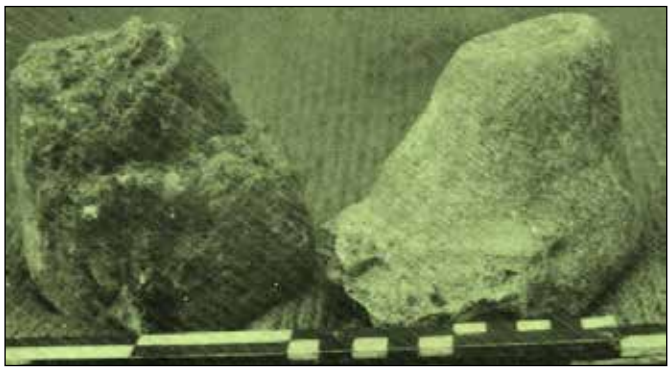

Fig. 2. Stalagmitele unde „s-au scobit“ de către Pelasgul de Gorj din Peştera Cioara-Boroşteni (Dacia-de-România), în orizontul anului 80 000 î. H., vase / blide pentru prepararea ocrului roşu (*apud* CMar, XIII).

II) „Niobe decide o etnogeneză“ a Pelasgimii > Valahimii vectorizată între *Homo pelasgiensis-olteniensis*, *Homo neanderthaliensis* şi *Homo cro-magnonensis*. Dacă prin „etnogeneză“ nu trebuie neapărat să înţelegem naşterea dintr-un „binom“ a

unei etnii, a unui popor, căci toate popoarele s-au născut în acelaşi timp (în „prim-timpul: T-1“) pe planeta Pământ şi îşi fac dispariţia tot deodată (în „secunda vreme: T-2“), ci, mai degrabă, un dialectic proces foarte complex de „litificare“, de „fuzionare“ / „sinteză“ a cel puţin patru elemente fundamentale: cel etnic-propriu-zis („ca diversitate în unitate“), cel lingvistic, cel mitosofic / religios şi cel cultural / civilizatoriu.

Şi actanţii „euro-Pelasgi“ – pe segmente temporal-spiralice între Pământ / Peşteră şi Cer / Ceruri, cu extremităţile bine îmbucate / sudate, după cum se atestă arheologic – nu pot fi decât trei: *Homo pelasgiensis-olteniensis* (2 000 000 – 700 000 / 400 000 î. H.), *Homo neanderthaliensis* (430 000 – 30 000 î. H.) şi *Homo cro-magnonensis* (30 000 – 10 000 î. H.).

Homo pelasgiensis-olteniensis se relevă în *Pebble culture*, după cum se ştie, graţie săpăturilor arheologice făcute în anul 1962 de C. S. Nicolăescu-Plopşor (1900 – 1968) în zona „Valea lui Grăunceanu“, din satul Bugiuleşti, comuna Tetoiu, judeţul Vâlcea (Dacia-de-România), de unde s-a scos la lumină un bogat depozit de diverse resturi fosile, datând dintre orizonturile anilor 2 000 000 şi 1 700 000 / 400 000 î. H.: ecvidee (*Equus stenonis*), girafe (*Macedoniterium martini*), rinoceri (*Dicerohinus sp.*), un proboscidian (*Archidiskodon meridionalis*), primate cercopithece (*Paradolicopithecus arvenensis*), cervidee (*Eucladoceros*, *Cervus philisi*, *Croizetoceros ramosus*), castori (*Castor plicidens*, *Trogontherium cuvieri*), carnivore (*Nyctereuctes megamostoides*, *Ursus etruscus*, *Crocuta perrieri*, *Homotherium crenatidens*, *Megantereon megantereon*, *Felis / Lynx issiodorensis*, *Felis toscana*, *Meles sp.*) ; s-au identificat şi **resturi fosile de maimuţe catarrhiniene** terestre (*Paradolicopithecus arvernensis*) **şi de hominizi de tip** *Australopithecus* (*Paradolicopithecus geticus*, *Australanthropus olteniensis* – varietate de *Australopithecus / Homo labilis* etc.) ; resturile fosilifere de la Valea lui Grăunceanu-Bugiuleşti, provin de la peste 30 de specii de mamifere (carnivore, ierbivore şi rozătoare), vânate şi consumate de antropoizi de tip *Australopithecus*, în zona descoperirii (cf. DVDac, 7). Reamintim Distinsului Receptor că *Australopithecus habilis* se distingea printr-o înălţime de 1,40 m, având o greutate de 40 kg şi o capacitate a cutiei craniene de 800 cm^3 ; însă *Australopithecus erectus* atingea înălţimea de 1,50 m, greutatea de 50 kg şi o capacitate a cutiei craniene de la 900 cm^3 până la 1300 cm^3 etc. Între orizonturile anilor 700 000 şi 500 000 / 400 000 î. H., s-a înregistrat în universul hominizilor de tip Bugiuleşti / Valea-lui-Grăunceanu şi „cea mai mare revoluţie planetară“: *cuplarea aparatului fonator la creier*, ivindu-se astfel *Homo sapiens* drept *Homo pelasgiensis-olteniensis* (cf. PTIr, I, 26 sq. / 225 sqq.). Cu capacitatea cranianǎ de 1450 cm^3, cu înălţimea bărbaţilor de 1,65 metri şi a femeilor de 1,55 m, *Pelasgul* / *Omul de Neanderthal* avea «relaţii sociale şi de comunicare conceptuală, orală sau simbolică» (CMar, 12), «un limbaj elaborat» şi «cultul osemintelor / craniului», utiliza ocrul roşu în practicile funerare, dintr-o credinţă în „re-înviere“ etc. (v. *supra*, fig. 2 / *infra*, fig. 3).

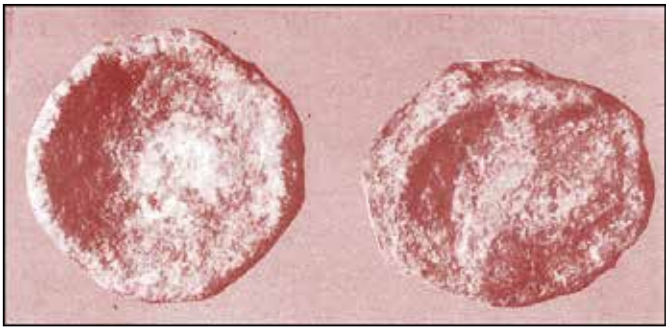

Fig. 3. „Blide“ folosite la prepararea ocrului, în Peştera Cioara-Boroşteni (Dacia-de-România), de pe la anul 80 000 î. H. (v. *supra*, fig. 2 – *apud* CMar, XII).

Între orizonturile anilor 35 000 şi 25 000 î. H., în Europa îşi face apariţia *Pelasgul* / *Omul de Cro-Magnon*, întrunind caractere apropiate de ale oamenilor de azi ; avea statură înaltă – bărbatul, în jur de 1.70 m ; femeia, de 1,60 m ; «era robust, cu membre puternice, dolicocefal (< *dolichos,* „alungit“ + *kephale*, „cap“), cu capacitate cranianǎ medie de 1590 cm^3, cu nas îngust, cu orbite joase etc. ; antropologii apreciază că tipul de Cro-Magnon a fost bine reprezentat în pleistocenul superior, atât sub forma sa clasică, dar şi ca variante ; el este dovedit ca prezent în Europa, Asia şi Africa ; tipul *sapiens* se caracterizează printr-o mare variabilitate morfologică ; [...] torusul supraorbital a dispărut ; faţa este, în general, ortogonală, iar mandibula, mai gracilă, prezintă un menton ; pe plan psihic, neantropii continuă linia evolutivă a neanderthalienilor, ridicând pe trepte superioare confecţionarea de unelte, cultul focului etc.» (PPer, 219).

Din „hibridarea“ / „metisarea“ multimilenară *a Omului de Bugiuleşti*, *de Neanderthal* şi *de Cro-Magnon*, între orizonturile anilor 700 000 şi 10 000 î. H., a rezultat *Euro-Pelasgul*, *creatorul unităţii culturale şi lingvistice paleolitice*, *de la Atlantic / Asturia*, *până la Volga şi Marea Caspică*

/ *Hârcană*, caracterizându-se printr-o cutie cranianăasemănătoare celei de la oamenii de azi, variind între 1600 şi 2000 cm^3, prin înălţimea bărbaţilor, între 1,70 m şi doi metri, iar a femeilor, în general, de l,67 m.

Euro-Pelasgul – peste „culminaţiile glaciaţiei Würm“ (v. *supra*, fig. 1), peste „oscilaţia climatericăAlleröd“ şi peste „ultimul episod de răcire“ Dryas (cf. DAGI, 150 / CMar, 16) – este făuritorul culturilor *aurignaciană*, *gravettiană*, *solutreană*, *magdaleniană* etc., cu vectorizări semantic-sincretice din *realismul rupestru-animalier* în *realismul abstract-simbolic*, ajungând – după vreo douăzeci de milenii şi mai bine (v. *infra*, fig. 4) – la „mitogramă“, „pictogramă“, „ideogramă“, la scrierea euro-pelasgă > valahă. O dată cu intrarea în holocen, de prin orizontul anului 8175 î. H., această arie / unitate culturală arhaic-europeană / pelasgă s-a extins spre cunoscutu-i „apogeu neolitic“ (cf. PTIr, I, 29 – 35).

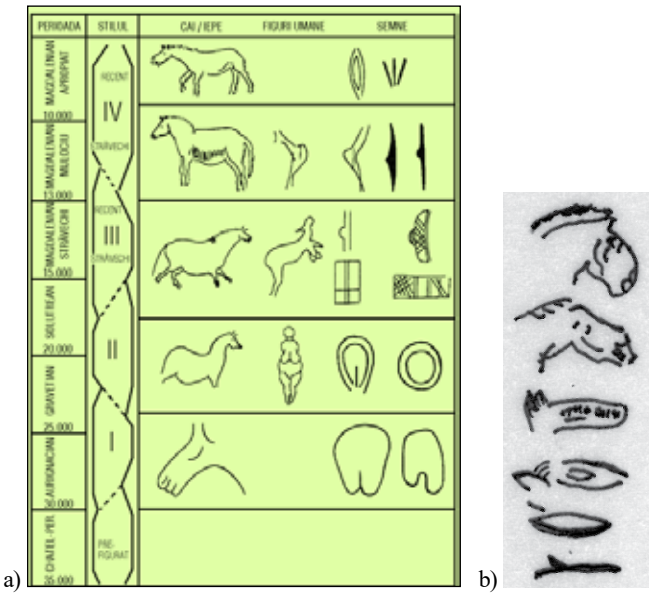

a) b)

Fig. 4. Euro-Pelasgia – 20 de milenii de la *realismul rupestru-animalier*, la *realismul abstract / simbolic* (a), de la „Iapă cu mânz în pântec“ (b), la *ideogramă* / semn (*apud*, GRP, 96 – „reconstituire“: R. B. Carbalo).

III) Euro-Pelasgia (30 000 – 8175 î. H.) ca unitate religios-culturală dintre Asturia şi Volga / Marea Caspică, temelie a limbii pelasge > valahe, a familiei limbilor euro-indiano-pelasge (impropriu numită familia limbilor romanice). Din orizontul aurignacian al anului 30 000 (cf. GRP, 88 / v. *supra*, fig. 4) şi până în orizontul magdaleniano-pelasg al anului 8175 î. H. (când se datează mitograma incizată pe falanga de ecvideu descoperită la Cuina-Orşova Daciei-de-România – cf. DVDac, 16 / v. *infra*, fig. 5), de la Atlantic până la Marea Hârcană / Caspică (dar şi cu „ecouri“ până în „sanctuarul cu mamut pictat“ din Peştera Kapova-Urali / Rusia), de la Marea Baltică, până la Marea Mediterană, Marea Getică / Neagră, Munţii Caucaz, a existat o impresionantă arie culturală, o sublimă unitate de *manifesatare religioasă* / *sincretic-lingvistică*, de la „scena bizonilor“ (v. *infra*, fig. 11) „fixată“ în plafonul sanctuarului din Peştera Altamira (Spania), ori de la sacra alegorie, „Bizon, vânător doborât şi găinuşă psihopompă“, din Peştera Lascaux (Franţa – v. *infra*, fig. 9-a), indiscutabil / incontestabil, până la „*Leoaică, găinuşă psihopompă şi cavaler ucis*“ (v. *infra*, fig. 7-a, b), din sanctuarul Peşterii Cuciulat, până la „*Zână / Zeiţă-Gaie-Dunăreană şi scară la cer*“ (v. *infra*, fig. 8) din sanctuarul Peşterii Chindiei (Dacia-de-România) etc.(cf. GRP, 66 sqq. ; CMar, 86 sqq.).

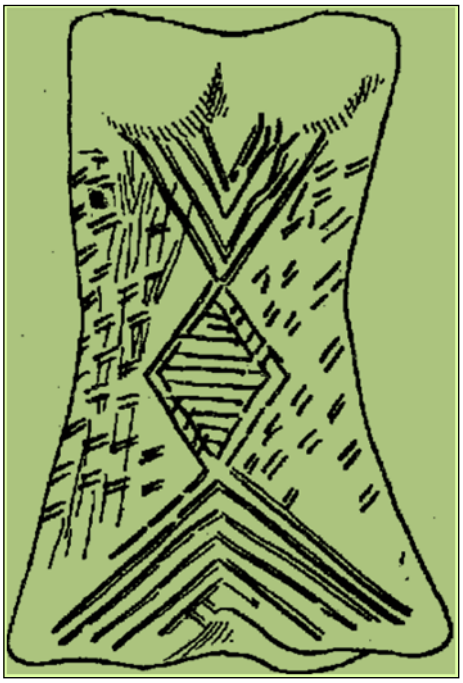

Fig. 5. Ideograma *hierogamiei* (rombul) între „ideogramele“ incizate „pe faţa“ falangăi de ecvideu din orizontul anului 8175 î. H., de la Cuina / Dacia-de-România (*apud.* DVDac, 129).

Cercetând „culturile“, „arta rupestră euro-pelasgă“, „religiile preistoriei“, dintre orizonturile anilor 30 000 şi 9000 î. H., André Leroi-Gourhan a fost unul dintre primii ce au evidenţiat «extraordinara unitate a conţinutului figurativ» (GRP, 85), permanenţa, persistenţa, «continuitatea reprezentărilor în spaţiu şi timp», „din Asturia până la Volga / Marea Caspică“, unitate „culturală pelasg- > valah-demografică“ (v. *infra*, fig. 6), unitate ce a antrenat prin milenii şi o limbă comună, *limba pelasgă > valahă*, evident, având un lexic redus la strictul necesar al universului comunicării de atunci, *limbă pelasgă > valahă* îmbogăţindu-se mereu, de la intrarea în holocen, diversificându-se geografic-lingvistic, de la un

mileniu la altul, înrămurându-se (în spaţiul Euro-Pelasgimii > Valahimii) în familia celor nouă limbi pelasge – *Valàha* propriu-zisă, sau *Dacoromâna*, *Italiana*, *Reto-romana*, *Sarda*, *Provensala*, *Franceza*, *Catalana*, *Spaniola* şi *Portugheza* („familie“ cunoscută specialiştilor – pentru că mai toată aria Euro-Pelasgiei a făcut parte din marele şi îndelungatul Imperiu Roman – prin sintagma „familia limbilor romanice“, sintagmă ce nu se justifică prin semnificat, de vreme ce unele popoare din nordul Africii, din Asia Mică şi din Europa – ca, de pildă, cel Arab, cel Ebraic, cel Egiptean, cel Grec şi altele –, au stat în jugul respectivului imperiu chiar mai mult decât popoarele ce respiră astăzi „geografia“ / „relieful“ de Cuvânt din cele nouă limbi pelasge, fără a fi obligate să intre în „familia triburilor de graiuri ale Romei“ ; şi mai trebuie reţinut că însăşi latina vulgară este o limbă pelasgă > valahă, atât prin Etrusci, cât şi prin marea „seminţie“ central-italică a Pelasginilor / Peligînilor (Pelignilor), din care s-a ivit şi marele poet, Ovidiu, exilatul Romei la Tomis (azi, în Dacia-de-România).

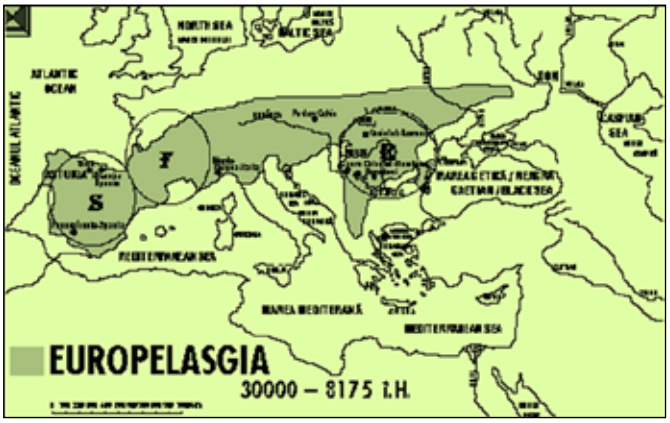

Fig. 6. *Euro-Pelasgia* – aria unităţii religios-culturale şi a unităţii lingvistic-*pelasge* dintre orizonturile anilor 30 000 şi 8175 (R = „cercul“ Daciei-de-România ; F = „cercul“ Franţei ; S = „cercul“ Spaniei – v. *infra*).

Dintre anii 30 000 şi 9000 / 8175 î. H., «extraordinara unitate a conţinutului figurativ» – relevată de André Leroi-Gourhan, din Asturia până dincolo de Volga – se datorează, îndeosebi, capacităţii de conservare şi, astfel, de transmitere către noi, a majorităţii „pieselor“ care se constituie în neasemuitul tezaur religios-cultural paleolitic / mezolitic din peşterile Euro-Pelasgiei. „Ieşirea“ euro-Pelasgului > Valahului din „laboratorul-peşteră“ spre a intra în epoca nouă, a *holocenului*, este deja „specializată“: în „producător de unelte“, în vânător / pescar, ori culegător, sau ca „om religios“.

Cea mai mare „densitate“ de peşteri cu „monumente ale artei rupestre“ se află în cele trei cercuri (pe hartă: **R**, **F**, **S** – v. *supra*, fig. 6):

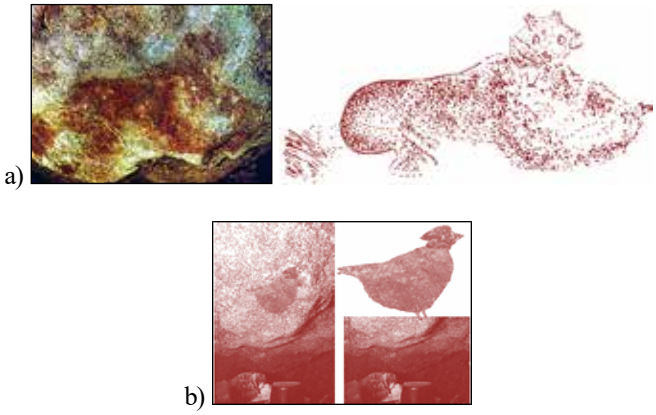

Fig. 7. *Leoaică* (a) şi *găinuşă psihopompă* (b) – picturi rupestre în ocru-sângeriu din orizontul anului 15 000 î. H., conservate sub o crustă subţire de calcit, în Peştera Cuciulat (Dacia-de-România).

(1 / **R**) din Dacia-de-România – Baia de Fier, Cioara-Boroşteni (v. *supra*, fig. 2 / 3), Limanu-Mangalia, Peştera Chindiei (*infra*, fig. 8), Peştera Coliboaia, Peştera Cuciulat (*supra*, fig. 7), Peştera Muierilor, Peştera Oilor (Vai[vo]dei), Polovragi / Defileul Olteţului, Runcu etc. ;

Fig. 8. *Zână* / *Zeiţă-Gaie-Dunăreană şi „scară în cer“*, pictură rupestră în ocru roşu, din orizontul anului 9000 î. H., din Peştera Chindiei (Dacia-de-România – *apud* CMar, c-f-4).

(2 / **F**) din Franţa – Ariège (Bedeilhac, Niaux), Dordogne (Gard-Chabot, La Grèze, Saint-Eulalie), Font-de-Gaume (*infra*, fig. 9-b), La Madeleine, La Mouthe, Lascaux (*infra*, fig. 9-a), Les Combarelles, Pair-non-Pair / Gironde, Tarn-et-Garonne (Bruniquel), Trois Frères etc.;

a)

b)

Fig. 9. *Bizon*, *vânător doborât şi găinuşă psihopompă* (a) din Peştera Lascaux / (b) *Bizon* – „pictură“ din Peştera Fonte-de-Gaume (Franţa – *apud* CMar, XX).

şi (3 / **S**) din Spania – Altamira (v. *infra*, fig. 11), Calapata (v. *infra*, fig. 10), Cogul-Larida, El Castillo, El Pendo, Las Monedas, Minateda, Montespan, Ternel (Val del Charco del Aqua Amarga), Tortosillas-Valencia,Vieja-Alpera (Albacet) etc. (cf. GRP, 11 – 144 / CMar, 20 – 186).

Fig. 10. Pictură în ocru roşu-închis din Peştera Calapata (Spania); sub cornul drept al cerbului se află ideograma „pereche de cervidee“.

La „debutul“ ***holocenului***, era în care ne aflăm şi astăzi, din orizontul anului 8175 î. H. încoace, euro-Pelasgul – de la Peştera Altamira (din Pirinei-Spania) şi până la Peştera Kapova (din Urali-Rusia) – are tăria de a-şi tăia „legătura ombilicală“ cu multimilenarul laborator-peşteră şi de a „gravita“ pe orbite de raze mai mari ori mai mici în jurul „sanctuarului din peştera-mumă“ numai în clipa descoperirii „sanctuarului la purtător“, odată cu „metamorfozarea“ realismului rupestru-animalier în realism abstract / simbolic, în mitograme / pictograme, în ideograme / „hieroglife“, în semnele (atotsubstituitoare – v. fig. 4, 5, 10).

Fig. 11. „Scena bizonilor“ din plafonul Peşterii Altamira (Spania – *apud* CMar, XIV).

IV) Pelasgia de Centru, sau „Old European Civilization“ (8175 – 4400). După retragerea dincolo de Marea Baltică a glaciaţiunii Riess-Wurm (v. *supra*, fig. 1 / harta *Euro-Pelasgia şi restrângerea ariei glaciaţiunii...*), o dată cu intrarea în holocen, din orizontul anului 8175 î. H. încoace, marea unitate religios-culturală de la Atlantic / Asturia la Don / Volga, căreia îi corespundea, firește, şi o unitate lingvistic-pelasgă, s-a fragmentat în trei subunităţi (v. *infra*, fig. 3) ce s-au dezvoltat în direcţii „originale“: *Pelasgia de Vest* – de la Atlantic până în Alpi, *Pelasgia de Centru* – de la Alpii Răsăriteni şi Sardinia până la Nipru şi Marea Getică / Neagră, de la Carpaţii Nordici şi Marea Baltică dintre Oder şi Neamuna, până în Sicilia, Creta şi Marea Thraciei, şi *Pelasgia de Est* – de la Marea Thracică, Marea Getică / Neagră şi Nipru, peste Masageţia dintre Don, Volga, Marea Caspică şi Munţii Caucaz, peste mai toată Peninsula Anatoliei, până în insula Cipru.

Şi aria neolitică a *limbii pelasge* înregistrează „înrămurarea“ tridirecţional-dialectală: o *ramura-dialectal-pelasgă de vest* (viguroasă, corespunzând Pelasgiei de Vest), o *ramura-dialectal-pelasgă-pivot* (a permanenţei, corespunzând Pelasgiei de Centru) şi o *ramura-dialectal-pelasgă de est* (azi, foarte „firavă“, „aproape dispărută“, corespunzând Pelasgiei de Est).

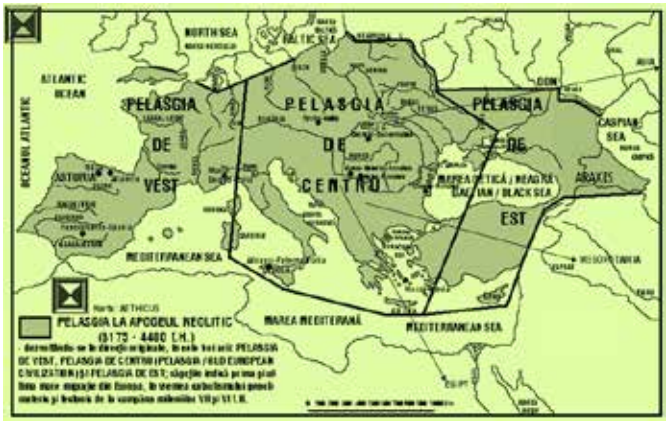

Fig. 12. Euro-Pelasgia la „apogeul neolitic“ (8175 – 4400 î.H.) şi fragmentarea cauzată de migraţiile („valurile“) populaţiilor-kurgan dintre 4400 şi 2800 î. H. (cf. GCiv, 226) în Pelasgia de Est (Pelasgo-Massageţia), Pelasgia de Centru / Old European Civilization şi Pelasgia de Vest.

Între anii 30 000 şi 8175 î. H., s-a petrecut înfăşurarea semantic-sincretică a semnelor din sanctuarele peşterilor, evoluând în scrierea pelasgă > valahă pictografică / ideografică, bine articulată, ca în „Mito-textul hierogamiei Tatălui-Cer şi Mumei-Pământ“ de la Cuina-Orşova, din anul 8175 î. H. (Dacia / România – v. *supra*, fig. 5), ca în inscripţiile de pe „Statueta Moşului / Tatălui-Cer“ şi de pe pidestalul acesteia, de la Ocna Sibiului (cu datare în cumpăna mileniilor al VIII-lea şi al VII-lea î. H.), ca în mito-textul de pe „Tăbliţa-Soare de la Tărtăria-Ardeal“, din anul 5300 î. H. (v. *infra*, fig.15) etc.

Fig. 13. Semne ale sacrei scrieri pelasge inventariate de Marija Gimbutas «de pe figurine, vase de cult şi alte obiecte rituale aparţinând civilizaţiei Turdaş-Vincea» (GCiv, 66).

Cercetând *Pelasgia de Centru* ca *Old European Civilization*, pe un segment temporal de trei milenii şi jumătate, de la anul 7000 până la 3500 î. H., Marija Gimbutas inventariază şi «câteva din semnele liniare ale scrierii» pelasge > valahe, semne / ideograme «care apar pe figurine, pe vase de cult şi pe alte obiecte aparţinând culturii / civilizaţiei Turdaş-Vincea» (v. *supra*, fig. 13), întocmind şi un *Glosar de simboluri* (GCiv, 79 – 82), graţie căruia poate fi stabilită în mare măsură „vectorizarea“ semantic-sincretică a mitotextelor transmise din *Pelasgia de Centru* / *Old European Civilization*.

Din universul pelasgului carpato-dunărean, trăitor în orizontul de debut holocenic al anului 8175 î. H., este impresionant „Mito-textul despre hierogamia Tatălui-Cer şi Mumei-Pământ“, incizat pe o şlefuită falangă de cal („sanctuar la purtător“), descoperită la Cuina-Orşova (Dacia-de-România); „ideogramele“ de pe această falangă de cal *se vectorizează semantic-sincretic astfel***:**

«Bine-Cuvânt Mumei-Pământ şi Tatălui-Cer, din Munte în Matcă, pe unde sacra lor nuntire îşi arată mirifica rodire, de la perechile de cornute întru frăţie şi hrană, la perechile oamenilor, cu spor...! Chiar dacă ne petrecem (mă petrec) din lumea asta, la vreo rea vânătoare, vamă s-a dat zeiţei-Gaie / Pajură, din cerbii-mbrădaţi, pentru lunga călătorie din creierul Muntelui, prin cele cinci ceruri din Bradul Zânelor / Lumilor ! Iar după replămădire / renaştere într-al nunţii (hierogamiei) cer, graţie Mumei-Pământ şi Tatălui-Cer, zeiţa-Gaie / Pajură (Barză) readuce-ne-va (mă va readuce ca „Făt-Frumos“) în această lumină prin celelalte patru ceruri ale Bradului „Coborâtor“ ; şi bucura-ne-vom (mă voi bucura) încă o dată de droaia cornutelor / cervideelor din păduri / câmpuri, prinzând rod în murmurul ploilor / apelor celor Nouă Ceruri...!» (PTIr-797, 9).

Pelasgia de Centru este de fapt *Old European Civilization* cu mai profunde „limite spaţio-temporale“

(conceptul de ***Old European Civilization*** a fost pus în circuit de Marija Gimbutas − de la Universitatea din Los Angeles / California − în 1971, la al VIII-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Preistorice şi Protoistorice de la Siggidun / Singidunum − azi, Belgrad-Serbia).

Prin *Pelasgia de Centru* / *Old European Civilization* se înţelege o formaţiune istorică, debutând între orizonturile anilor 10 000 şi 8175 î. H., cu dezvoltare / înflorire până în orizontul anului 4400 (în bazinul fluviului fundamental al planetei, Dunărea, bazin considerat „arie-nucleu“), şi cuprinzând în sfera-i ţinuturile ce, pe harta Europei de azi, aparţin Albaniei, Austriei, Bulgariei, Cehiei, Croaţiei, Elveţiei, Greciei, Herţegovino-Bosniei,

Italiei, Lituaniei, Macedoniei, Moldovei-Basarabe, Muntenegrului, Poloniei, României, Serbiei, Slovaciei, Sloveniei, Turciei, Ucrainei şi Ungariei, „extremitatea sudică“ fiind marcată de insulele Sardinia, Sicilia, Creta, Cipru etc., circumscriind şi părţile ponto-anatoliano-egeene, de la vestul Ankarei (cf. GCiv, 51 sqq.).

Pelasgia de Centru / Old European Civilization a înregistrat o impresionantă „revoluţie neolitică“, apariţia celei mai vechi scrieri de pe planetă (dintre anii 8175 şi 5300) ; surprinde prin arhitectura templelor de la **Căscioarele** (Dacia-de-România), **Cranon** (Grecia), **Gradeşniţa** (Bulgaria), **Porodin** (Macedonia), **Parţa** (Dacia-de-România), **Popudnia** (Ucraina), **Sarmisegetusa** (Dacia-de-România) etc. (cf. GCiv, 106 sqq.) ; panteonul Pelasgiei, din Cogaion (Carpaţii Meridionali, Dacia-de-România), avea în „panoul central“ puternicul cult al lui Samasua > Samas („Soare-Moş“ / „Tatăl-Cer“), constelându-se în „primele patru conducătoare“, din cele două perechi sacre: **Samasua > Samos** („Soare-Moş“ / „Tatăl-Cer“) **– Dacia > Dochia** (Terra Mater / Muma-Pământ), ca **pereche primordială**, şi **So-Ares** (Soare-Tânăr / Războinic) **− Luna** („Sora Soarelui“ / Cosânzeana, Dochiana), ca **secundă pereche sacră**, marcând mai târziu (pe la anul 1600 î. H.) structura (doctrina / dogma) tetradică / tetraontică a Zalmoxianismului.

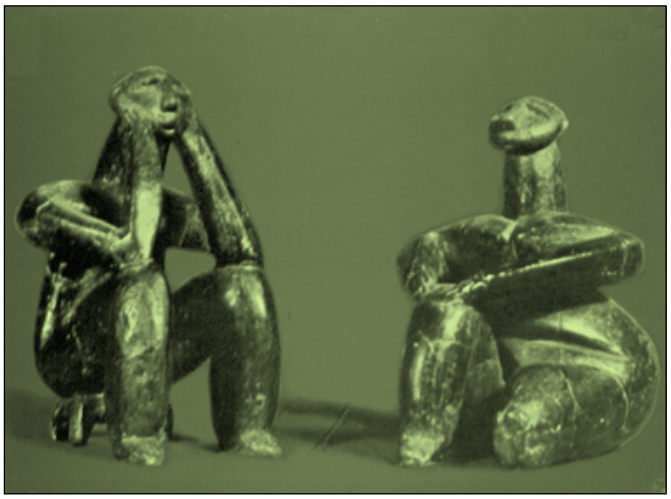

Fig. 14. *Perechea Primordială* sau *Gânditorul Ponto-Dunărean şi Soţia-I*, ceramică descoperită de arheologi la Hamangia-Cernavodă (Dacia-de-România).

Între capodoperele sculpturale ale acestei vârste arhetipal-civilizatorii, iradiază semantic-sincretic, fără echivalent, de dincolo de „realismul abstract / simbolic“, specific nu numai civilizaţiei pelasge > valahe de centru, *Perechea Primordială*, sau *Gânditorul Ponto-Dunărean şi Soţia-I* (v. *supra*, fig. 14), două statuete ceramice din orizontul anului 4530 î. H., descoperite în necropola de la Cernavodă (Dacia-de-România), *Statueta Zeiţei Fertilităţii / Fecundităţii de la Dunăre*, din acelaşi spaţiu, *Statueta Zeiţei-Gaie de la Vădastra* etc. Pelasgul dintre orizonturile anilor 8175 şi 6000, după cum certifică arheologia, era bine înrădăcinat / sedentarizat în întreaga arie − cu tot bazinul Dunării în „centru“ −, trecând de la stadiul culegătorului / vânătorului (pescarului), la ocupaţiile fundamentale de agricultor şi păstor. Îşi îmbogăţeşte universul de idei / credinţe religioase cu „primele patru conducătoare“ în „panoul central“. Şi în concordanţă cu acestea, i se dezvoltă limbajul, lexicul, „mitosofia“, despre care aduc mărturie capodoperele ceramice, sculpturale, neolitice, din interiorul „realismului“ abstract / simbolic. Totodată observă *interdependenţa Pământ-Cer* (în seama Perechii Primordiale şi a secundei perechi sacre), ciclurile cosmice, acumulează informaţii bogate despre cele bune şi despre cele rele, teluric-celeste, învaţă a se tămădui / vindeca şi cu ajutorul plantelor medicinale, la distanţă mai mică ori mai mare de izvoarele / bălţile (lacurile) din puterile „zeilor-medici“. Sporeşte categoria privilegiată şi în orizonturile peşterii, categoria „specialiştilor“ în tămăduiri, a „vracilor“, a „intermediatorilor“ dintre „zeii / zeiţele-medici“ şi oamenii răniţi / bolnavi. Din mirifica matcă − a fluviului Dunărea – Pelasgul > Valahul, vectorizându-şi fiinţa spre ceruri, descoperă muntele sacru, **Cogaionul**, „bază a subcelestului“.

Înainte de cataclismul tectonic (ridicarea cu 40 / 180 m a plăcii tectonice a Mării Negre) şi geo-climateric, din orizontul anului 7540 î. H., când a fost submersă Câmpia Dunării de Jos în apele mării (când s-a rupt / format şi „trecătoarea“ Bosforului), când neamuri pelasge> vlalhe − o parte – dezrădăcinatu-s-au şi au pornit-o spre Asia şi Africa

(prima / „ultima“ migraţie propulsată de neoliticul Europei în Asia, cu „ordinea“ dichotomică Vir / „Yang“ şi Femina / „Yin“, remarcată şi de André Leroi-Gourhan, în dispunerea reprezen-tărilor sacre din sancuatrele peşterilor paleoliticului Europelasgiei (cf. GRP, 107 sqq.),

ducând cu ele şi elementele de civilizaţie / cultură pelasgă > valahă, inclusiv scrierea, dar şi la oarecare distanţă / vreme de la respectivul „potop sărat“, când centrul sacru, Cogaion, „s-a mutat“ din Munţii Bucegi, de lângă „punctul seismic“ al Vrancei, în muntele terasat al Sarmizegetusei

(stratul cel mai profund de civilizaţie pelasgă > valahă de la Sarmizegetusa descoperit de arheologi se datează în orizontul anului 6000 / 5900 î. H.),

Pelasgia de Centru era un adevărat „eden neolitic".

Arheologii / istoricii evidenţiază în aria *Pelasgiei de Centru / Old European Civilization* dintre orizonturile anilor 8175 şi 4400 î. H. înflorirea culturilor: *Aziliană*, *Sauvteriană*, *Tardenoaziană*, *Aceramic-Schela Cladovei*, *Protoseskl*o, *Lepenski Vir*, *Protoseskl*o*-Cârcea*, *Protoseskl*o*-Gura Baciului, Protoseskl*o*-Nistru / Bug, Karanovo I – III, Criş-Starcevo, Criş, Starcevo, Linear*, *Linear-Criş*, *Linear-Alföld*, *Turdaş*, *Turdaş-Vincea*, *Vincea A*, *B*, *C*, *Dudeşti*, *Vădastra*, *Boian I − V*, *Hamangia*, *Tisa*, *Precucuteni I − III*, *Tripolie A*, *Szakalhat Bukk*, *Lengyel* etc (cf. CMar, 16 / GCiv, 262).

Cum dialectele / graiurile se armonizează în întregul unei limbi, tot aşa se armonizează culturile de mai sus ca „dialecte" / „graiuri" în **întregul civilizaţiei pelasge** ca *Old European Civilization*. Individualizarea tot mai accentuată a civilizaţiei pelasge > valahe − între civilizaţiile arhetipale − a început în cadrul „realismului" semantic-sincretic abstract / simbolic, evoluţia într-o direcţie originală putând fi urmărită într-un orizont Precriş / Protoseskl*o*, prin culturile carpato-dunărene, cum *Schela Cladovei* (Dacia Nord-Dunăreană / România), *Lepenski Vir* (Dacia Sud-Dunăreană / Serbia) etc. (cf. DVDac, 16 sq.), prin descoperirile arheologice de la Cârcea, Gura Baciului, Ocna Sibiului (Dacia-de-România), Donja Branjevina (Serbia) etc. În lumina mai recentelor descoperiri arheologice şi a „datărilor radio-carbonice", se poate afirma cu mai mare certitudine că în perioada de înflorire a civilizaţiei pelasge > valahe, existau aşezări urbane şi sate „aglomerate", «putând să aibă până la 1000 de locuitori», cu „case rectangulare", „apărate de şanţuri sau de ziduri", cu „centre" de cult, indicând „o viaţă religioasă organizată" şi «structuri foarte dezvoltate ale ceremonialului» (GCiv, 51 / 263).

Pelasgii > Valahii se ocupau, începând din orizontul anului 8175 î. H., cu cultivarea cerealelor, cu creşterea vitelor (avem în vedere, în primul rând, cultura Schela Cladovei – cf. GCiv, 267 / DVDac, 19), cu extragerea şi prelucrarea aramei – de prin mileniul al VI-lea î. H., îndeosebi, din Ardeal / Carpaţi (Dacia Nord-Dunăreană / România) şi din Balcani.

Între 5500 şi 3500 î. H., în regiunea egeeană, «produsele din cupru nu sunt cunoscute», ceea ce înseamnă că difuzarea obiectelor din acest metal nu s-a făcut dinspre Marea Egee, dinspre insulele şi ţărmurile acesteia, spre centrul carpato-dunărean al Pelasgimii > Valahimii, ci invers, dinspre carpato-balcanici, din Pelasgo- > Valaho-Dacia, spre regiunea egeeană şi mai departe (cf. GCiv, 63). Folosirea cuprului în Pelasgime > Valahime, cunoaşterea principiului reducerii unor minereuri cuprifere (la Schela Cladovei, la Moldova Nouă – Dacia-de-România) datează încă de la cumpăna mileniilor al VIII-lea şi al VII-lea î. H. Dar despre veritabile centre ale metalurgiei cuprului şi aurului în aria-nucleu a Pelasgimii > Valahimii nu poate fi vorba decât după anul 5500 î. H., antrenând în miraculoasa lume a metalelor majoritatea culturilor ante-cucuteniene, începând cu Turdaş-Vincea. Obiecte de aramă deosebit de interesante aparţin complexului cultural Boian-Gumelniţa (Dacia-de-România).

Erau fabricate obiecte de podoabă, ace cu cap-spirală, topoare «turnate în tipare de lut ars» şi, din faza A-2 a culturii Gumelniţa, «se întâlnesc primele obiecte de aur ale eneoliticului pelasg (> valàh), tăiate din foi de aur...» (DVDac, 38).

Alături de agricultori şi păstori, se evidenţiază «specializarea în meşteşuguri», despre care grăiesc «remarcabilele realizări artistice şi tehnologice în producerea ceramicii: policromă, lustruită cu negru, canelată sau pictată cu grafit» ; «creşterea populaţiei este indicată de densitatea aşezărilor ; de exemplu, în arealele est-balcanic şi Cucuteni, sunt cunoscute câteva mii de aşezări şi necropole ; satele mari au evoluat spre aşezări urbane» (GCiv, 62).

Sanctuarul – în afara peşterii sacre – s-a relevat ca spaţiu ritual al unei colectivităţi pelasge > valahe, cu edificii consacrate divinităţilor protectoare, benefice, unde se petrec epifaniile / ocultările zeilor, ori în care aceştia îşi află sediul atoateprivegheto*r* şi din care omul poate obţine / păstra contactul cu divinitatea invocată.

Principalele sanctuare ale Pelasgimii > Valahimii au fost descoperite la **Caput Bubali / Parţa**-Banat, **Căscioarele**-Muntenia, **Poduri**-Moldova, **Ghelăieşti**-Moldova, **Truşeşti**-Bucovina (din Dacia Nord-Dunăreană / România), **Radingrad** (din Dacia Sud-Dunăreană / Bulgaria), **Sabatinovka-Bug** (Dacia de Est / Ucraina), **Popudnia** (Dacia de Est / Ucraina) etc.

În **panteonul** Pelasgimii > Valahimii se relevă peste milenii, graţie arheologiei şi tezaurului de mituri / miteme conservate în folclorul pelasg > valah direct din nucleu de la Old European Civilization: *Zeul-Balaur Cosmocreator / Moşul-Balaur*, cu ipostazele concomitent-genezice de *Fărtat* (Samasua > Samos / Dumnezeul Cogaionului, al Sarmisegetusei) şi *Nefărtat* (Nebeleizis / Gebeleizis, Dracul / Satana) ; perechea primordială: *Dacia* > *Dochia* (Muma-

Pământ) – *Samasua* > *Samos* („*Soare-Moş*“ / Tatăl-Cer), *Zeiţa-Gaie* (sau Baba-Gaia), *Zeiţa-Bufniţă*, *Zeiţa-Raţă*, *Zeiţa-Broască-Ţestoasă*, *Zeiţa-Ursoaică*, *Zeiţa-Vacă*, *Zeiţa-Ţesătoare*, *Zeiţa-Şarpe*, *Zeiţa-Agrară*, *Zeiţa-Fecundaţiei* / *Graviditǎţii*, *Zeiţa-Morţii* („Doamna Albă“), *Zeiţa-Apei-Lustrale Bifrons*, *Zeiţa-Peşte* („Sirena Dunării“), *Zeiţa* / *Fecioara-Dunării* şi altele (cf. GCiv, 82 sqq.).

Dintre riturile Pelasgilor > Valahilor conservate în mitologie / folclor, în sfera *mioritismului* („aspect“ folcloric al Zalmoxianismului, sau al „Creştinismului Cosmic“ – M. Eliade) se evidenţiază: *cultul craniului* – „*decapitarea rituală*“, *cultul* „*părţii*“ *din* „*întregul*“ *sacru / primordial* (*ca parte din persoana imolată*), *întruchipând divinitatea primordială*, „*tăierea*“ / „*luarea*“ *şi îngroparea capului*, *tăierea în bucăţi şi îngroparea părţilor trupului considerat în întregime sacru*, *dumicarea* / „*dimnicarea*“ *trupului*, *arderea pe rugul gropii rituale*, *aruncarea în ţăpi* („*ţăpuşte*“), *în suliţe* / *săbii*, *antropofagia rituală*, *lapotul bătrânilor*, *decapitarea rituală a propriilor conducători gentilici*, *trepanarea craniilor şi consumarea creierului* („*strămoşului mitic*“) *pentru însuşirea forţei regeneratoare a celui jertfit* etc.

Dintre *textele sacre ale* **Pelasgimii** > **Valahimii** – în afară de *Mito-textul hierogamiei Tatălui-Cer şi Mumei-Pământ* (v. *supra,* fig. 5), în afară de cele două mito-texte de pe *Statueta Moşului* / *Tatălui-Cer de la Ocna Sibiului* şi de pe *piedestalul* acesteia etc. –, mai amintim: *Mito-textul de pe fusaiola de la Fafos-Kosovska* (Dacia Sud-Dunăreană / Iugoslavia), *Inscripţia interioară de pe strachina de la Gradeşniţa-Vraţa* (Dacia Sud-Dunăreană / Bulgaria) etc.

Tăbliţa-Soare de la Tărtăria-Ardeal (Dacia-de-România), din orizontul anului 5300 î. H. (v. *infra*, fig. 15), cunoaşte următoarea vectorizare semantic-sincretică:

«(I) Lăsat-am arcul de războinic în seama Zeiţei-Gaie, căreia adusu-i-am ofrande, ca şi primelor patru conducătoare, în vreme ce mi-a înălţat / rotit Soarele deasupra ; (II) şi am cunoscut în schimb nunta (din cerurile Bradului Cosmic) cu Zeiţa Utu / Utya, Sora-Soarelui, despărţindu-mă de ochii (soţiei mele de pe pământ) şi trecând în lumea zeilor ; (III) jertfa-mi de sfânt trup, aninat în trei ţăpi, la rugul înalt, s-o bucuraţi când ochiul (vostru) zări-va pe apele tăriei barca Dumnezeului Samasua > Samos („Soare-Moş“ / „Zamoş“), în capul de-apus al crucii primelor patru conducătoare ; (IV) ca, prin cea de-a treia gaură-stea, sufletu-mi în faţă să-i stea, lângă el rostindu-mă, rostuindu-mă *Salumasua* (*Salumos* > *Salmoş* > *Zalmas* > *Zalmoxis*, „*Omul-Soarelui-Moş*“), apoi hărăzindu-mă vouă drept cap / rege întru spor / belşug la cornute, la grăunţe etc.» (TIr, 844).

Fig. 15. *Tăbliţa-Soare cu scriere pelasgă > valàhă din orizontul anului 5300 î. H.*, descoperită, între altele două, rectangulare, la Tărtăria (Dacia-de-România).

O altă „vectorizare“ semantic-sincretică a *Tăbliţei-Soare de la Tărtăria-Ardeal*, datorată sumerologului moscovit, Boris Perlov, sună în acelaşi spirit:

«Primelor patru conducătoare, întru cunoaşterea de chip a zeului Şane [Samasua > Samos, „Soarele-Moş“ / „Tatăl-Cer“], cel mai în vârstă / Moşul [Bătrânul / Înţeleptul, „Sa-lu-moş“ / „omul-Soarelui-Moş“, conducătorul / patriarhul / sacerdotul / preotul-suprem], în virtutea adâncei înţelepciuni, a fost ars, *El, Unul*.» (PJT, 3 [*Unul* devine *Sacrul Întreg Cosmic*, din seama lui *Uniilă, Marele Preot / „Lu“* – cf. VMR, 99 / 424]).

În orizontul anului 5300 î. H., Pelasgii > Valahii din Ardeal (Dacia-de-România, din aria Cogaionului / Sarmisegetusei), sacrificau / ardeau periodic, din cinci în cinci ani, după cum s-a reţinut prin „istorii“, pe Regele-Mare-Preot-al-lui-Samasua > Samos întru bunăstarea / prosperitatea agricultorilor, păstorilor, vânătorilor / pescarilor-dunăreni, din „ţările de munţi / râuri“ cogaionic-circumscrise: Ardealul, Crişana, Banatul, Oltenia etc., subordonate marelui centru administrativ-religios-războinic, „capitalei religioase“ cu templele / sanctuarele celor din panoul religios central (mai târziu, cu Sarmisegetusa, „fortul / tusa sâgilor regelui-zeu-medic, Sarmis“), după cum lasă a se înţelege şi celelalte două tăbliţe „scrise“, dar rectangulare, ce-l însoţeau pe rug ca talismane.

În orizontul anului 5300 î. H., Pelasgii > Valahii din „ţările de râuri / munţi“ circumscrise sacrului centru religios-militar-administrativ al Cogaionului / Sarmisegetusei aveau deosebita conştiinţă a jertfei lor întru unitatea de neamuri / triburi şi de teritorii aparţinând acestora – graţie lui Uniilă – unitate ce se constituie dincoace de orizontul anului 4400 într-o formaţiune statală a Pelasgimii > Valahimii. Sacrificiile umane ale conducătorilor / „regilor-zei-medici“ din Cogaion / Sarmisegetusa, dintre orizonturile anilor 5300 şi 1600 î. H. (până la *Reforma Zalmoxianismului*), au fost reale − reformatorul Salumasua > Salmas / Zalmas > Zalmoxis „ar fi fost al 741-lea rege-zeu-medic“ de urma a fi jertfit, dar care la „potrivitul timp“ a descoperit sacrul scenariu al trimiterii Mesagerului Celest prin aruncarea în trei suliţe / ţăpi...

Prof. dr. Ion PACHIA-TATOMIRESCU

BIBLIOGRAFIA SIGLATĂ şi nota semnalată prin asterisc
(cifra romană de după siglă indică volumul, unde-i cazul, şi cifra arabă relevă pagina de referinţă):

CMar = Marin Cârciumaru, «Mărturii ale artei rupestre preistorice în România» (cu o *Prefaţă*, de prof. dr. doc. Vl. Dumitrescu), Bucureşti, 1987.

DAGI = Josif Constantin Drăgan, Şt. Airinei, «Geoclima şi istoria», Bucureşti, Editura Europa Nova, 1993.

DDp = Nicolae Densuşianu, «Dacia preistorică» (text stabilit de Victorela Neagoe, studiu introductiv şi note de Manole Neagoe), Bucureşti, Editura Meridiane, 1986.

DVDac = Vladimir Dumitrescu, Alexandru Vulpe, «Dacia înainte de Dromihete», Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

GCiv = Marija Gimbutas, «Civilizaţie şi cultură» (traducere de Sorin Paliga ; prefaţă şi note de Radu Florescu), Bucureşti, Editura Meridiane, 1989.

GRP = André Leroi-Gourhan, «Les religions de la préhistoire» (5-e ed.), Paris, Presses Universitaires de France, 1986.

PJT = Boris Perlov, «Jivâie slova Tartarii» (traducere în limba valàhă de Lydia Löwendal-Papae), în «Noi Tracii» (Roma / Milano), III, 27, 1976, pp. 1 − 6.

PPer = Iustinian Petrescu, «Perioadele glaciare ale Pământului», Bucureşti, Editura Tehnică, 1990.

PTIr, I = Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», I / «Religii ale Euro-Pelasgiei, ale Daciei (Dacoromâniei): Din paleolitic şi neolitic, prin Zalmoxianism, până în „Creştinismul Cosmic“ al Valahilor (Dacoromânilor)», Timişoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / vol. I: 973-97530-5-1), 2001.

PTIr-797 = Ion Pachia Tatomirescu, «Textele sacre ale Vechii Europe», în «Renaşterea bănăţeană» (Timişoara, ISSN 1221 – 4051), nr. 797, 10 octombrie 1992, p. 9.

PTSâg = Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timişoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012.

VMR = Romulus Vulcănescu, «Mitologie română», Bucureşti, Editura Academiei Române, 1985.

* Variante ale acestui studiu − ori fragmente − au fost publicate în diferite ziare, reviste, volume etc.: (1) în suplimentul «Paralela 45» al cotidianului «Renaşterea bănăţeană» (Timişoara, ISSN 1221-4051), nr. 2393, din 23 decembrie 1997, p. 7 ; (2) în revista «Caietele Dacoromâniei» (Timişoara, ISSN 1224-2969), anul II, nr. 6 / 23 decembrie 1997 – 21 martie, 1998, pp. 1 – 24 ; (3) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», vol. I / «Din paleolitic / neolitic până în mitologia pelasgo-daco-thracică sau valàhică / dacoromână», Timişoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / 973-97530-5-1), 2001, p. 122 sq ; (4) în «Anuarul de martie» (Timişoara, ISSN 1842-0974 / ISBN 978-606-8125-03-9), anul al IV-lea, nr. 4, martie, 2009, pp. 358 – 364 ; (5) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timişoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012, pp. 57 – 108 ; (6) în revista «Scrisul bănăţean» (Timişoara, ISSN / ISSN-L 2284-6956), serie nouă, anul al II-lea, nr. 3 (7) / iulie-august-septembrie, 2013, p. 7 ; etc.

(Continuare în numărul 112 al revistei «Dacoromania».)

Grupul de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” va avea un nou lider

Consiliul local Cugir a aprobat modificarea unei hotărâri din 2018 privind înființarea grupului de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural Cugir. Potrivit acesteia, se aprobă înființarea unui grup de reconstituire istorică intitulat „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural ”Valentin Uritescu” al Orașului Cugir, format dintr-un număr de 20-50 de membri care va fi condus de către o persoană delegată prin decizie a directorului centrului cultural.

Într-o hotărâre din 2018 de înființare a grupului de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural Cugir se menționa printre altele și conducerea grupului către Bogdan Suciu în calitate de membru fondator. După cum am aflat, Bogdan Suciu nu a mai dorit să se alăture grupului și începând cu 2020 a refuzat continuarea acestei activități, fapt pentru care s-a considerat oportună modificarea articolului nr. 1 din HCL și înlocuirea lui Bogdan Suciu cu o persoană numită prin dispoziție de către conducătorul instituției culturale.

„Menționăm faptul că, având în vedere Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Orașului Cugir pentru perioada 2021-2030, activitatea Centrului Cultural Cugir cuprinde și sfera turistico-istorică a localității, deținând totodată, din această perspectivă, și personal calificat.

Grupul de reconstituire istorică Dacii Singidavei a participat în ultimul an la o serie amplă de evenimente dedicate acestui gen de activități implicându-se în proiecte locale, zonale sau naționale de anvergură. S-a urmărit permanent dezvoltarea grupului, perfecționarea membrilor în acest gen de activități, respectarea adevărului istoric prin documentare și colaborarea cu specialiștii din domeniu. Obiectivul grupului, acela de punere în valoare, păstrarea și promovarea culturii și civilizației dacice care a locuit pe aceste meleaguri trebuie să rămână în continuare un deziderat al instituției noastre și implicit al orașului, cu atât mai mult cu cât proiectul demarat împreună cu Consiliul Județean Alba de valorificare și promovare a Cetății dacice de la Cugir va asigura o vizibilitate importantă a orașului în acest sector istoric, turistic și cultural”, a declarat directorul Centrului Cultural „Valentin Uritescu”, Diane Dobrean.

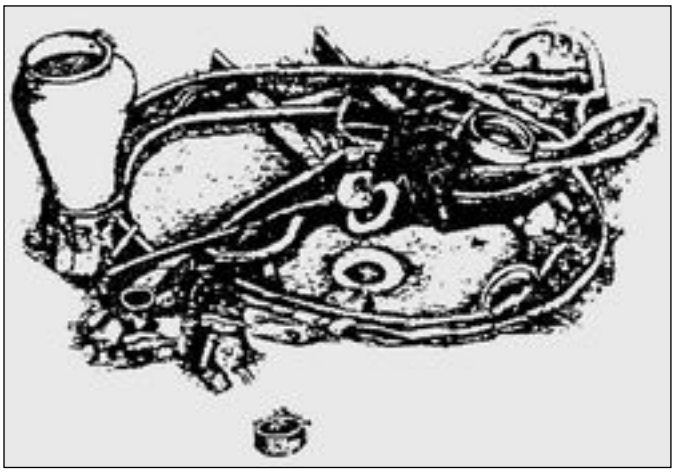

„Resturile” mormântului princiar in situ

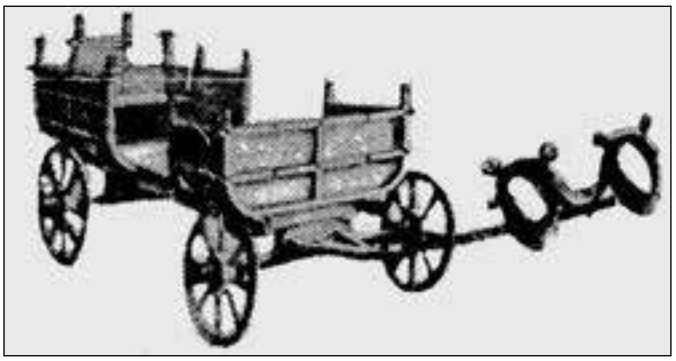

Reconstituirea carul de tip tracic

Constantin PREDESCU

Piese din inventarul mormântului princiar:
1) Umbo – partea frontală, de fier, a scutului; 2) Sica de fier și teacă pumnal; 3) Coif din fier; 4) Situla italic din bronz; 5) Vas de incinerație; 6) Zăbală de fier de tip tracic; 7) Cămașă de zale

Jurnal de scriitor – Albac – inima unei monografii

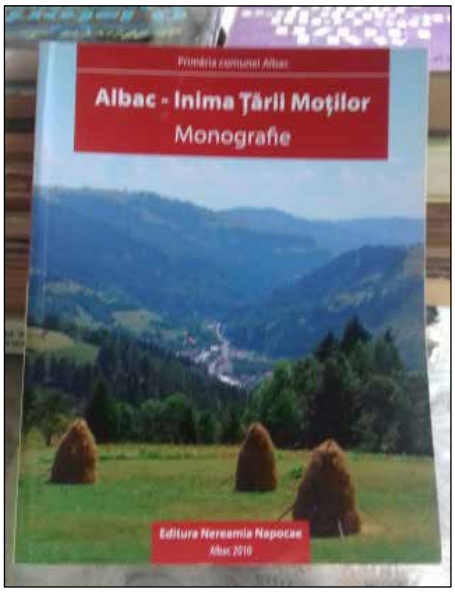

O monografie bine structurată – de la rădăcinile pământene, luate ca aluat al viitoarei respirații, până la pașii contemporani este binevenită, pentru că, odată primind mirosul de aură tipografică, vorbește pe limba ei, prin felul în care autorii au știut să ordoneze această realitate ieșită de sub tipar, transformând-o într-o strălucire aparte.

În acest context se înscrie și monografia: „ALBAC: INIMA ȚĂRII MOȚILOR”, apărută recent (ediție revizuită), avându-i ca autori pe prof. Sofia Berindei și învățătorul Barbu Todea, purtând ca editor o instituție tot mai vizibilă moral și educativ: Primăria Comunei Albac, care prin profesorul Tiberiu Todea – primar – propun localnicilor, de fapt Munților Apuseni, sentimentul dăinuirii unei așezări, devenită „inimă și suflet” a unei identități geografice, ce și-a creat cu greu, dar cu dârzenie, ieșirea în lume prin obiceiuri, tradiții, realizări edilitare ce poartă numele de istorie trăită, îmbunătățită mereu din generație în generație. Astfel – „Cuvântul înainte”, „Introducere”, „Legenda Albacului”, „Prezentare fizico-geografică”, „Istoria”, „Populația”, „Port și limbă”, „Economie”, „Turism”, „Cultură”, „Învățământ”, „Biserică”, „Sănătate”, „Sport”, „Ocolul Silvic Albac «Horea-Apuseni»” sunt componentele unui travaliu prin care autorii au desțelenit frumuseți, Nume, Prenume, instituții, monumente, eroi, segmente de știință, artă, creație, făcând din ele o pagină a recunoștinței pe varii domenii, ce poartă în lume modelul de eroism, devenit contemporan cu toți urmașii. Truda autorilor este și rămâne o fereastră deschisă spre lume, încărcată de sentimentul cel mai curat: iubirea de moșie.

Felicitări, domnule primar, autori, lume ce vă aparține ca răsărit de soare.

Ion MĂRGINEANU

Drumul Românilor Ardeleni Spre Marea Unire – Contribuţii Someşene (Constantin Albinetz, Cristina Albinetz)

De la bun început se impune o precizare: prezenta exegeză (semnată de mine – Zeno Millea) nu este o prezentare, un „laudatio", o contribuție la lansare etc. – și nici nu ar fi avut cum să fie, cartea apărând, în Editura Risoprint, Cluj-Napoca, în anul 2018.

De ce acest gest tardiv? Pentru că, recent, am fost solicitat, de către un grup de cititori, să fac o succintă analiză – apreciere a volumului cu pricina. Așa stând lucrurile, demersul meu nu este altceva decât o mult întârziată recenzie.

*

Să începem cu titlul, care nu mi se pare cel mai inspirat ales. De ce? Pentru că, spre deosebire de „Crișana" de pildă (Țara celor trei Crișuri), „Someșana", ca entitate geografică, nu există în uzul curent și, pe de altă parte, poate sugera o trimitere nu la fostul județ „Someș" (cu capitala la Dej) – despre care lumea de astăzi nu prea mai are știre, ci la localitatea Someșeni, un fel de suburbie a municipiului Cluj-Napoca.

Înainte de a continua, câteva cuvinte despre structurarea cărții (capitole, subcapitole etc.). Desigur, atunci când vorbești despre „drumul românilor ardeleni spre Marea Unire", este normal să pornești de la începutul evului mediu și să marchezi momentele, seismele, sinuozitățile acestui drum, precum și evenimentele (inclusiv cu bătaie lungă) care l-au caracterizat. Am spus: să marchezi! Și nu să umpli două din cele trei sute de pagini ale volumului cu respectiva istorie, arhicunoscută, preluată în stil de compendiu dintr-o bibliografie impresionantă. Asta, evident, dacă vrei să vii, finalmente, cu „contribuția someșană" (Dej, Gherla și, treacă de la noi, Târgu Lăpuș), inedită, la presupusul subiect principal: contribuția la Marea Unire.

Să fiu bine înțeles: mă adresez cititorului avizat. În ceea ce-i privește pe cei mai puțin familiarizați (m-am exprimat eufemistic!) cu istoria noastră, citirea cărții pe care o analizăm ar fi, probabil, una din cele mai lesnicioase și instructive intreprinderi spre deschiderea ochilor și minții asupra a ce-am fost, ce suntem și (avem toate șansele) să fim, să devenim în viitor.

Să mă întorc la cititorii avizați. Alături de disproporția deja amintită, reproșul meu principal adus cărții este că, deși spune adevărul (fără partipriuri, partizanate flagrante etc.), pe ici – pe colo, nu spune întregul adevăr. Firește, mă voi rezuma la a încerca să fac, în cele ce urmează, reîntregirile respective. Dar, pentru economie de spațiu și răbdare, voi recurge nu la completări, ci la semne de întrebare:

-De ce coroana lui Sf. Ștefan (Szent István), în porțiunea sa inferioară (coroana propriuzisă) este pur bizantină?

-De ce nu se amintește, alături de aripa ocrotitoare a Vaticanului, și de cea reprezentată de către Imperiul Romano-German?

-De ce nu se subliniază faptul că „descălecătorii" lui Arpád, ajunși în Pannonia (în 896, nu prin Transilvania, ci traversând Carpații Păduroși), i-au găsit acolo pe secui

(care-și revendică, și astăzi, statutul de „prim-descălecători")?

-Cum de nu se pomenește nimic despre faptul că înșiși secuii (în mod public!) se consideră urmași ai avarilor (despre care se crede că ar fi dispărut deja în secolul VIII)?!

-Cum de nu se amintește despre repetatele dislocări ale acestora („împingere la periferie" – după propria lor expresie), pentru a ajunge, finalmente, în calitate de grăniceri, în actualul amplasament?

-Dacă răscoala de la Bobâlna ar fi fost preponderent socială, de ce, în 1437, după reprimarea ei, a apărut, imediat, alianța antiromânească a ungurilor, sașilor și secuilor, cunoscută sub denumirea de „Unio Trium Nationum"?!

- De ce nu se spune că doar ungurii (în speță nobilimea) au devenit ba calvini, ba luterani, ba unitarieni, secuii păstrându-și confesiunea romano-catolică?

- De ce se ignoră faptul că a existat până și un veritabil război religios maghiaro-secuiesc, în 1567, când principele Ioan Sigismund al Ardealului a vrut să-i convertească la protestantism, cu forța armelor, pe secui), lupta având loc la Șumuleul de Ciuc (în apropiere de Miercurea Ciuc) și fiind câștigată de către secui?!

- De ce se ignoră faptul că sărbătorirea victoriei a fost transformată în ultimii 30 de ani într-un veritabil pelerinaj, onorat cu prezența până și de papa Francisc?!!

- Cum e cu „Edictul de la Turda" din 1568, în care s-ar fi enunțat pentru prima oară libertatea religioasă în Europa și interzicerea discriminării pe baze confesionale?

- Cum de confesiunea ortodoxă a rămas tot schismatică și tolerată încă secole în șir în Ardeal și după acest „Edict" (sărbătorit – inclusiv de către Institutul Cultural Român – la împlinirea a 450 de ani de la emiterea lui)?!!

- De ce nu se spune o vorbă despre faptul că „secretarul iezuit" al episcopului greco-catolic era un veritabil „politruc", fără știrea și încuviințarea acestuia episcopul neputând face absolut nimic?

- Dar despre faptul că Biserica Greco-Catolică era lipsită de autonomie proprie, singura de care putea beneficia fiind cea a Bisericii Romano-Catolice Maghiare?

De ce se ascunde faptul că episcopul greco-catolic Ioan Lemeni a fost singurul român care la Dieta de la Cluj, de după Adunarea de la Blaj din Mai 1848, a votat (alături de unguri, sași și secui) pentru unirea Ardealului cu Ungaria?!!

Dar faptul că episcopul greco-catolic Ioan Bob i-a prigonit o viață întreagă pe înșiși corifeii Școlii Ardelene: Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, pentru „vina" că, împreună cu schismaticii ortodocși, luptau pentru emanciparea românilor ardeleni?!

De ce se ascunde faptul că Gheorghe Lazăr, Avram Iancu, Emanoil Gojdu, Octavian Goga și Vasile Goldiș (ca să amintesc doar cinci dintre cei mai marcanți!) au fost ortodocși?!

- De ce nu se amintește „amănuntul" că majoritatea liderilor greco-catolici ai PNR erau autonomiști și nu unioniști, adică voiau autonomie și nu unire cu România?!!

- De ce se ascunde faptul că PNR, în frunte cu Iuliu Maniu, a boicotat încoronarea de la 1922 de la Alba Iulia (îndemnându-și, inclusiv în presă, și simpatizanții la neparticipare), fapt foarte bine primit în tabăra (și presa) maghiară a vremii?!!

Și întrebările ar putea continua încă mult și bine.

Dar, repetăm, pentru cei ce nu-și cunosc istoria (ne exprimăm speranța că printre aceștia vor mai fi fiind, totuși, încă suficienți doritori de a o cunoaște – cât de cât), cartea ce a făcut obiectul analizei noastre poate deveni un prețios îndreptar, sau măcar un bun reper de orientare.

Cu o singură rezervă: cred că acel capitol (VI) intitulat „Regimentul 32 Honvezi Dej în timpul Primului Război Mondial" nu are ce căuta în „Contribuțiile Someșene la Marea Unire".

Zeno MILLEA

File de istorie – 79 de ani de la oribilul masacru săvârşit la Moisei - Maramureş, comis de trupele maghiare horthyste, în 14 octombrie 1944, în timpul celui de al Doilea Război Mondial

Peste câteva zile (14 oct. 2023)la Moisei, Maramureș și în întreaga România, ca gest de recunoștință și sacrificiul eroic suprem, în amintirea celor sacrificați mișelește cu maximă cruzime de ostașii armatei ungare horthyste, cei 29 de partizani români vor fi comemorați.

Să ne amintim prin câteva cuvinte despre desfășurarea masacrului.

Moisei, este o comună situată în partea de sud-est a județului Maramureș, aflată la jumătatea distanței dintre orașele Vișeu de Sus și Borșa. După odiosul Dictat de la Viena din 30 august 1940 , Nord-Vestul Transilvaniei, intră sub ocupația maghiară, întreg Maramureșul fiind alipit Ungariei. Comuna Moisei a fost printre primele așezări românești ce au intrat sub administrația ungară, încă din 7 septembrie 1940. La data de 23 August 1944, România (a întors armele), trece de partea Alianței și alături de armatele sovietice încep luptele pentru recâștigarea Transilvaniei de Nord. La începutul lunii octombrie a anului 1944, frontul înainta în interiorul Ardealului, fiind eliberate primele teritorii. În aceste condiții au avut loc și crimele de la Moisei.

La data de 14 octombrie 1944, trupele maghiare și hitleriste, aflate în retragere pe Valea Vișeului și al Izei, au omorât 29 de români în două case de lemn, situate la periferia dinspre Borșa a comunei Moisei, pe drumul principal ce duce spre Borșa și Jud. Suceava. Au fost identificate 31 de victime, din care două au rămas în viață. Cei doi supraveţuitori au fost Vasile Petean, originar din comuna Clujeană Palatca și Vasile Ivașcu din Maramureș, care ulterior a înnebunit. Dintre cele 31 de victime, 24 erau originare din județul Mureș, 3 din județul Cluj și 4 din județul Maramureș. Acești țărani ardeleni, erau internați în lagărele de muncă din Orașul Vișeu de Sus, fiind acuzați de „trădare de patrie”, de patriotism românesc, ori partizanat.

În condițiile înaintării forțelor militare aliate, cei mai mulți dintre cei încorporați în unitățile de muncă obligatorie, au dezertat, încercând să treacă linia frontului și să se întoarcă acasă în localitățile lor de domiciliu. Unii au reușit, alții ba, dintre care și cei uciși la Moisei, au fost prinși de jandarmii unguri de front și duși într-un lagăr improvizat, în casa unui evreu transilvănean deportat în lagărele de exterminare nazistă de la Auschwitz și Birkenau din Polonia.

În ziua de sâmbătă 14 octombrie 1944 (zi în care era și hramul Bisericii parohiei nr. 1 Moisei Centru, la care preot paroh era Gavrilă Nap, la acea dată fiind evacuat cu întreaga populație a comunei, în localitățile de pa Valea Izei, până la eliberarea Moiseiului), prizonierii din lagărul de la Vișeu de Sus, au fost urcați de militarii

unguri într-un camion acoperit (pentru a nu vedea și a ști unde sunt duși) și transportați la Moisei, comuna fiind complet evacuată de locuitori. Un număr de 12 dintre partizani, au fost închiși într-o căsuță de lemn, fiind împușcați de către soldații maghiari trăgând prin ferestre și ușă, fără nici o judecată sau sentință. Înainte de a trage în ei, declara supraveţuitorul Vasile Petean, că le-a ordonat care sunt fumători și au țigări să-și aprindă câte o țigară. După acest gest au tras în cei aflați în încăpere fără milă. Aceiași soartă au avut și ceilalți 19 prizonieri din cei 31 transportați cu același camion, numai că măcelul a avut loc în altă casă din vecinătate. Masacrul s-a produs ziua în jurul orei 15,00 pe ascuns să nu-i vadă nimeni, pentru a nu avea martori. După ce au tras în ei și au căzut la pământ, au călcat cu picioarele pe cadavre, i-au mai înțepat cu baionetele să fie siguri că nu rămâne nimeni în viață. Cu toate aceste măsuri criminale de precauție, doi dintre cei împușcați au supraveţuit (Vasile Petean și Vasile Ivașcu, amintiți mai sus).

În aceiași noapte, casele din lemn, majoritare, în special cele de pe lângă șosea și nu numai, au fost stropite de către militarii horthyști cu benzină și li s-au dat foc, vrând să radă de pe fața pământului satul, arzând în totalitate peste 300 de case cu anexele și dependințele care erau construite din bârne de lemn. transformând satul într-o noapte în scrum și cenușă, pustiindu-l.

Cadavrele celor împușcați care bălteau într-un lac de sânge de 3-4 degete, au rămas în putrefacție în același loc de execuție încă două săptămâni, până când s-au întors localnicii după aproape trei luni din locurile de evacuare de pe Valea Izei, la casele lor care erau doar scrum și cenușă. Dând de aceste cadavre, le-a îngropat într-o groapă comună situată în apropierea celor două case în care au fost executați. Deasupra acestei gropi comune a fost înălțată o troiță din lemn, înlocuită după câțiva ani de un obelisc din piatră ce dăinuie și în zilele acestea.

După câțiva ani s-a ridicat Monumentul Martirilor Eroi de la Moisei, opera sculptorului Vida Gheza, la început din lemn de stejar, iar după un timp din coloane de piatră, după cum îl voi descrie în acest material.

Monumentul Martirilor Români de la Moisei sau Monumentul Eroilor de la Moisei, este un monument istoric aflat pe teritoriul comunei Moisei, jud. Maramureș. Este amplasat pe o colină, la marginea localității în apropierea caselor în care s-a produs masacrul. A fost realizat de sculptorul maramureșean Vida Gheza în anul 1972, în amintirea martirilor uciși de trupele horthyste în retragere, fiind mărturie privind crimele comise de maghiari în timpul celui de al Doilea Război Mondial, asupra populației civile, care nu aveau altă vină decât aceea de a fi români.

Monumentul reprezintă un simbol al jertfei sutelor de mii de vieți închinate și dăruite pe altarul sacrificiului pentru România, evocând toți eroii neamului, nu doar cei care și-au găsit sfârșitul prin ură și cruzime la Moisei.

Monumentul cuprinde 12 figuri (2 chipuri omenești și 10 măști tradiționale maramureșene), cei 12 stâlpi impresionează prin poziționarea și semnificația fiecărei măști; Omul pădurii, Omul nopții, Omul apelor sau Omul care horește (Vida Gheza).

Evenimentele de la Moisei și Monumentul, a constituit sursa de inspirație a filmului artistic „Ultima Frontieră a Morții” regizat de Virgil Calotescu în 1979, avându-i în distribuție pe actorii Florin Piersic, Ion Dichiseanu, Vlad Rădescu, Emanoil Petruț, Mihai Mereuță, Mariana Mihuț, alături de o mulțime de figuranți din rândul populației locale din Moisei.

Monumentul - Ansamblul Memorial de la Moisei, împreună cu una dintre casele în care au fost executați o parte din cei 29 de martiri, amenajată și transformată în anul 1983 în Casă memorială-muzeu, deschisă publicului larg, toate acestea în amintirea martirilor, constituie prin miile de vizitatori și turiști un loc de pelerinaj, pentru toți cei ce iubesc România, cu trecutul istoric real al ei. Slavă și recunoștință tuturor eroilor martiri și celor care s-au luptat să țină România și poporul întregi! Prin iubire să triumfe pacea în lume!

Dragomir VLONGA

Pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia a fost omagiat scriitorul Mihail Sadoveanu la 143 de ani de la naştere şi comemorat poetul Adrian Păunescu la 13 ani de la moarte

După ziua de miercuri 1 noiembrie 2023, când la bustul de pe Aleea Scriitorilor, din Alba Iulia, iubitorii de literatură albaiulieni au comemorat 62 de ani de la plecarea în veșnicie, a scriitorului, poetului, jurnalistului și diplomatului Aron Cotruș, n. 2. 01. 1891 la Sibiu - d. 1. noiembrie 1961 la Mirada -California - SUA, înmormântat în cimitirul „Sfânta Cruce” din Cleveland. La numai câteva zile, mai precis duminică 05 noiembrie 2023, Aleea Scriitorilor a găzduit două evenimente deosebit de importante, fiind vorba de:

1. Omagierea la 143 de ani de la nașterea scriitorului, romancierului, nuvelistului, ziaristului, eseistului, traducătorului, poetului, funcționarului public, politicianului, academicianului, Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Mihail Sadoveanu, născut la 05 noiembrie 1880 la Pașcani - d. 19. 10. 1961 la 81 de ani București, înmormântat în cimitirul Bellu, care a lăsat literaturii române o valoroasă și bogată operă literară.

2. Comemorarea la 13 ani de la moartea marelui poet, critic literar, eseist, director de reviste, publicist, scriitor, traducător și politician român Adrian Păunescu, născut la 20 iulie 1943 la Copăceni - Sângerei - Basarabia - d. la 05. noiembrie 2010, București, care și acesta prin activitatea literară prolifică a lăsat o contribuție deosebită patrimoniului literar român.

La busturile celor doi mari titani ai literaturii române, reprezentanții fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, președinte ing. Vasile Todor și a revistei „Dacoromania”, director ec. Ion Străjan, organizatorii de serviciu a acestor evenimente, au depus la busturi coroane de flori.

Participanților prezenți la evenimente, teologul Rimo Vlonga, le-a vorbit despre viața, activitatea și opera acestora, menționând și legăturile de suflet a celor doi în raport cu oamenii și meleagurile albaiuliene (Sadoveanu îndrăgostit de Valea Sebeșului (Valea Frumoasei), legat de odihna osemintelor fiului Mihu, ce-și doarme somnul în cimitirul Eroilor din Alba Iulia), iar Adrian Păunescu, îndrăgostit de așezământul monahal de la Râmeț, atașat Episcopiei Alba Iulia și de Congresul Spiritualității Românești pe care l-a adus de la Herculane la Alba Iulia etc.

Bucuria, bucuriilor la aceste evenimente l-a constituit prezența grupului de copii „ Glas de înger” ce funcționează pe lângă Parohia Ortodoxă „Platoul Romanilor” Alba Iulia - preot paroh Grigore Buda, împreună slujitor cu pr. Petrișor Muntean-Inspector eparhial și pr. Dr. Alexandru Teompa. Acest grup de copii pasionați de muzică vocală și instrumentală (chitară), sunt recrutați în majoritate dintre elevii Seminarului Teologic „Sfântul Simion Ștefan” Alba Iulia și sunt coordonați de prof. Sorina Matei.

Acești minunați copii, au prezentat un adevărat recital de muzică folk în aer liber, la bustul poetului Adrian Păunescu, a cărui versuri au stat la baza repertoriului prezentat.

Evenimentele au fost o reușită și o provocare pentru viitorul acestor manifestări de pe Aleea Scriitorilor.

Merită aduse mulțumiri tuturor celor implicați în realizarea evenimentului și în mod special copiilor.

Dragomir VLONGA

Trista realitate

Poporul Român în cântecele și versurile sale populare a consemnat (când a fost cazul) toate cele mai tragice momente din istoria sa, printre care și .....:

„La Oarba și la Iernut
O țânut bătaia mult,
Căzeau tații și feciorii
Cum se scutură bujorii..."

Amintirile despre evenimentul istoric petrecut în urmă cu aproape optzeci de ani, mi se deapănă în memorie, făcând legătură cu tehnica I.T. din zilele noastre, astfel:

În săptămâna 11-17 sept. 2023 posturile noastre de televiziune au adus în atenția telespectatorilor evenimentele de la data de 16 sept. 1944 la Oarba de Mureș și Iernut din jud. Mureș.

Au fost evenimente de un tragic înfiorător, cu 11.000 morți și alți zeci de mii răniți din rândurile Armatei Române eliberatoare ale Ardealului, în timpul celui de al Doilea Război Mondial, la locul și data de referință de mai sus.

Unele „dedesubturi" ale faptelor sunt păstrate în „ceață", căci prezintă aspecte – într-un fel- compromițătoare pentru „unii și alții".

Personal sunt însă în măsură să le aduc „la lumină" atât cât îmi permite memoria.

E necesar însă să dau timpul înapoi, cu mulți, cu foarte mulți ani în urmă.

Între anii 1963-1968 am fost ofițer criminalist foarte tânăr și ca vârstă, dar și ca loc de muncă, specializare etc. etc., la Miliția Regiunii Hunedoara – Deva biroul tehnico-științific, devenit apoi serviciul criminalistic după ce i s-a schimbat titulatura.

Atunci, într-una din zile a venit la noi șeful Arhivelor Statului Regiunii Hunedoara-Deva pe nume Frățilă (decedat de foarte mulți ani) cu un document care trebuia reprodus foto. Mi s-a dat mie, care eram .... cel mai mic!

Discuțiile le-a purtat cu șeful meu direct de atunci, eu doar auzind fragmentat despre ce era vorba. Am fost ales apoi ca executant, adică cel care a reprodus documentul împricinat, reprezentând pentru mine subiectul acestui material.

Tot atunci mi s-a dat traducerea în limba română a jurnalului de luptă al mareșalului Rodion Malinovski, Comandantul Frontului II Ucrainean, în care fuseseră încorporate și trupele române, după trecerea lor ca aliate ale Armatei Roșii, în partea a doua a războiului.

Eram prea naiv (inocent) la vremea respectivă să pot să-mi dau seama ce ajunsese în mâinile mele! Un document de importanță capitală! În confesiunile sale din jurnal viitorul mareșal era indignat și plin de ură pentru atrocitățile săvârșite de trupele române la Odessa față de populația civilă. Am înțeles că în rândul localnicilor fuseseră persoane dragi lui, care au dispărut, victime ale românilor cotropitori. Putea ofițerul să-i uite? - Nicidecum!

Tot români erau acum și actualii lui subordonați, dar spiritul de răzbunare clocotea în el.

Sosise momentul prielnic!!

La capătul unei cornișe era amplasat un corp de mitraliori nemți, care nu cedau terenul, iar jos trupele române, deveniți de acum dușmani de moarte. Cornișa trebuia cucerită. De către cine? - De către români! Mareșalul Malinovski, temporar, s-a transformat în comandantul direct al ofensivei românilor infanteriști:

- Porniți la luptă, iar eu vă voi sprijini cu artilerie și aviație sovietică!

Zis și făcut!

Zis, dar ... nefăcut, căci sosiseră clipele răzbunării.

Înaintau românașii noștri, însă erau tocați mărunt, mărunt, pentru că sprijin... iok!

De 4 ori au încercat trupele române, cu tot atât de 4 eșecuri.

Abia a cincea oară au reușit. Dar cu ce sacrificii!! Statisticile sunt crude, însă reale.

Tot filmul rezultă din jurnalul personal al Mareșalului Malinovski. Unde o fi în prezent atât jurnalul cât și traducerea? - Enigmă totală!

Acum textul acestui material ar rămâne incomplet dacă nu ar apărea și niște adăugiri explicative necesare.

În toată perioada ocupației vremelnice a teritoriului fostei U.R.S.S. de către trupele române, între ocupantul român și populația civilă au fost relații tensionate permanent. Niciuna dintre cele două tabere n-a stat ... cu mâinile în sân!

O ripostă de proporții din partea localnicilor s-a materializat prin aruncarea în aer de către trupele N.K.V.D.(rămase intenționat pe teritoriul ocupat) a clădirii Comandamentului Armatei Române de la Odessa, faptă soldată cu număr nedefinit de morți, răniți și pagube materiale incomensurabile.

Acest adagiu poate constitui și concluziile prezentului material.

Col. (rtg.) Dorin OAIDĂ

Mărul de Roşcani, ultoane la uspăţ

Cândva, în grădina căşii părinteşti din Roşcani, priveam cu nostalgie cum un măr de soiul „Renet de Canada”, de ceva vreme zăcea uscat lângă un gard. Atâta doar că nostalgia se datora faptului că la uspățul din 1943 al părinților mei, aceasta fusese „ultoanea”, care funcție de florile cu care era încărcată primăvara, le arăta acestora gradul de îmbelșugare pentru anul respectiv. Și aceasta deoarece în Roșcani exista tradiția sfântă ca la oricare uspăț, mirii însoțiți de alaiul de uspăcioni în frunte cu nănașii și conduși de stegarul fecioresc, trebuiau să ude ultoanea cu apa din ciubărul miresei (ca să se prindă!), eveniment al uspățului desfășurat pe acorduri bine susținute de muzica tocmită de cuscrii.

Iar ravagiile acestui dezastru, n-aveau cum să nu-mi amintească momente ale copilăriei mele în care împreună cu copiii satului, pândeam încheierea acestui act al uspățului, botezat în tradiție „udatul ultonii”, când spre disperarea părinților, noi copiii ne aruncam să culegem fiecare cât mai mulți din bănuții rămași la rădăcinile proaspăt udate ale ultonii.

Pentru clarificarea cititorului, trebuie amintite câteva reguli, care după tradiție „uspăcionii” erau obligați să le respecte în Roșcani, înainte de cununia religioasă:

-„ultoanea” era un măr tânăr ales sau chiar plantat de mire (desigur sub supravegherea nănașului!), în grădina căşii unde urmau să viețuiască mirii,

-„uspățul”, debuta dumineca la amiază, cu faptul că „cerfarii” (uspăcionii miresei) așteptau în ocolul miresei sosirea „cuscrilor” (uspăcionii mirelui);

- pe acorduri de marș nupțial, alaiul care însoțea mirele și nănașii, în așteptarea prezentării miresei, „juca steagul fecioresc” în jurul mesei pe care aștepta plin cu apă „ciubărul miresei împodobit cu verdeață”;

- de pe treptele căşii, „vornicul mic”, (cel al miresei!), prezintă (în versuri!) mireasa, mâinile lor nefiind de fel în contact direct, ci prin intermediul unui „cișcineuț”, o batistă brodată de mireasă ca fată;

-mireasa condusă de vornicul mic, după ce ajungea în dreptul mesei pe care stătea ciubărul, își înmuia în ciubăr buchetul de mireasă (special făcut din fire de busuioc legate naționalist cu panglică tricoloră!), cu care stropea mulțimea din ocol în cele patru puncte cardinale;

-urma apoi momentul (desigur tot însoțit de muzică!) în care „vornicul mare”, cel al mirelui, după ce a preluat de la vornicul mic colțul de la cișcineuțul miresei, o învârtește pe aceasta de trei ori în jurul mesei cu ciubăr („ca aceasta să țină minte acest moment!”), după care predă colțul cișcineuțului cu mireasă cu tot, nănașului (cel care de fapt garanta căsnicia!), care în final predă colțul cișcineuțul mirelui, (care în final îl împăturește și-l păstreze toată viața cu sfințenie!) și acceptă cu un sărut mâna miresei, dar și cu unul pe obraz sau chiar pe buze;

-urmează „spălatul pe mâini al uspăcionilor” (moment care semnifică faptul că s-a încheiat un lucru bine făcut!), cu apă din ciubărul miresei, turnată cu economie de mire (ca să ajungă la toți!), după care fiecare dintre uspăcioni își șterge mâinile cu cingeul (ștergarul cusut de ea ca fată, pentru acest serviciu!), fiecare plătind mireasa, desigur cu monede aruncate în ciubărul miresei (sau chiar cu hârtii așezate pe o farfurie, lângă!);

- după încheierea „spălatului mâinilor”, mirii trec cingeul miresei prin urechile ciubărului, pe care îl ridică de pe masă și însoțiți de tot alaiul plecau la udatul ultonii. Și desigur, tot ritualul avea loc pe ritm de marș nupțial, bine susținut de muzică și dubă, până ce copiii culegeau toate monezile de la rădăcina ultonii udată de miri. Și poate că mai erau ceva faze de respectat, dar în mare cam așa mi-aduc eu aminte că se întâmpla.

Desigur că aceste aduceri aminte, cuprindeau și acea tristețe pe care am revăzut-o pe fețele părinților mei în 1966, atunci când aceștia priveau împietriți la locul mărului, acum eliberat de un escavator care lucra la fundația pentru clădirea ce urma să fie o viitoare pensiune agroturistică, care după noua modă europeană intrată deja în Roșcani, trebuia să înlocuiască moara țărănească (existentă de prin 1710 pe Râul Dobrii!), cea care deja fusese mutată la loc de cinste în Muzeul Satului „Astra” din Dumbrava Sibiului. Și cu toate că pensiunea am numit-o „Cornelia”, așa cum o chema pe mama, mi se strânge inima când mă gândesc că la puțin timp ea a și murit.

Acest obicei al „mersului la ultoane” mai este povestit chiar și azi de câțiva roșcănanții bătrâni care se respectă, tradiție prin care la noi în Roșcani fiecare generație de miri, își are „ultoanea” udată cu apă din ciubărul miresei, înainte de plecare la Biserica Ortodoxă „Bunavestire”, pentru cununie, ca mai apoi, aceasta să fie considerată „mărul căsniciei din grădina căşii”.

Așa că dacă oricând te nimerești într-o vizită la un roșcănanț și însemni ceva pentru gazdă, după ce aceasta ți s-a lăudat cu casa de locuit, cu care desigur se fălește, îți prezintă obligatoriu și „fundușul”, așa cum era numită în vechime „grădina căşii gi locuit” și nu scapi până nu-ți prezintă și „mărul căsniciei”, pe care oricum îl ghicești imediat după felul cum este situat, „adică nu departe de calea zilnică pe care o face stăpânul prin grădină și care atunci când gazda trece pe lângă el îi dă bineț și cu care chiar dialoghează, ba de multe ori i se spovedește, că sigur ce-i spui, între crengile lui rămâne”.

Ioan Ovidiu MUNTEAN

POESIS

Maria D'ALBA

***

Dumnezeule ceresc,
Ție azi mă spovedesc
cu smerenie-ncercând
să descopăr șerpi în gând
ca de ei să mă păzesc
până-nvăț să-i îmblânzesc!
Te rog, Doamne, să îmi dai
lumină ruptă din RAI,
sufletul să-mi altoiesc
cu haru-i dumnezeiesc!

***

Doamne, de ce m-ai lăsat
să mă umplu cu pământ?
Sunt un bulgăr de păcat
rostogolit în Cuvânt?

Dacă după chipul Tău
şi asemănarea Ta
m-ai făcut, atunci, cel rău
încearcă-a Te imita?

Șarpele l-ai inventat
să mă spurce cu pământ?
Sunt un bulgăr de păcat
rostogolit din Cuvânt?

***

Ispitele iar năpârlesc
de vise! Simt prin sânge
cu cozile cum mă izbesc!
Ajută-mi a le stinge!

Trezește-mă cu lacrima,
din păcatul somnului,
tămăduiește-mi patima,
Sfântă Maică-a Domnului!

De-atâta deşertăciune
înghesuită-n Cuvânt,
mai am loc în RUGĂCIUNE
să mă scutur de pământ?

***

Avalanșa de tăcere
cine a stârnit-o, oare?
Doamne, mi-ai dat ca repere
pârtia din lumânare?
Avalanșa de tăcere
cine a stârnit-o, oare?

Gândurile fracturate
le aşezi în RUGĂCIUNE
ca-ntr-un ghips, atent fixate,
până se sudează bine!
Gândurile fracturate
le aşezi în RUGĂCIUNE?

Sufletu-mi umblă pe ape
Trăgându-mă spre lumină,
În trup, tot mai greu încape
Când revine șters de vină!
Sufletu-mi umblă pe ape,
Trăgându-mă spre lumină!

***

Dacă-s un Cuvânt de-al Tău,
nu mă-ngădui la rău
şi-mi dă, Doamne, lacrima,
cu ea să-mi pot lumina
sufletul, până voi şti
de ispite-a mă feri!
Dacă-s un Cuvânt de-al Tău,
nu mă-ngădui la rău!

***

Dumnezeu este cu mine,
nimic rău nu mi se poate
întâmpla! E-atât de bine
că mă luminezi în toate!
Îmi filtrezi prin rugăciune,
Doamne, gândurile mele,
separând care sunt bune
de balastul celor rele!
Sfinte, Cel fără de moarte,
chiar dacă şarpele vine,
nimic rău nu mi se poate
întâmpla! Tu eşti cu mine!

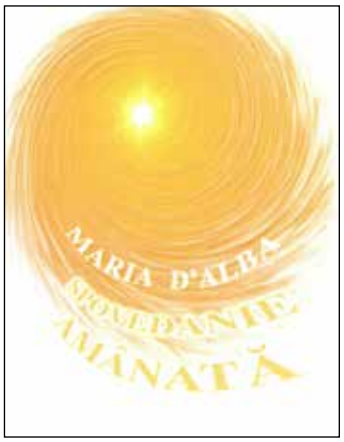

***

Vrejuri, gândurile mele!
cum să scap, Doamne, de ele?
Tot mai strâns mi se agaţă
de suflet, somn, vis, viaţă!
După plâns, arse de sare,
se refac cu-nverşunare!
După post, deşi-s plivite,
năpădesc neîmblânzite!
Dă-mi, Sfinte, o Rugăciune
în care să îmi pot pune
gânduri fără de ispite,
din cele nealtoite
cu DOR! Spre-a putea învinge
şarpele crescut în sânge!
Vrejuri, gândurile mele,
scapă-mă, Doamne, de ele!

***

Cine subţiază, oare,
conturul aurei mele?
Încearcă doar s-o măsoare
sau vrea de păcat s-o spele?
Cine subţiază, oare,
conturul aurei mele?

De ce iar îmi risipeşte
polenul de pe cuvinte?
Gândul prin somn mi-l descreşte
sau îl dă cu cele sfinte?
De ce iar îmi risipeşte
polenul de pe cuvinte?

Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită
de cine calea-mi aţine
în vis: înger sau ispită!,
Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită!

În sânge se înserează
sau este-o eclipsă de dor?
lacrimile mă-nfiază
numai în dialectul lor?
În sânge se înserează
sau este-o eclipsă de dor?

Pată vie, de lumină, sunt?
sau rază de-ntuneric?
Cuvânt ispăşind o vină
pe a crucii lung generic?
Pată vie de lumină
sunt? sau rază de-ntuneric?

Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită
de cine calea-mi aţine
în vis! înger sau ispită?
Sfinte, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită

„Mamă, pe mine m-ai uitat!”

Generații după generații, un popor întreg, și-au durat dragostea ori recunoștința, față de predecesorii care au dat o lecție de construcție umanității – oameni exemplari care au participat activ la modelarea semenilor, formând treptat o galerie ilustrată, îndrumând viața societăților.

Avem datoria să medităm asupra faptelor predecesorilor noștri! Avem nevoie de modelul oamenilor care au făcut lumină pe pământ, evitând modelul celor care au fumegat! Se cunoaște faptul, că activitățile intelectuale - orientarea acestora, a fost impulsionată de tradițiile culturale în decursul secolelor – valori care s-au cristalizat.

În culturile europene, programul elaborat de oameni care au trăit în societăți diferite, aceste structuri „erau mai diversificate în OCCIDENT și mai puțin mobile în BALCANI”.

Din izvoarele de epocă ne vorbesc mari înaintași, pe care noi, cei de azi îi așezăm în galeria oamenilor generatori de spiritualitate, din a căror iubire de neam, ca o stâncă tare, de care s-au spart valurile vremurilor, din biografia morală și operele arborescente, au rămas prin generații în minte și suflet, însemnele înțelepciunii și utilității operelor lor – însemne de care ne amintește Revista „DACOROMANIA” – fondată în anul 1999, de „FUNDAȚIA ALBA IULIA 1918 PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI”, Director IOAN STRĂJAN, Redactor-șef ION MĂRGINEANU, secretar de redacție: prof. Ioan Popescu, colegiu de redacție: col. (r) ing. Gabriel Grigoraș și ing. DAN BOTIZA. Consiliul director al FundațieiAlba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României. Se cuvine să amintesc și Consilil director al fundației: Președinte Vasile Todor, prim-vicepreședinte: Dragomir Vlonga, vicepreședinte : Ioan Străjan, vicepreședinte: Constantin Opincariu, vicepreședinte: Nicolae Paraschivescu, vicepreședinte: Gabriel Grigoraș, cenzor: Ioan Galdea.

Revista „Dacoromânia” are consultanți științifici și colaboratori în frunte cu prof. Virginia Ardelean Niculescu, coordonator de număr - Ion Mărgineanu, Ioan Stăjan și Vasile Todor; culegere, tehnoredactare: ing. Daniela Meteș. Oameni generatori de spiritualitate – personalități din diferite domenii de activitate, care au desprins încă din zorii dimineții, din jocul de copii, cu fermecătoare plete aurii, adevăratul drum al vieții, glăsuiesc prin faptele și opera lor, despre lumea în care au trăit și despre lumea în care trăim. Mă gândesc la cuvintele domnului Alex Ștefănescu – critic literar: „Educația ca teren necultivat este o urgență, și cei care au de pierdut sunt tinerii. Un om cultivat devine OM – o creatură din Paradis – se umanizează.” Revista „Dacoromânia” promovează oameni cu virtuți alese, cu dragoste de acest pământ legendar, saturat de nenumăratele SALBE, prin jertfele strămbunilor, care au lăsat mărturii ale spiritului constructiv – FĂCLII prin VREMI!

Trăind într-o lume distrusă matiarialicește și sufletește, o lume a picanteriilor, a unor atitudini corozive, ABERÂND de la o normalitate dorită, o lume bolnavă și ANOSTĂ, greu de suportat, trebuie să avem puterea de a ne autoeduca permanent, pentru a forma copiilor noștri o atitudine onestă față de viață și o măsură a lucrurilor. Cum să pătrundem în labirintul acestor vremuri și cum să ne regăsim într-o lume fără repere morale, care a rupt SIMBIOZA cu cerul și conexiunea cu sufletul ?!!!

Sunt sigură că oamenii care conduc această revistă, au pornit la drum, alături de colaboratori, de cei care participă la manifestările culturale, cu o conștiință morală și respect pentru promovarea valorilor noastre naționale, cu gânduri și simțăminte deosebite, prețuindu-i și alăturându-mă prin versurile mele:

Mișcate-s florile de-o adiere de vânt
Mișcat e omul de-un cuvânt;
De cuvântul ce poartă rădăcina
Locului în care mi-am lăsat inima;
Locului în care m-am născut
Și dorul care m-a durut!
Eu recunosc culoarea locului
În cuvinte din bătrâni
Purtând pecetea dorului
De Dumnezeu lăsată-n suflet
La români!

Din copacul inimii
Am desprins un cuvânt
Ca să împodobesc acest pământ!

Dar e dureros să constatăm că de multă vreme manifestările culturale s-au transformat în festivism (interes financiar, electoral, etc.). Cât învață societatea din astfel de manifestări?!

Revista „Dacoromânia" Alba Iulia 1918, lasă urme ale perenității neamului nostru, cu semn al aspirației spre frumos și lumină, înserând pe „tulpina eternității românești lăstari, din care să răsară lujer sfânt, pe pământul cu buze arse de sete, și într-o domoală depănare să se audă de pe pământul natal melopeea baladei și buciumul sunând jalnic "Sara pe deal".

Cuvântul este măsură, spunea Tudor Arghezi, care a lăsat tipare durabile de expresie lingvistică. De aceea scriu cu dor de pământul natal:

În suflet răsărit-a dorul// Și-a prins rădăcini//
Acolo își află izvorul// Cuvintele din bătrâni//
În ȚARA DORULUI ai să găsești// Frumoasele cuvinte românești:
TAINĂ, MURMUR, TÂNGUIRE // Și sfântă rostire//
TAINĂ, MURMUR, COLINDE// DOINĂ, DOR și DORURI SFINTE!

(Paraschiva Cărbunar, vol. Zestrea amintirilor, 2015, Editura Primus Oradea – prefață și traducerea în engleză a două capitole, prof. Dat Pavel – inspector al jud. Alba în perioada 1968-1985. Pios omagiu, eminentului prof. Dat Pavel și soției precum și dragilor mei profesori de la Liceul „H.C.C." – Alba Iuliu!)

Gândurile mele fuzionează cu ale oamenilor care promovează binele, armonia, moralitatea și respectul pentru valorile umane. Educația va deveni eficientă și reală, numai atunci când va face parte din conștiința fiecărui om. Cât am învățat din școală, biserică, de la părinți, din viață?! Trebuie să găsim teren prielnic pentru a arunca sămânța bună! Prin scris oamenii promovează valorile morale, consolidând coeziunea dintre generații! Revista „Dacoromânia" vizează funcția educativă a culturii, a valorilor realizate de spiritul acestui popor - știință, artă, morală, religie, drept!

Scriitorul N. Salade spune: „reperele spirituale ne-au ajutat să rezistăm peste timp."

Revista reprezintă o caleidoscopie locală și națională, vizând problema continuității neamului nostru. De aceea vă îmbrățișez pe toți cei dragi de acasă (Acasă include și Basarabia noastră) și în matricea universului meu sufletesc vă strâng ca pe niște spice de lumină, în EDENICA GRĂDINĂ. Mulțumesc d-lui Ion Mărgineanu –scriitor devotat pământului nostru pentru coordonarea acestei reviste! Mulțumesc colaboratorilor și cititorilor ei, oriunde se găsesc, cu dor de ȚARĂ!

Îmi plec fruntea, domnule director Ioan Străjan și vă dedic poemul „Copacul din copilărie":

Lasă-mă să plâng pe umărul tău
Copac falnic din copilărie,
Ce-mi cunoști a vieții poezie,
Și-mi cunoști pământul acesta împădurit
De strămoșii care te-au iubit!
Și care te privesc printre cetățile solare
Din alte lumi spre neuitare!

Și ne trimit mereu solie
O rază din ALBA VEȘNICIE;
Copac falnic cu umbre mari
Îți scuturi lung, povara grea de ani,
Peste codrii, peste munți cu ciobani;
Iar soarele ce curge, printre crengi tot mai aproape
Ca o ninsoare-mi cerne, eternul pe pleoape!
Sufletul strămoșilor, prin seva ta coboară,
Privind cu dor, peste ȚARĂ!

Pentru mine, întâlnirea cu acestă revistă (prin fratele meu NICOLAE VOICU aduc mulțumiri) reprezintă o sărbătoare și un îndemn pentru tineri și vârstnici, sub semnul poetului de la Lancrăm: „Ne-a fost dat să luminăm cu floarea noastră, un colț de pământ! Dacă am reușit, înseamnă că eforturile noastre n-au fost zadarnice".(Lucian Blaga)

Și astăzi se aude replica amară a copilei, rostită de „copila din sud" cu valențe alegorice ale românilor rămași dincolo de HOTARELE STATORNICITE, cu atâtea sacrificii, în 1918-1919 (din Poemul Unirii de Zaharia Bârsan – Mamă, pe mine m-ai uitat!)

Doamne ajută-ne!
Cu aleasă prețuire,

Prof. CĂRBUNAR Paraschiva –
membră în Liga Scriitorilor din România – filiala Cluj

Zece albi spălaţi cu sârg

(Parodie amăruie la cei Zece ciocolatii mititei)

Zece albi spălaţi cu sârg
Şi corect politic
De-un greier
Pe creier
Au plecat la târg
Să cumpere-n grabă
Cu plata 'nainte
O lume întreagă
La minte –
Alta de se poate,
C-asta, din păcate,
Este în război
Pe viaţă şi moarte
Cu noi!

Pân' să dea de lumea
Paşnică şi nouă,
Au mai rămas nouă
Fiindcă unul, citind DEX-ul,
S-a decis să-şi schimbe sexul.

Nouă albi puţin frustraţi
Că-s surori, nu fraţi,
S-au dus la un bal
(Mai mult carnaval!)
Într-un sat global,
Dar n-au prea dansat
Fiindcă au aflat
Că unul şi-a luat
Chiar un doctorat
Cu un plagiat
Şi s-au ofuscat
Şi au reclamat
Până la Senat
Că plagiatorul
Intrat în ogorul
Privilegiat
Nu-i decât un tont
Neo-semidoct
La minte necopt...
Senatul l-a luat
Şi l-a-nscăunat
Secretar... de stat
Degeaba şi, *pot*
La *datu-ndărăt...*
Iar când s-a spart balul
Cel cu carnavalul,
Mai erau doar opt.

Opt albi traşi la faţă
De-o albastră viaţă
S-au dus într-o noapte
C-o oală cu lapte
S-o vândă la piaţă
Pe-un fir de verdeaţă,
Dar s-au înverzit
De ciudă, cumplit,
Când au prins de veste
Cum că, pe la spate,
Unul, stele coapte
Vindea la tejghea
Pentr-o micşunea.
Şi-au mai rămas şapte.

Şapte albi cu şase case
Luate cu acte false
S-au delimitat
Crunt scârbiţi de unul
Care a dat tunul
De s-a fost votat
Şi s-a-nscăunat
Galben-Împărat
Într-un vechi palat
Cu alei umbroase
Unde, ocupat
Cu atâta stat,
Trage la aghioase…
Şi-au mai rămas şase.

Şase albi din fire slabi
La fibra străbună
Au visat ei câte-n lună,
Dar nişte nababi
(Nu ştiu dacă şvabi!)
Meşteri la opinci
L'încălţară-n glumă
Pe unul cu gumă
De-a şters-o expert
Până-n Parlament.
Şi tot în opinci,
Au mai rămas cinci…

Cinci albi cu opinci de-oţel
Au mers la Bruxelles
Şi-au bătut din pinteni
Că pân' la armindeni,
Musai să primească
Ginta românească
Rută asfaltată
'N balta şenghenată.
Dar circul nu-i teatru:
Unul făcu saltul
Spre gardul înaltul –
Altul decât zidul
Cu, de fier cortina,
Ce-a împărţit vina
Strict, după doctrina
Între cei cu banul
Şi cei cu ciocanul,
Fiindcă o frumoasă
Meşteră la coasă
A pornit asaltu'
Pe câmpul global,
Fără vreun semnal
De la Preaînaltu'...
Şi-au mai rămas patru.

Patru albi strânşi cot la cot
S-au trezit c-un pumn în bot
De la unul care
Se vrea Ca(r)l de mare
Şi pe crâng despot,
Şi au pus de un boicot.
Unul a băut ţiţei
Şi s-a inflamat de tot
Că *aiasta nu se poate,*
Că boicotul ne desparte
De prieteni *oemvei!*
Şi-au mai rămas trei.

Trei albi fără dicţie
Într-o coaliţie
Fără de fisuri,
S-au prins şi ne-au prins
În mreje de taxe
Şi laţ de facturi,
Când, nostalgici, unii
Priveau înapoi
Spre cei care-au fost
Când nu erau nici
Democraţi şi nici
Comisari peltici
Iar cei mulţi simţeau
(*Stupids* cum erau!)
Că viaţa-i un vis
Prea de tot amar
Cu iz de coşmar...
Unul s-a desprins
Cam cu tărăboi
Din rotund triunghiul
Cu prea multe sfere
(Toate de putere!)
Şi-au mai rămas doi…

Doi albi pe un ram de-altoi
Unde-nfloare-atomul
Când raţiunea-şi face somnul
Pe un pat de cuie,
Nu mâncau decât trifoi
Cu ulei de ue
După o reţetă
Scumpă, dar secretă
Pe care le-a dat-o
Înţeleptul nato
Ultra pacifist
Şi ecologist.
Şi, cum se jucau
Ei cuminţi (ca omul!),
Unul a atins butonul...
.....

Post scriptum

Spre Planeta – *Portocală*
Pe care-o ştia *Albastră*,
A privit uimit ***Cel Unul***
Prin a cerului fereastră,
Şi-a-nţeles ce păcăleală
Şi-a tras înţelept- nebunul
De-a făcut din lutul sfânt
Care i-a fost trup, din duhul –
Raţiune şi Cuvânt
Şi Lumină jucăuşă,
Un deşert fără de nume…
Şi, cu toată-a Lui cerească
Infinită-nţelepciune,
Din lacrimă şi cenuşă
A purces să meşterească
Alt amar – *o nouă lume!*

Paula ROMANESCU

Pentru eliminarea oricărei forme de discriminare pe pământul cu trestii (cândva gânditoare), luminaţii recenţi ai omenirii au dispus implementarea unui pachet de legi (astea merg doar la pachet, bine legate!) prin care să se interzică folosirea substantivelor: bărbat, femeie, fiu, fiică, băiat, fată, a pronumelor: el, ea, un, o. Şi asta în numele corectitudinii politice potrivit căreia ar trebui să admitem (ura! ura!) şi că albul cel mai curat este de fapt negru tuci... uitat pe pirostriile vetrei lumilor.

POESIS

Veronica OȘORHEIAN

Popas la matcă

Popasul meu, la matcă, e tot mai rar de acum,
Iar zilele ce vin sunt tot mai neștiute,
Și-atâtea amintiri se vor preface-n scrum,
După aceleași legi – atât de cunoscute -.

O vreme, m-am crezut o vrednică albină
Și-am înturnat pologul tăiat de aspra coasă,
Cu boabe de nectar ivite din lumină,
Să împletesc cuvinte într-o cunună-aleasă!

Am zis albină? Nu! – ea-i fără de prihană,
Eu doar subțire umbră ce poate răcori
Un dor târziu și aprig legat într-o maramă –
Flămând de locuri dragi, până va asfinți -.

Din șiruri de cuvinte și eu am rânduit
Un stup - cam cât un stog făcut de un gospodar -,
Cu gânduri pământești din care-am ,șiruit
Colan de pietre albe pe care-l las în dar

Pădurilor din preajmă – care-n copilărie
Leagăn mi-au fost și pază - în vremea de atunci -,
În care bunii și străbunii mă învățau ce-i bine,
Purtându-ne boteiul prin rarișt și prin lunci.

Mai las ca moștenire - din suflet o fărâmă
De bucurie blândă - pentru acest pământ,
Pentru cei dragi din neam și cei care îngână
Și cântece străbune, și rugăciuni în gând.

Seceriș

În snopi mi-am cules holda și am legat-o strâns
Cu legători de grâu – cu nod făcut în vis -,
La adăpost s-o pun , să nu mi-o ducă vântul,
Căci dragă mi-a fost vorba și drag mi-a fost pământul
Unde-am călcat pe brazdă, pe mirișt, pe otavă,
Să-nvăț cum să-mi duc traiul, la casa din dumbravă.

În nopți cu lună plină, cuvinte-am împletit
Să fac povești din ele – ca omul chibzuit,
Dar nu știu dacă-i bine ori dacă-i de folos –
Că nu întorc eu lumea pe față ori pe dos
Și cui îi pasă, oare, de secerișul meu,
De zilele-mi senine ori că îmi este greu?

Cărări

Spre *Deal*, cărarea mea s-a nimicit demult –
Au dus-o apele de vară-nvâlvorate
Și nu mai este modru de trecut,
Că nu cunosc cărări mai noi umblate.

De *Săcătură*, aproape am uitat cu totul,
Și de livada pusă de străbuni;
Așa este, când se înstrăinează locul:
Vin alți stăpâni mai tineri și mai buni.

Nici pe *Prisloapă* nu îmi va călca piciorul
Bujala din *Covată* nu-mi va isca sudori,
Doar panoramei largi eu îi voi duce dorul
Și dragul de-a culege alune,-n sărbători.

Din *Husadiș*, mi-e dor, că nu-i așa departe,
Să gust din mărul ponic ori părul *Ciupărat*,
Să pun o lumânare la gropile-nierbate -
În care-și duc hodina doar doi bunici din sat.

Peste *Pripor*, demult n-am mai ajuns,
Fân să adun – cum adunam odată -,
Când tata speria poznașul urs,
Bătând o șină grea – de-o grindă agățată -.

Dealul Frumos îl port în amintiri
Legate de Țintarul – cel scrijelit pe piatră,
De albele troiene – crescute peste garduri
Ori până la hăizaș – cum am văzut odată -.

Din ce a fost cândva, puține mai țin minte
Și calc pe o cărare rămasă încă dragă,
La neamuri – în viață, și-arar, pe la morminte –
La cei ce se-odihnesc sub umbrele de iarbă -.

COLABORĂRI PUBLICISTICE

PEȘTIȘANI -
MELEAGURILE LUI BRÂNCUȘI

STÂNCA DE GRANIT,
Achim Emilian,
Editura Nimis,
Strâmtura - Maramureș, 2023

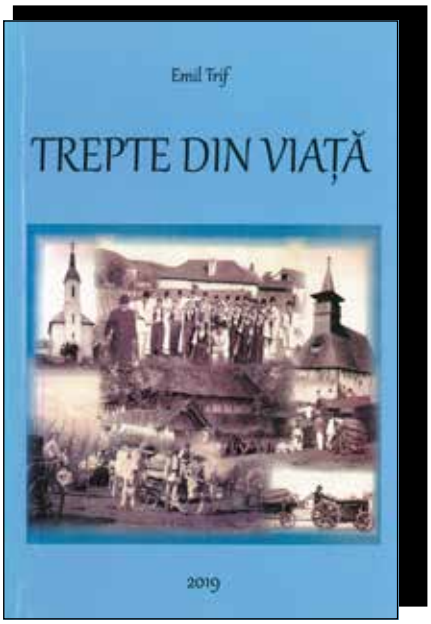

TREPTE DIN VIAȚĂ,
Emil Trif,
Aiud

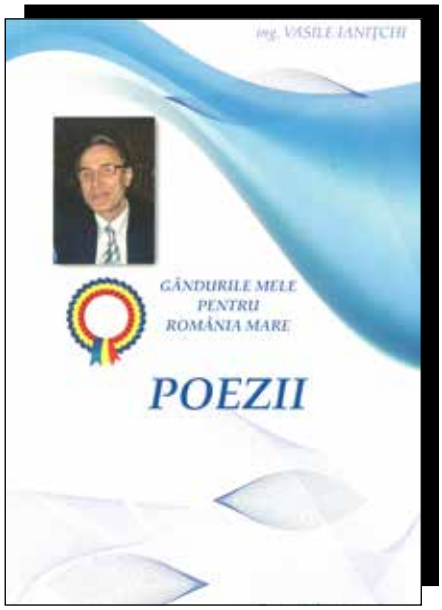

GÂNDURILE MELE PENTRU
ROMÂNIA MARE - POEZII,
ing. Vasile Lenițchi,

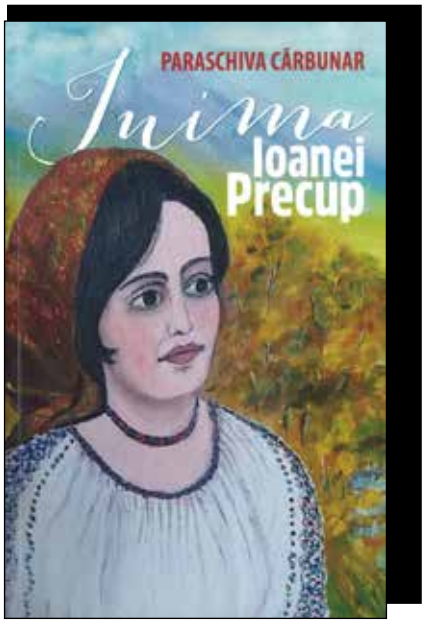

INIMA IOANEI PRECUP,
Paraschiva Cărbunar,
Editura Primus, Oradea

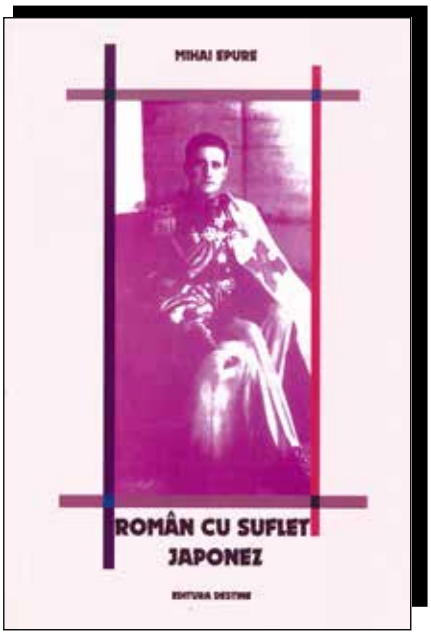

ROMÂN CU SUFLET DE JAPONEZ,
Mihai Epure,
Editura Destine,
București, 2023

Cuprins

Dumitru HENEGAR - Alba Iulia, 1 noiembrie 1599, intrarea triumfală a marelui Mihai Viteazul în Alba Iulia 1
Ioan STRĂJAN - Știm cine, când și în ce împrejurări au fost duse osemintele pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail" de la Plăviceni din Țara Românească 3
Dragomir VLONGA- Comemorarea Voievodului Mihai Viteazul la 424 de ani de la intrarea triumfală în Alba Iulia 8
Robert GHERGU- Ziua Națională „Horea, Cloșca și Crișan", marcată aproape în anonimat la Alba Iulia, organizată de inițiatorul legii, jurnalistul Laurian Stănchescu 10
Ioan STRĂJAN- Despre locul real al execuției martirilor, Horea și Cloșca- Repere istorice - 13
George V. GRIGORE - Casa memorială „Constantin Brâncuși" din Hobița – loc de inspirație și simplitate 26
Alexandru SURDU - Scriitorul Ion Mărgineanu 29
Zenovie CÂRLUGEA - Un oratoriu de tânguioase litanii pentru satul pierdut. ION MĂRGINEANU: „LACRIMA CU VENELE TĂIATE" 31
M.I. - Arhitectul albaiulian Ioan STRĂJAN, premiul Opera Omnia în cadrul Bienalei de Arhitectură Transilvania 36
Angela FAINA - Alf Lombard – un mare prieten al României, cercetător lingvist, vorbitor și iubitor al limbii române 39
COJOCARI-LUCHIAN Sn.; BARBĂ Maria - Interferența valorilor umane în formarea ecologică a preșcolarilor 46
Dumitru IONCICĂ - Academia Română a validat antichitatea inexistentă a germanilor, estompând-o pe cea a românilor. Scrisoare deschisă Domnului acad. Ioan Aurel Pop, președinte al Academiei Române 53
Ion PACHIA-TATOMIRESCU - Pelasgii > Valàhii − „marii anonimi" prin imperii și prin istorii 55
Constantin PREDESCU - Grupul de reconstituire istorică „Dacii Singidavei" va avea un nou lider 65
Ion MĂRGINEANU - Jurnal de scriitor – Albac – inima unei monografii 67
Zeno MILLEA - Drumul Românilor Ardeleni Spre Marea Unire – Contribuții Someșene (Constantin Albinetz, Cristina Albinetz) 68
Dragomir VLONGA - File de istorie – 79 de ani de la oribilul masacru săvârșit la Moisei - Maramureș, comis de trupele maghiare horthyste, în 14 octombrie 1944, în timpul celui de al Doilea Război Mondial 70
Pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia a fost omagiat scriitorul Mihail Sadoveanu la 143 de ani de la naștere și comemorat poetul Adrian Păunescu la 13 ani de la moarte 72
Dorin OAIDĂ - Trista realitate 74
Ioan Ovidiu MUNTEAN - Mărul de Roșcani, ultoane la uspăț 75
Maria D'ALBA - POESIS 76
CĂRBUNAR Paraschiva - „Mamă, pe mine m-ai uitat!" 77
Paula ROMANESCU - Zece albi spălați cu sârg 79
Veronica OȘORHEIAN - Popas la matcă 80
Seceriș 80
Cărări 80
COLABORĂRI PUBLICISTICE 81

ISSN 1222-8753